

Lisääkö tieto tuskaa vai turvallisuutta?

**Tutkimus vaarallisten aineiden kuljetuksen turvallisuus-
neuvonantajatoiminnasta käytännössä**

Tanja Väyrynen

Opinnäytetyö, ylempi AMK

Huhtikuu 2024

Projektijohtaminen

Väyrynen, Tanja

Lisääkö tieto tuskaa vai turvallisuutta? Tutkimus vaarallisten aineiden kuljetuksen turvallisuusneuvonantajatoiminnasta käytännössä

Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Huhtikuu 2024, 97 sivua

Projektijohtamisen tutkinto-ohjelma. Opinnäytetyö YAMK.

Julkaisun kieli: suomi

Julkaisulupa avoimessa verkossa: kyllä

Tiivistelmä

Tutkimuksen taustalla oli itsekkin vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuusneuvonantajana toimineen tutkimuksen tekijän mielenkiinto turvallisuusneuvonantajatoiminnan nykytilaa ja kehittämistarpeita kohtaan. Vaarallisella aineella tarkoitetaan esimerkiksi aineita ja välineitä, joilla on sellaisia ominaisuuksia, joiden vuoksi kuljetuksessa voisi aiheutua vahinkoa ihmiselle, ympäristölle tai omaisuudelle. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi räjähdysvaarallisuus, syttyvyys ja syövyttävyys. Jos yrityksen toimintaan kuuluu vaarallisen aineen tie- tai rautatiekuljetus tai niihin liittyvää muuta kuljetusturvallisuuteen liittyvää toimintaa, yritysten tulee pääsääntöisesti nimetä turvallisuusneuvonantaja.

Tutkimus aloitettiin tutkimalla teoriaa koostaen se vaarallisten aineiden lainsäädännöstä, johtamisesta ja turvallisuudesta ja aineistona käytettiin kirjallisuutta, verkkomateriaaleja ja haastatteluita. Tilannetta käytännössä tutkittiin verkkokyselyllä, jossa lähes kaikki kysymykset esitettiin mielipideväittäminä. Vastauksia oli mahdollista täydentää avovastauksin. Lisäksi esitettiin kaksi suosittelukysymystä.

Johtopäätöksinä oli todettavissa, että neuvonantajan roolin vaikutus näkyy positiivisena yrityksen turvallisuudessa ja turvallisuuden osa-alueista kuljetus-, työ- ja ympäristöturvallisuudessa samoin kuin yrityksen vastuullisessa toiminnassa ja osin jopa asiakastyytyväisyydessä. Neuvonantajan osaamista hyödynnetään hie- man enemmän ongelmatilanteissa kuin ennaltaehkäisevästi. Neuvonantajien resurssit tehtävän hoitamiseen eivät kuitenkaan vaikuta olevan hyvällä tasolla. Ongelmallisimpina nähdään ajankäyttö ja työstä saatava kor- vaus, eikä arvostuksen ja luottamuksen näkyminen käytännössä vaikuta kitkattomilta.

Kehittämiskohteet olivat lopulta yksinkertaisia. Yritysten pitäisi olla selvillä siitä, pitäisikö heillä olla neuvon- antaja ja tarvittaessa nimetä sellainen. Neuvonantaja tarvitsee asianmukaiset toimintamahdollisuudet ja korvauksen. Viranomaiselta kaivataan parempaa viestintää, tehokkaampaa valvontaa ja vaadittujen raport- tien kehittämistä. Neuvonantajatoiminnan näkyvyyden lisääminen voidaan nähdä kaikkien prosessiin osallis- ten yhteiseksi haasteeksi. Neuvonantaja tarvitsee työssään asiallista tietoa, jonka hankinnassa kannattaa olla itsekkin aktiivinen. Verkostoituminen on suotavaa, ja resurssiongelmat, samoin kuin omaan osaamiseen liittyvät koulutustarpeet, tulee ottaa toimeksiantajan kanssa aktiivisesti esiin.

Tiedon ei ole pakko lisätä tuskaa. Neuvonantaja asiantuntijana voi auttaa löytämään oikeat, turvalliset rat- kaisut.

Avainsanat (asiasanat)

Vaarallisten aineiden kuljetus, turvallisuusneuvonantaja, VAK TNA.

Muut tiedot (salassa pidettävät liitteet)

Väyrynen, Tanja

More information: more pain or more safety? Study on the work of safety advisers in the transport of dangerous goods in practice.

Jyväskylä: JAMK University of Applied Sciences, April 2024, 97 pages

Degree Programme in Project Management Master thesis.

Permission for open access publication: Yes

Language of publication: Finnish

Abstract

The research was motivated by the interest of the author of the study, who has been herself a safety adviser for the transport of dangerous goods, in the current state of safety advisory activities and the need for improvement. Dangerous goods include substances and equipment with properties that could cause damage to people, the environment or property during transport. Such characteristics include explosive, flammable and corrosive properties. If a company's activities involve the transport of dangerous goods by road or rail or other related activities relating to transport safety, it must, generally, appoint a safety adviser.

The study started with a theoretical study on the legislation of the transport of dangerous goods, management and safety, using literature, online materials and interviews. In practice, the situation was investigated by means of an online questionnaire in which almost all questions were asked in the form of opinion polls. It was possible to supplement the answers with open-ended questions. In addition, two questions of recommendation were asked.

The conclusions were that the impact of the safety advisor's role is positively reflected in the company's safety and security in the areas of transport, occupational and environmental safety, as well as in the company's responsible conduct and even in customer satisfaction. The safety adviser's skills are used slightly more in problem situations than in a preventive capacity. However, the resources of safety advisers to carry out this task do not seem to be at a good level. Time and remuneration for work are seen as the most problematic issues, and neither appreciation nor trust appear to be smooth in practice.

The areas for improvement were simple. Companies should be clear about whether they should have a safety adviser and, if so, appoint one. The safety adviser needs to be properly resourced and remunerated. Better communication from the authority, more effective monitoring and development of the required reports are needed. Increasing the visibility of the safety adviser's activities can be seen as a common challenge for all those involved in the process. The safety adviser needs to have access to relevant information, and it is worth being proactive in obtaining this information. Networking is desirable, and resource problems, as well as training needs related to one's own skills, should be actively raised with the employer.

Information does not have to add to the pain. A safety adviser, as an expert, can help to find the right, safe solutions.

Keywords/tags (subjects)

Transport of dangerous goods, dangerous goods safety adviser, DGSA.

Miscellaneous (Confidential information)

Sisältö

1	Vaarallisia aineita 16,8 miljoonaa tonnia, turvallisuusneuvonantajia alle tuhat	7
2	Tutkimusasetelma	9
2.1	Kohde	9
2.2	Rajaus ja tavoitteet	11
3	VAK-turvallisuusneuvonantajan toiminta-alue	12
3.1	Vaaralliset aineet ja lainsäädännön soveltamisala	12
3.2	VAK-riskit osana työtä ja oppimista	14
3.3	Neuvonantajan nimeämisvelvollisuus ja tehtävät	16
3.4	Neuvonantajan pätevyys ja osaaminen	18
4	Johtaminen.....	22
4.1	Johtaminen yleisesti.....	22
4.2	Asiantuntijatyön johtaminen	24
4.3	Vastuullisuuden johtaminen	26
5	Turvallisuus	27
5.1	Turvallisuusjohtaminen ja yritysturvallisuus.....	27
5.2	Turvallisuus toimitusketjussa	29
5.3	Työturvallisuus	30
5.4	Ympäristöturvallisuus.....	31
5.5	Tietoturvallisuus.....	31
6	Tutkimuksen toteutus.....	33
6.1	Tutkimuksellinen kehittämistyö.....	33
6.2	Eettisyys.....	34
6.3	Luotettavat lähteet tiedon taustalla	35
6.4	Kyselytutkimuksen toteutus.....	36
7	Tulokset.....	39
7.1	Vastaajien taustatiedot	39
7.2	Turvallisuusneuvonantajan vaikutus ja hyödyntäminen	42
7.3	Turvallisuusneuvonantajan osaaminen, toiminta ja tuki.....	46
7.4	Suosittelukysymykset.....	51
7.5	Kehittämiskohteet.....	53
8	Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset.....	57
8.1	Turvallisuusneuvonantajan vaikutus turvallisuuteen	57
8.2	Turvallisuusneuvonantaja osana organisaation riskienhallintaa	61

8.3	Turvallisuusneuvonantajan osaaminen ja toimintamahdollisuudet.....	62
8.4	Kehittämiskohteet ja -ehdotukset	65
8.5	Suomen Turvallisuusneuvonantajien ja Traficom:n arvio.....	67
8.6	Yhteenvedo nykytilasta ja kehittämiskohteista	69
9	Pohdinta.....	73
9.1	Luotettavuus	74
9.2	Eettisyyden toteutuminen	75
9.3	Johtopäätökset ja kehittämissuositukset.....	76
	Lähteet	78
	Liitteet	83
	Liite 1. Kyselytutkimuksen kysymykset	83
	Liite 2. Diaesitys kyselytutkimuksen tuloksista	86
	Liite 3. Palaute Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n kevätkokouksesta 2024	97
	Kuviot	
	Kuvio 1. Tutkimuskysymykset ja niihin yhdistetyt teoreettiset teemat.....	10
	Kuvio 2. Tutkimuksen tavoitteet.....	12
	Kuvio 3. Esimerkkejä pakkausmerkinnöistä.....	13
	Kuvio 4. Onnettomuustutkiminta pyrkii parantamaan turvallisuutta.	16
	Kuvio 5. Neuvonantajan nimeämisvaade eroaa VAK-lainsäädännön soveltamisalasta.	18
	Kuvio 6. Suomessa suoritettavat turvallisuusneuvonantajatutkimukset 2010-2022.	19
	Kuvio 7. Neuvonantajan työssä myös asenteella on merkitystä.	22
	Kuvio 8. Asiantuntija roolina ja henkilönä.	26
	Kuvio 9. Käsitellyt turvallisuuden osa-alueet ja niihin liittyviä tavoitteita.	33
	Kuvio 10. Tutkimus pohjautuu luotettavaan tietoperustaan.	34
	Kuvio 11. Kyselyn lähde.....	40
	Kuvio 12. Vastaajan organisaation toimiala.....	41
	Kuvio 13. Vastaukset kysymykseen ”kauanko olet toiminut turvallisuusneuvonantajana?”	41
	Kuvio 14. Neuvonantajan merkitys yritys- ja kuljetusturvallisuuteen.....	43
	Kuvio 15. Turvallisuusneuvonantajan vaikutus työ-, ympäristö- ja tietoturvaluuteen.....	44
	Kuvio 16. Neuvonantajan vaikutus yrityksen toiminnan vastuullisuuteen.	45
	Kuvio 17. Neuvonantajan vaikutus asiakastyytyvyyteen.	45
	Kuvio 18. Neuvonantajan hyödyntäminen onnettomuustilanteissa ja ennaltaehkäisevästi.	46
	Kuvio 19. Turvallisuusneuvonantajan osaamisen ajantasaisuus.	47

Kuvio 20. Neuvonantajan motivaatio ja resurssit.....	48
Kuvio 21. Neuvonantajan työn arvostus ja tietämykseen ja osaamiseen luottaminen.	49
Kuvio 22. Turvallisuusneuvonantajan saama tuki.....	50
Kuvio 23. Turvallisuusneuvonantajan rahallinen korvaus vs. vastuu.	51
Kuvio 24. Turvallisuusneuvonantajien vastaus suosittelukysymykseen.....	52
Kuvio 25. Suosittelukysymys muille kuin neuvonantajana toimiville.	53
Kuvio 26. Neuvonantajan osaamisen kehittäminen.	54
Kuvio 27. Turvallisuusneuvonantajan toimenkuvan kehittämistarve.	55
Kuvio 28. Turvallisuusneuvonantajan osaamisen hyödyntämisen lisääminen.	56
Kuvio 29. Neuvonantajan vaikutus turvallisuuteen ja vastuullisuuteen.	58
Kuvio 30. Neuvonantajan vaikutus asiakastyytyväisyyteen.	60
Kuvio 31. Neuvonantajan hyödyntäminen ennaltaehkäisevästi ja ongelmatilanteissa.	61
Kuvio 32. Neuvonantajan osaaminen, resurssit ja arvostus.	63
Kuvio 33. Neuvonantajan saama tuki ja rahallinen korvaus.....	64
Kuvio 34. Kehittämiskohteet.....	67
Kuvio 35. Tutkimuskysymykset.	69
Kuvio 36. Yhteenveto kehittämiskohteista ja vastuunjako.	72
Kuvio 37. Tutkimuksen tavoitteiden toteutuminen.....	77

1 Vaarallisia aineita 16,8 miljoonaa tonnia, turvallisuusneuvonantajia alle tuhat

Vaarallisella aineella tarkoitetaan esimerkiksi aineita ja välineitä, joilla on sellaisia ominaisuuksia, joiden vuoksi kuljetuksessa voisi aiheutua vahinkoa ihmiselle, ympäristölle tai omaisuudelle. Tällaisia ominaisuuksia ovat esimerkiksi räjähdysvaarallisuus, syttyvyys ja syövyttävyys. Jos yrityksen toimintaan kuuluu vaarallisen aineen tie- tai rautatiekuljetus tai niihin liittyvää muuta kuljetusturvallisuuteen liittyvää toimintaa, yritysten tulee pääsääntöisesti nimetä turvallisuusneuvonantaja. (L 541/2023, 3§, 91§.) Vaarallisten aineiden kuljetuksesta käytetään usein lyhennettä VAK ja vastaavasti turvallisuusneuvonantaja lyhenee käytännössä usein TNA:ksi, mutta myös lyhennettä tunc käytetään jonkin verran.

Turvallisuusneuvonantajavaatimus tuli voimaan vuonna 2000, kertoo vaarallisten aineiden maantie- ja rautatiekuljetusten turvallisuusneuvonantaja ja liikenneopettaja Pekka Moilanen (2024). Sitä edeltävästi ei tapahtunut mitään dramaattista, mutta hän lähtee olettamasta, että vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvä tietämättömyys oli noussut esiin kuljettajien vaarallisten aineiden kuljetuksen ajolupakoulutuksen kautta (Moilanen 2024). Erityisiä onnettomuuksia syyksi ei tunnista myöskään myös Schenkerin turvallisuusneuvonantaja Heli Hörkkö (2024), mutta hän pohdiskelee, että tuolloin nähtiin tarpeelliseksi asiantuntijatoimi lainsäädännön ja toimien valvonnan ja koulutautumisen välimaastoon.

Liikenneturvallisuuden asiantuntija Riku Länsivuori (2024) muistelee, että alkuvuosina neuvonantajien määrä oli jopa 1800 määrän vakiinnuttua myöhemmin 950 neuvonantajaan. Hän näkee syyksi sen, ettei nimeämistä valvota eikä neuvonantajan puuttumista sanktioida merkittävästi, vaikka syksystä 2023 alkaen neuvonantajan nimeämisestä onkin pitänyt ilmoittaa (Länsivuori 2024). Moilanen (2024) tunnistaa saman ilmiön: kiinnostus tutkinnon suorittamiseen oli alussa suurempaa. Hänen havaintonsa mukaan ainakin koulutukseen hakeutuu enemmän kuljetusliikkeiden edustajia kuin esimerkiksi lähettäjiä. Motiivina koulutusten hankintaan saattavat ilmetä viranomaisen pelko, väärän julkisuuskuvan välttely tai turvallisuus – riippuu yrityksestä, mihin järjestykseen nämä asettuvat, pohdiskelee pitkän uran alalla tehnyt kouluttaja, joka kaipaa viranomaisten aktiivisuutta neuvonantajatoiminnan ja sen etujen esiintuomiseen. (Moilanen 2024.) Hörkkökin (2024) peräänkuuluttaa lähettäjien aktivoitumista neuvonantajakoulutukseen hakeutumiseen huo-

mauttaen, että nyt lähettäjä saattaa olla jopa sitä mieltä, että rahdinkuljettajan turvallisuusneuvonantajan pitää palvella heitä sen sijaan, että heillä olisi oma neuvonantaja. Turvallisuusjohtajana vaarallisten aineiden kuljetustoimintaan perehtynyt Markku Rajamäki (2024) tosin pohtii lähettäjien motivaatiota aktivoitumiseen: hän on havainnut, että osa lähettäjistä on tottunut palvelutaloon, jossa logistiikkaoperaattori ratkaisee heidän kysymyksensä vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyen.

Liikenne- ja viestintäministeriön vaarallisten aineiden kuljetusstrategia 2012–2020 on tavoitellut VAK-visiossaan sitä, että vaarallisia aineita lähetävillä, kuljettavilla, pakkaavilla, purkavilla ja vastaanottavilla yrityksillä on turvallisuusneuvonantajakoulutuksen saanut vastuuhenkilö koordinoimassa turvallista VAK-toimintaa (Vaarallisten aineiden kuljetus...2012). Länsivuori (2024) toteaa, että yrityksissä, joissa VAK-turvallisuusneuvonantajatoiminta on ollut aktiivista, on onnettomuustaajuus laskenut 2000-luvulla. Erityisesti hän mainitsee polttoainekuljetukset. Sen sijaan kappale-tavaraliikenteessä kaikki eivät häneltä kehuja saa vaan hän toteaa, että siellä säännöksistä laistetaan vielä usein. (Länsivuori 2024.) Moilanen (2024) näkee kuljetusten tilanteen parantuneen 24 vuoden aikana, ja antaa osan ansiosta aktiiviselle turvallisuusneuvonantajatoiminnalle.

Liikenne- ja viestintävirasto Traficom on selvittänyt Suomen maantiekuljetusten vaarallisten aineiden kuljetusmääriä vuonna 2022 kyselytutkimuksella. Vastausten määrä oli vähäinen ja vastauksissa oli puutteellisuuksia, joten tietoja voi pitää vain suuntaa antavina ja niiden vertailukelpoisuus edellisten vuosien määriin on heikentyneellä tasolla. Tiedot voivat sisältää myös päällekkäisyyksiä. Tutkimuksen mukaan vaarallisten aineiden määrä tieliikenteessä oli vuonna 2022 11,8 miljoonaa tonnia, mikä on 1,4 miljoonaa tonnia eli 10 prosenttia pienempi kuin vuonna 2017. Määrä voi olla laskenutkin maailmanpoliittisen tilanteen aiheuttamien kuljetusvirtojen muutosten vuoksi, mutta todennäköisesti määrä on pienempi tiedonkeruun puutteellisuuden vuoksi. Traficomien raportin mukaan Tilastokeskuksen tieliikenteen tavarankuljetustilasto kertoo vaarallisten aineiden määräksi tieliikenteessä 16,8 miljoonaa tonnia tavaraliikenteen kokonaismäärän ollessa 241 miljoonaa tonnia. Tämä tarkoittaisi, että vaarallisten aineiden osuus olisi noin 5–7 prosenttia ja täten selkeästi suurempi kuin koskaan aiemmin 2000-luvulla. (Vaarallisten aineiden kuljetukset...2024, 2–5.)

Edellä kuvattu herättää ajatuksen siitä, miksi neuvonantajamäärä ei ole kasvanut. Kuinka neuvonantajatoiminta näyttäytyy käytännössä ja pitäisikö sitä kehittää? Asiaa kannattaa tutkia, sillä kuljettavien vaarallisten aineiden määrä ei näytä olevan ainakaan vähenemässä.

2 Tutkimusasetelma

2.1 Kohde

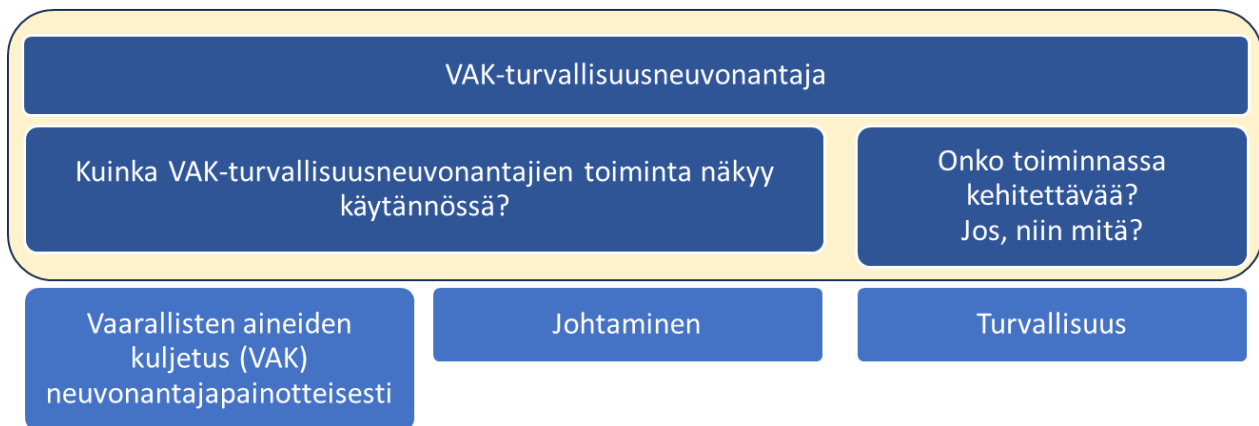
Tutkimuksella ei ole toimeksiantajaa vaan se on käynnistynyt itsekin turvallisuusneuvonantajana toimineen tutkimuksen tekijän omasta, henkilökohtaisesta mielenkiinnosta ja kehittämishalusta. Tutkimuskysymysten rakentaminen lähti kysymyksistä, joita toiminta ja edellä kuvattu tilanne herätti:

- Mikä on turvallisuusneuvonantajan vaikutus turvallisuuteen? Sitä voisi tutkia esimerkiksi paloitellen turvallisuutta osa-alueisiin, joihin neuvonantajatoiminnan vaikutukset ulottuvat. Tällaisiksi tunnistettiin ainakin yritys-, kuljetus-, työ-, ympäristö- ja tietoturvallisuus.
- Kuinka neuvonantajatoiminta näyttäytyy muille kuin neuvonantajille itselleen? Lisääkö se heidän mielestään turvallisuutta?
- Kuinka neuvonantajat itse kokevat tehtävänsä? Näkevätkö he parantavansa turvallisuutta? Kokevatko he esimerkiksi voivansa vaikuttaa tai että heihin luotetaan ja tehtävä on arvostettu?
- Onko neuvonantaja mukana toiminnassa jo ennaltaehkäisevästi, osana riskienhallintaa, vai vasta kun jotain negatiivista on tapahtunut?
- Miksi mielenkiinto neuvonantajatutkimuksen suorittamiseen vaikuttaa vähentyneen? Tämän tutkiminen saattaisi olla haastavaa, sillä esimerkiksi kyselytutkimuksella oikeiden henkilöiden tavoittaminen olisi todella vaikeaa jollei mahdotonta. Mutta kysely saattaisi antaa tästä lisätietoa.
- Pitäisikö toimintaa kehittää ja jos, niin kuinka?

Näistä pohdinnoista muodostui kaksi tutkimuskysymystä, joita haluttiin tutkia niin turvallisuusneuvonantajien kuin vaarallisten aineiden kanssa toimivien yritysten muissa tehtävissä toimivien henkilöiden näkökulmasta:

- Kuinka VAK-turvallisuusneuvonantajien toiminta näkyy käytännössä?
- Onko turvallisuusneuvonantajatoiminnassa kehitettävää ja jos niin mitä?

Kuviossa 1 on kuvattu tutkimusasetelmaa, jonka keskiössä on VAK-turvallisuusneuvonantaja, ja tutkimuskysymyksiin vastauksia hakiessa syvennyttään teorieemoina vaarallisten aineiden kuljetukseen erityisesti neuvonantajan toimintaan keskittyen, täydentäen sitä johtamisella ja turvallisuudella. Teorieemoja ja niiden valintaa sekä niiden osa-alueiden merkitystä tarkennetaan kuvion 1 jälkeen.

Kuvio 1. Tutkimuskysymykset ja niihin yhdistetyt teorieemat.

Vaarallisten aineiden kuljetus on käsitellyistä teemoista laajin. Kokonaisuuden kannalta on tärkeää ymmärtää, mitä vaaralliset aineet ja vaarallisten aineiden kuljetus ovat ja millaisia riskejä kuljettamiseen ja käsittelyyn voi liittyä. Esimerkiksi lyhyt katsaus onnettomuuksiin antaa perspektiiviä vaarallisten aineiden kuljetusturvallisuuden merkityksen sisäistämiseen ja kuinka onnettomuuksista-kin voidaan oppia ja siten kehittää vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuutta, johon myös neuvonantajan rooli kytkeytyy. Samoin on tärkeää tunnistaa, millaista pätevyyttä turvallisuusneuvonantajan tehtävässä tarvitaan ja laajentaa tehtävänkuvaa säädöksiin kirjatusta käytännön tekemiseen. Laaja käsittely on kokonaisuuden kannalta perusteltua myös siksi, että työn tavoitteina on tutkimuskysymyksiin vastaamisen lisäksi lisätä mielenkiintoa vaarallisten aineiden kuljetusturvallisuutta ja turvallisuusneuvonantajatoimintaa kohtaan ja tehdä niihin liittyviä asioita tunnetuksi myös henkilöille, joille ne eivät ole entuudestaan tuttuja.

Johtaminen on tärkeä teema etenkin, kun yhtenä kiinnostuksen kohteena on, kuinka neuvonantaja itse kokee oman toimintaympäristönsä ja vaikuttamismahdollisuutensa. Turvallisuusneuvonantaja on oman alansa asiantuntija, jota useimmiten johdetaan. Johtamiseen liittyvät kysymykset kyselytutkimuksessa voisivat tuoda ilmi tai jopa selittää esimerkiksi tutkimuksessa mahdollisesti ilmeneviä eri osapuolten välisiä näkemuseroja. Turvallisuusjohtaminen käsitellään selkeyden vuoksi yhdessä turvallisuuden kanssa, jonka lisäksi perehdytään johtamiseen yleisesti sekä asiantuntijan ja vastuullisuuden johtamiseen. Vastuullisuuden johtaminen huomioitiin lyhyesti siksi, että vastuullisuus on lähellä turvallisuuteen liittyviä teemoja ja kytkeytyy siten työhön luontevasti.

Turvallisuutta käsitellään turvallisuusneuvonantajan työn kannalta merkittävistä näkökulmista siten, että aiheeseen aiemmin perehtymättäkin on mahdollista saada käsitys tehtävän vaikuttavuudesta yrityksen turvallisuuden eri osa-alueisiin menemättä aiheessa kuitenkaan tutkimuksen tavoitteet huomioiden liian syväälle. Turvallisuuden osa-alueina käsitellään erityisesti yritys-, kuljetus-, työ-, ympäristö- ja tietoturvallisuutta.

2.2 Rajaus ja tavoitteet

Lakia vaarallisten aineiden kuljetuksesta sovelletaan muissakin kuljetusmuodoissa kuin maantiekuljetuksessa, mutta sitä ei sovelleta esimerkiksi varastointiin (L 541/2023, 1§-2§). Tutkimus on rajattu turvallisuusneuvonantajatoimintaan Suomessa myöhemmin tarkemmin esiin tulevien lainsäädännön rajausten mukaisesti ja tarkastelu painottuu maantiekuljetuksiin. Ensisijainen tarkoitus on löytää vastaukset tutkimuskysymyksiin esittämättä valmiita ratkaisuja mahdollisesti havaittaviin kehittämiskohteisiin. Esille tulevat kehitysideat tuodaan kuitenkin esille tutkimuksen tuloksissa ja johtopäätöksissä.

Vaikuttaa siltä, ettei Suomen VAK-turvallisuusneuvonantajien toimintaa ja sen käytännön merkitystä tai kehityskohteita ole juurikaan tutkittu, sillä tutkimusta aiheesta ei löydy. Tutkimuskysymyksiin vastaavien toiminnan nykytilan ja kehittämistarpeiden selvittämiseksi on tärkeää, että tilannetta kartoitetaan niin muiden vaarallisten aineiden kuljetusprosessiin osallistuvien kuin neuvonantajana toimivien näkökulmasta, sillä kuten edellä todettiin, kuljetettavien vaarallisten aineiden määrä näyttää olevan kasvussa korostaen turvallisuuden merkitystä tulevaisuudessakin. Pelkkä selvittäminen ei vielä vaikuta mihinkään, minkä vuoksi kyselytutkimuksen tulokset tullaan käymään läpi Suomen Turvallisuusneuvonantajayhdistyksen puheenjohtajan kanssa sekä Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien vaarallisten aineiden kuljetuksen asiantuntijoiden kanssa sovitussa tapaamisessa. Voitaneen ajatella, että molemmilla organisaatioilla on aihetta kohtaan sekä aito mielenkiinto että halu vaikuttaa, ja viranomaisella tähän luonnollisesti enemmän mahdollisuuksia. Tulosten esittely molemmille tahoille on tärkeää erityisesti tilanteessa, jossa aiempaa tutkimusta ei vaikuta olevan olemassa. Tutkimuksen tavoitteet on koottu kuvioon 2.

Vastaukset tutkimuskysymyksiin	Muut tavoitteet
<ul style="list-style-type: none"> – Kuinka VAK-turvallisuusneuvonantajien työ näkyy käytännössä? – Onko toiminnassa kehitettävää? Jos, niin mitä? 	<ul style="list-style-type: none"> – Lisätä alalla toimivien mielenkiintoa vaarallisten aineiden kuljetusturvallisuutta ja turvallisuusneuvonantajatoimintaa kohtaan. – Tehdä turvallisuusneuvonantajavaatimus ja neuvonantajien toiminta näkyvämmäksi muillekin.

Kuvio 2. Tutkimuksen tavoitteet.

3 VAK-turvallisuusneuvonantajan toiminta-alue

3.1 Vaaralliset aineet ja lainsäädännön soveltamisala

Lakia vaarallisten aineiden kuljetuksesta sovelletaan niin tie-, rautatie-, ilma- kuin aluskuljetuksiinkin. Se on voimassa myös satama-alueilla, lentopaikoilla ja terminaaleissa. (L 541/2023, 1§.) Sitä ei kuitenkaan sovelleta esimerkiksi varastointiin, jollei se liity kiinteästi kuljetukseen (L 541/2023, 2§). Kuljetuksella tarkoitetaan varsinaisen kuljetuksen lisäksi kuljetusolosuhteista ja liikenteestä johtuvaa keskeytystä sekä kuljetusvälineeseen kuormaamista, siitä purkamista, että käsittelyä ja tilapäistä säilytystä (L 541/2023, 3§). Viimeisessä lainsäädännön uudistuksessa on kiinnitetty huomiota myös tilapäisen säilytyksen termin selkiyttämiseen, mistä Suomen Huolinta- ja Logistiikkaliitto (2023) on kiitellyt asiantuntijalausunnossaan valmisteluvaiheeseen liittyvää hallituksen esitystä todeten hyväksi muutokseksi myös edellä mainitun lain 33 §:ssä tilapäisen säilytyspaikan vastuuhenkilön vaatimisen.

Vaarallinen aine tarkoittaa tässä yhteydessä aineiden lisäksi seoksia, liuoksia, esineitä, välineitä ja tavaroita, joilla voi olla seuraavia ominaisuuksia:

- räjähdys-, palo-, tartunta-, säteily-, tai ympäristövaarallisuus
 - syttyvyys
 - reaktiivisuus
 - myrkyllisyys
 - syövyttävyyys
 - mahdollisuus tuottaa vaarallinen reaktio
 - tai muu sellainen ominaisuus, jonka vuoksi kuljetuksessa on mahdollista aiheutua vahinkoa ihmisille, ympäristölle tai omaisuudelle.
- (L 541/2023, 3§.)

Sinällään mielenkiintoinen havainto liittyen eri maiden välisten lainsäädäntöjen eroavaisuuksiin syntyi Saksan vastaavaa lainsäädäntöä tutkiessa. Se mainitsee vahingonkärsijöinä erikseen eläimet (Gesetz über die...2023). Edellä viitattu Suomessa voimassa oleva säännös ei eläimiä erikseen mainitse. Aivan identtisiä lainsäädännöt eivät siis ole.

Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta (L 541/2023, 7§) kieltää sellaisen vaarallisen aineen kuljetamisen, jota ei ole luokiteltu, josta ei ole annettu säädettyjä tietoja tai jos kuljetusväline tai kuljetustapa ei ole turvallinen tai kuljetusta ei suoriteta lainsäädännön tarkoittamalla turvallisella tavalla. Jotta kuljetus voidaan suorittaa turvallisesti, on vaarallinen aine luokiteltava oikeaan luokkaan vaaraominaisuuksiensa perusteella. Luokkia ovat:

- luokka 1: räjähteet
 - luokka 2: kaasut
 - luokka 3: palavat nesteet
 - luokka 4.1: helposti syttyvät kiinteät aineet, itsereaktiiviset aineet, polymeroituvat aineet ja herkistetyt kiinteät räjähdysaineet
 - luokka 4.2: helposti itsestään syttyvät aineet
 - luokka 4.3: aineet, jotka veden kanssa kosketukseen joutuessaan kehittävät palavia kaasuja
 - luokka 5.1: hapettavat aineet
 - luokka 5.2: orgaaniset peroksidit
 - luokka 6.1: myrkylliset aineet
 - luokka 6.2: tartuntavaaralliset aineet
 - luokka 7: radioaktiiviset aineet
 - luokka 8: syövyttävät aineet
 - luokka 9: muut vaaralliset aineet ja esineet.
- (541/2023, 8§.)

Kun kuljetukseen luovutetaan vaarallista ainetta sisältävä pakkaus, säiliö tai kontti, tulee siihen ja kuljetuksessa käytettävään kuljetusväliseen ja muuhun kuljetusyksikköön kiinnittää tai tehdä selkeästi merkinnät, joista vaarallisuus tunnistetaan niin turvallisuuden varmistamiseksi kuin onnettomuustilanteita varten (L 541/2023, 9§). Merkintöjä on havainnollistettu kuviossa 3.

Kuvio 3. Esimerkkejä pakkausmerkinnöistä (Labels (GHS) n.d.).

3.2 VAK-riskit osana työtä ja oppimista

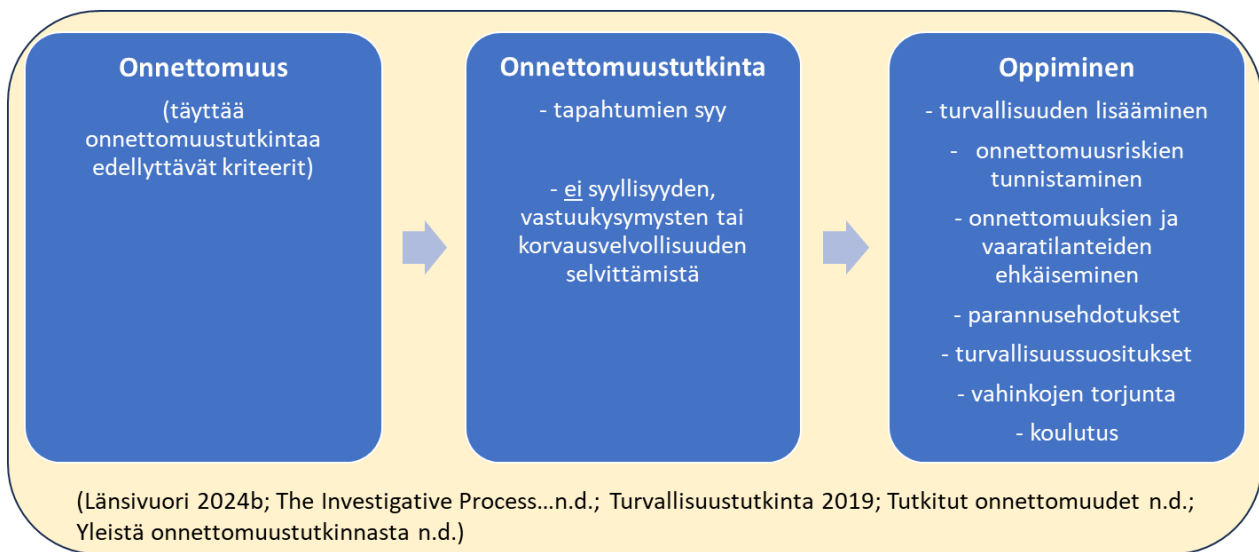
Nokkanen (2021) on tutkinut Poliisiammattikorkeakoulun opinnäytetyössään turvallisuusneuvonantajien osallisuutta onnettomuustilanteiden asiantuntijana. Hän toteaa, että pelastustoiminnan johtajille tehdyssä kyselyssä ilmeni turvallisuusneuvonantajasta olevan hyötyä tässä roolissa ja tämän toivottiin olevan käytettävissä aina aineen tunnistamisesta pelastustoimen päättämiseen asti. Turvallisuusneuvonantajalla todettiin myös olevan tilanteessa hyödyllisiä kontakteja. Kyselytutkimus toi esiin, että niin pelastustoimen johtajilla kuin neuvonantajilla on sama käsitys neuvonantajaroolista näissä tilanteissa. (Nokkanen 2021, 27–28.)

Suomessa on raportoitu sellaiset VAK-onnettomuudet, jotka ovat tapahtuneet lastauksen, purun, täyttämisen tai kuljetuksen aikana. Raportointia on rajattu mm. siten, että omaisuus- tai ympäristövahinko on vähintään 50 000 euroa. Summaan ei sisälly esimerkiksi kuljetusvälineen vahinko. Traficom on julkaissut raportin, jossa aineistona on ollut Pelastustoimen resurssi- ja onnettomuus-tilasto PRONTO. Siitä löytyi vuosilta 2013–2018 yhteensä 152 vaarallisen aineen tiekuljetuksen onnettomuutta vuosittaisen määrän ollessa 19–30 onnettomuutta. Onnettomuusmäärän kehityksestä aineisto ei valitettavasti päätelmiä mahdollista. Sen sijaan kuljetuksen vaiheita voidaan tarkastella ja todeta, että valtaosa näistä onnettomuuksista on tapahtunut nimenomaan kuljetuksen, ei esimerkiksi purun tai lastauksen aikana ja onnettomuuspaikkana tyypillisin oli maantie. Valtaosassa tilanteeksi mainitaan tieltä suistuminen. Purun tai lastauksen aikana tyypillisin tilanne oli se, että konttiin tai säiliöön tuli reikä, useimmiten trukin piikistä. (Rajamäki 2019, 2–8.) Sinällään vaarallisten aineiden kuljetusonnettomuudet eivät eroa merkittävästi muista raskaan liikenteen onnettomuuksista, jos ajatellaan niiden syntytapaa, mutta toiminta onnettomuuspaikalla poikkeaa monellakin tavalla. Kuljetetut vaaralliset aineet aiheuttavat lisävaaraa kaikille osallisille, myös pelastushenkilöstölle. Ympäristöhaitat voivat olla pitkäkestoisia ja ilmetä viiveellä. Ajoneuvojen kuormana olleet vaaralliset aineet ovat aiheuttaneet Suomessa vain harvoin vammoja onnettomuudessa mukana olleelle kuljettajalle tai matkustajalle. Vaarallisten aineiden tiekuljetuksissa tapahtuneista onnettomuuksista on ollut haastavaa saada määrällisesti kattavaa tietoa Suomesta tai ulkomailta, mikä rajoittaa turvallisuustyön ja koulutuksen tehokkuutta. (Länsivuori & Rätty 2015, 6.)

Yhdysvaltain kansallisen liikenneturvallisuuslautakunnan NTSB:n artikkeli (2017) kuvaa tilanteita, joissa litiumakut ovat olleet vähintäänkin osallisena onnettomuuteen, joka on vaatinut jopa kuolonuhreja. Esimerkki tällaisesta on UPS:n rahtilento vuonna 2010, jossa lastitilassa oli ollut huomattava määrä litiumakkuja ja muita palavia materiaaleja. Lentokoneen ja sen lastin tuhoutumisen lisäksi miehistö kuoli. Vain vajaa vuosi myöhemmin putosi toinen Boeing 747 vieden myös lentäjät mukanaan. Syyksi paljastui lastipalo – lastina oli ollut muun muassa litiumioniakkuja ja palavia nesteitä. Syttymissyytä ei pystytty selvittämään, mutta lastin todettiin vaikuttaneen turmaan. Tämän-tyyppiset tapahtumat ovat johtaneet uusiin turvallisuussuositukseen, jotta litiumakkujen tulipalojen todennäköisyys vähenisi ja toteutuvien tulipalojen seuraukset olisivat vähäisemmät. (Sumwalt 2017.) Litiumioniakut olivat osallisena myös kuorma-auton palamiseen USA:ssa vuonna 2016. Kyseessä oli neljä suurempaa akkua, jotka olivat tulleet lentokoneella kentälle. Jatkokuljetuksen aikainen oikosulku aiheutti tulipalon, jonka vahinkojen arvioitiin olevan yli 70 000 dollaria. (When Things Go...n.d.) Tämä tutkimus käsittelee maakuljetusta, mutta kuten edellä voidaan havaita, etenkin lentoliikenne tarjoaa dramaattisia ja siksi selkeitä esimerkkejä siitä, miksi vaarallisten aineiden kuljetusten lainsäädännön noudattaminen ja ajantasaisuus on tärkeää läpi koko kuljetusketjun.

Esimerkiksi edellä mainittu NTSB ei etsi vain todennäköistä syytä tapahtumille. Usein tutkimukset paljastavat tärkeitä turvallisuuskysymyksiä ja johtavat uusiin suositukseen. Suositukset voidaan osoittaa niin viranomaisille kuin muillekin alalla toimiville organisaatioille. (The Investigative Process...n.d.) Suomessa onnettomuustutkimuskeskus OTKESin tehtävä on yleisen turvallisuuden lisääminen, onnettomuuksien ja vaaratilanteiden ehkäiseminen sekä niistä aiheutuvien vahinkojen torjunta. Sen toimialaan kuuluvat ilmailussa tai raide- tai vesiliikenteessä tapahtuneet onnettomuudet tai vakavat vaaratilanteet sekä sellaiset onnettomuudet, joita voidaan pitää erityisen vakavina. Tutkintaselostus tehdään nimenomaisesti turvallisuuden parantamiseksi ottamatta kantaa syyllisyyteen tai vastuu- tai vahingonkorvauskysymyksiin. (Turvallisuustutkinta 2019.) Myös liikennevakuutuskeskuksen onnettomuustutkinnan tavoite on edistää liikenneturvallisuutta esimerkiksi tekemällä parannusehdotuksia, ei etsiä syyllisiä tai ratkaista korvauskysymyksiä (Yleistä onnettomuustutkinnasta n.d.). Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukes valvoo sellaisia kemikaalilaitoksia, joissa vaarallisten kemikaalien käsittely ja varastointi on laajamittaista. Tällaisissa tapauksissa, kun onnettomuuden selvittäminen sitä edellyttää, onnettomuustutkinnankin tekee Tukes. (Vaaralliset kemikaalit n.d.) Tukesinkin raportin tavoite on tunnistaa vastaavat onnettomuusriskit ajoissa ja välttyä onnettomuuksilta, ei etsiä syyllistä (Tutkitut onnettomuudet n.d.).

Käytännössä OTKES ja Tukes tutkivat vaarallisten aineiden kuljetusten onnettomuuksia harvoin, kertoo Länsivuori (2024), joka itsekin on mukana onnettomuustutkinnassa. Sen sijaan liikenneonnettomuuksien tutkijalautakunnat tutkivat niitä muun muassa kuolonkolarien yhteydessä. Erinomainen esimerkki onnettomuustutkinnan merkityksestä vaarallisten aineiden kuljetusten kehittämiseksi on polttoainesäiliöperävaunujen pilotointi, jossa käytetään paripyöriä paremman sivuttaispidon saamiseksi. Tutkimustuloksia käytetään myös yritysten turvallisuusjohtamisen ja henkilöstön koulukseen samoin kuin pelastustoimen ja poliisin koulutukseen. (Länsivuori 2024b.) Onnettomuustutkinnan merkitys onnettomuuksista oppimiseen on tiivistetty kuvioon 4.

Kuvio 4. Onnettomuustutkinta pyrkii parantamaan turvallisuutta.

3.3 Neuvonantajan nimeämisvelvollisuus ja tehtävät

Kun yrityksen toimintaan kuuluu vaarallisten aineiden tie- tai rautatiekuljetus tai näihin liittyvää pakkaamista, lähettämistä tai muuta vaarallisen aineen kuljetusturvallisuuteen liittyvää toimintaa, syntyy velvollisuus nimetä yksi tai tarvittaessa useampikin turvallisuusneuvonantaja. Poikkeuksen muodostavat tilanteet, joissa määrät ovat pieniä tai kuljetus tapahtuu vain satama-alueella tai lentoaikalla. Neuvonantajalla on oltava voimassa olevat todistus siitä, että hän on suorittanut neuvonantajan kokeen hyväksytysti ja nimettävältä on oltava kirjallinen suostumus tehtävään. (L 541/2023, 91§.) Kun neuvonantaja on sijoittunut Suomeen, on nimeämisvelvollisen tahon ilmoitettava nimeämisestä ja tietojen muutoksista Liikenne- ja viestintävirastolle (L 541/2023, 92§). Aivan

ongelmatonta poikkeustilanteiden rajaaminen nimeämisasiassa ei välttämättä ole. Aiemmin viitattu Suomen Huolinta- ja Logistiikkaliiton lausunto (2023) nostaa esiin, että pienten määrien oikea ymmärrys osapuolten kesken tulee vaatimaan selkeää viranomaisviestintää. Moilanen (2024) pitää huonona sitä, että Traficomille pitää ilmoittaa vain neuvonantajana toimivien henkilöiden määrä: yhteystieto auttaisi pelastustoimea, jos se olisi jostain löydettävissä. Kuviossa 5 on esitetty tiivistettynä VAK-lainsäädännön soveltamisala ja toiminnot, jotka edellyttävät turvallisuusneuvonantajan nimeämistä.

Turvallisuusneuvonantajan tehtäviin kuuluu:

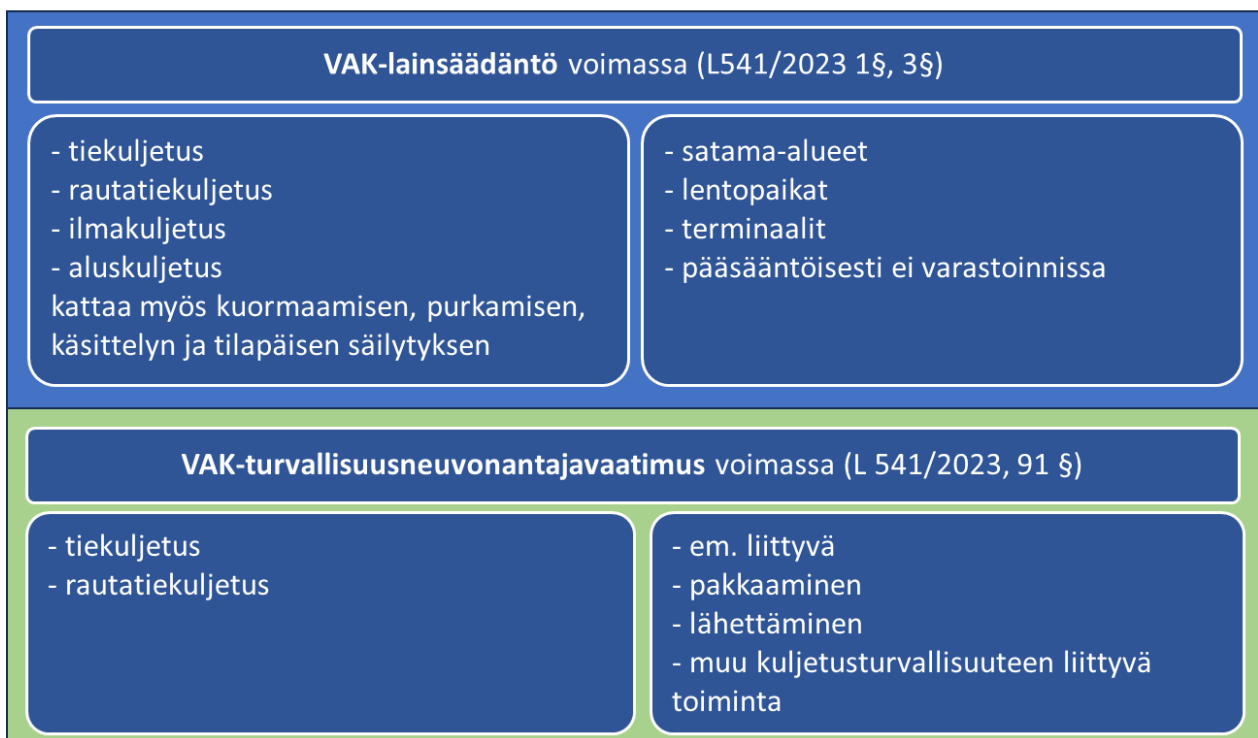
- Antaa neuvoja, jotka mahdollistavat vaarallisten aineiden kuljetukset säännösten ja määräysten mukaisen turvallisen kuljettamisen.
- Seurata ja ohjata toimintaa, joka liittyy vaarallisten aineiden kuljetukseen.
- Edistää turvallisten menettelyjen käyttöönottoa vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvässä toiminnassa.
- Laatia edellä mainitusta toiminnasta toiminnanharjoittajalle vuosittainen kertomus.
- Laatia edellä mainitussa toiminnassa tapahtuneesta ihmiselle, ympäristölle tai omaisuudelle vaara aiheuttaneesta tapahtumasta onnettomuusselostus.
- Lisäksi Liikenne ja viestintävirasto voi antaa toiminnasta tarkempia määräyksiä. (541/2023, 93§.)

Täsmällisempi kuvaus on löydettävissä Liikenne ja viestintäviraston määräyksen TRAFICOM/473662/03.04.03.00/2022 luvusta 1.8.

Käytännön tasolla turvallisuusneuvonantaja Heli Hörkkö (2024) näkee neuvonantajan tehtävistä tärkeimpänä sen seuraamisen, miten yrityksellä menee vaarallisten aineiden kuljetuksen kanssa: työ on tarkkailua, ohjeistamista ja lainsäädännön noudattamisen varmistamista. Kuljetusliikkeellä omien ja alihankkijan ajoneuvojen varustelusta ja kuljettajien osaamisesta huolehtiminen, vahinkotapauksiin varautuminen, lähettäjän kohdalla pakkausten oikeasta merkinnästä ja dokumentoinnista huolehtiminen tulevat niin ikään mainituksi, vahinkojen seuranta ja tehtävään kuuluvia erinäisiä raportteja, henkilöstön tiedottamista ja ohjeistamista unohtamatta. (Hörkkö 2024.)

Tehtävät vaihtelevat yrityskohtaisesti, minkä tuo esiin Riku Länsivuori (2024), joka teki 2000-luvun alkupuolella aloitteen Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n perustamisesta. Hän mainitsee hyvinä esimerkkeinä yrityksiä, joissa neuvonantaja on mukana aina, kun laaditaan hankinta- ja kuljetussopimuksia, suunnitellaan pakkauksia tai koulutetaan henkilöstöä toimistotyöntekijöistä kuljettajiin. Näissä yrityksissä turvallisuusneuvonantajaa arvostetaan ja niin laatu kuin

turvallisuuskulttuuri ovat korkealla tasolla. Toinen ääripää ovat yritykset, joissa neuvonantajan tehtävänä on tehdä vuosittaiset ilmoitukset, jos sitäkään. Vaihtelu on siis suurta. Tärkeänä neuvonantajan tehtävänä Länsivuori näkee sen, että turvallisuusneuvonantaja saa yrityksen johdon ymmärtämään oman vastuunsa ja toiminnan häiriöttömyyden merkityksen koko yrityksen menestymiselle. (Länsivuori 2024.) Hörkkö (2024) muistuttaa yhtenä mahdollisena neuvonantajan tehtävänä myös yhteydenpidosta asiakasyrityksiin ja siitä, että nettisivutkin on pidettävä ajan tasalla myös vaarallisten aineiden kohdalta.

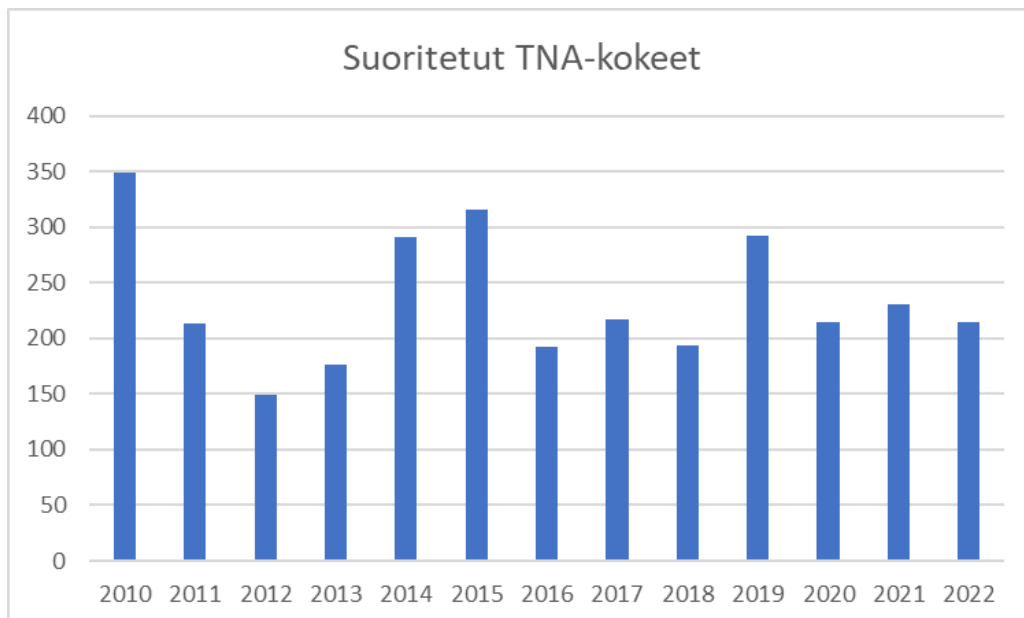
Kuvio 5. Neuvonantajan nimeämisvaade eroaa VAK-lainsäädännön soveltamisalasta.

3.4 Neuvonantajan pätevyys ja osaaminen

Liikenne- ja viestintäviraston määräyksen TRAFICOM/473662/03.04.03.00/2022 luku 1.8.3.9. määrittelee kouluttautumisen keskeiseksi tarkoitukseksi riittävän vaarallisten aineiden kuljetukseen, pakkaamiseen, täyttämiseen, kuormaamisen tai kuorman purkuun liittyvän vaarojen tuntemuksen ja riittävät tiedot kyseessä olevia kuljetuksia koskevista laeista, asetuksista, määräyksistä ja edellä mainituista tehtävistä. Asiantuntemuksensa vaarallisten aineiden kuljetuksesta ja hänelle säädettyistä tehtävistä turvallisuusneuvonantaja osoittaa todistuksella turvallisuusneuvonantajan kokeen

suorittamisesta. Koe koskee joko tie- tai rautatiekuljetusta ja sen voi suorittaa erikoistumalla yhteen tai useampaan aineryhmään. Määräajan voimassa olevan todistuksen myöntää hakemuksesta Liikenne ja viestintävirasto. (L 541/2023, 94§.) Edellä viitatus Liikenne- ja viestintäviraston määräyksen, luvun 1.8.3.16 mukaisesti todistus on voimassa viisi vuotta, ja kokeen voimassaoloa voidaan pidentää, kun koe suoritetaan hyväksytysti todistuksen viimeisen voimassaolovuoden aikana.

Traficomien liikenneasioiden rekisteristä (2024) sähköpostitse saadun tilaston mukaan tutkintoja on suoritettu kuviossa 6 esitetysti vuosittain noin 150–350, kun seuranta-ajankohtana ovat vuodet 2010–2022. Lukuja tarkastellessa on huomioitava, että ne sisältävät kaikki suoritettut kokeet: yksi henkilö on voinut tehdä useamman kokeen, sillä mukana ovat myös hylätyt kokeet. Lisäksi luvuissa ovat mukana sekä maantie- että rautatiekuljetusten neuvonantajatulokset. Jarkko Voutilaisen (2024) esitys antaa vuodesta 2023 tarkemmat tiedot: kaikkiaan kokeita tehtiin 275, joista 16 rautatiekuljetuksiin ja 259 maantiekuljetuksiin kohdentuen. Saman esityksen mukaan Suomessa oli voimassa 1.1.2024 yhteensä 905 VAK-turvallisuusneuvonantajatodistusta. Maantiekuljetuksen tutkintoja voimassa oli 892, rautatiekuljetuksen 72. Yksi todistus voi sisältää yhden tai molemmat kuljetusmuodot. (Voutilainen 2024.)

Kuvio 6. Suomessa suoritettut turvallisuusneuvonantajatulokset 2010–2022 (Traficom, liikenneasioiden rekisteri 2024).

Länsivuoren (2024) mukaan neuvonantajan tarvitsema osaaminen on hankittu ainakin aiemmin pitkälti kurssien kautta. Aiempi tutkinto mittasi hänen mukaansa sitä, oliko neuvonantajalla riittävät taidot tiedon hakuun ja lainsäädännön ymmärrys. Uudistunut tutkinto ei onnettomuustutkinnan parissa työskentelevää Länsivuorta miellyttä: kentältä saadun palautteen mukaan se on aivan liian helppo. (Länsivuori 2024.) Moilasan (2024) näkemys asiasta on eri. Uusi tutkinto on hänen mielestään onnistunut: jos osaa 90 minuutissa löytää juuri oikean vastauksen 1170-sivuisesta lakikirjasta 50 kysymykseen, niin se kertoo osaamisesta. Hän kehuu myös uudistusta siltä osin, että tenttiin voi nyt varata ajan mihin tahansa Ajovarman pisteeseen. Se tuo joustavuutta. Moilasan mukaan tänä päivänä arviolta 20 prosenttia suorittaa kurssin itseopiskelun pohjalta ja 80 prosenttia koulutuksen kautta. Hän tosin muistelee koulutuksen olleen tehokkaampaa 2000-luvun alussa. Neuvonantajakurssi saattoi silloin kestää yhteensä kuusi päivää. Sitten kilpailutilanne tyypisti kurssit siihen, että ne voivat kestää vaikka pari päivää. Hänen mielestään koulutuksesta pitäisi tehdä pakollista. (Moilanen 2024.) Esimerkiksi Saksan vaarallisten aineiden kuljetusta koskeva vastaava lainsäädäntö näyttäisikin vaativan pakollisen koulutuksen ennen turvallisuusneuvonantaja-koetta (Verordnung über die...2023).

Kansainvälisessä vaarallisten aineiden tiekuljetuksessa noudatetaan ADR-sopimusta, jonka osapuolina on yli 50 valtiota, ja joka päivitetään kahden vuoden välein (Kansainvälinen VAK-tiesopimus...n.d.). ADR on lyhenne sanoista European Agreement concerning the International Carriage of Dangerous Goods by Road. Länsivuori (2024) ei näe ongelmalliseksi sitä, että neuvonantajatutkinto päivitetään viiden vuoden välein ja ADR-sopimus päivittyy kahden vuoden välein. Nykyinen rytmi on hänen mielestään oikein hyvä ja Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien viestintä saa kiitosta tiedottamisestaan. (Länsivuori 2024.) Hörkkökään (2024) ei ongelmaa näe, sillä ajan tasallahan tehtävässä on pysyttävä kaiken aikaa omasta tutkintoaikataulusta riippumatta. Hän pitää osaamistaan yllä esimerkiksi päivittäen ADR-ajolupansa neuvonantajatutkintojen välillä sekä lentoliikenteen IATA-DGR-koulutuksensa kahden vuoden välein. (Hörkkö 2024.) Moilanen (2024) näkee, että omalla aktiivisuudellaan voi vaikuttaa siihen, miten hyvin saa uudistuksista tietoa. Auveri (2024) tosin pohtii, että jollei hän olisi mukana vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvässä kansallisessa valmisteluryhmässä, voisi ajan tasalla pysyminen olla haastavampaa. Neuvonantajien verkostoitumisesta kysyttäessä Länsivuori (2024) muistuttaa vuonna 2003 perustetusta Suomen Turvallisuusneuvonantajayhdistyksestä: sieltä saa jokainen neuvoja tarvittaessa ja he toimivat myös yhteistyössä viranomaisten kanssa. Hörkön (2024) mielestä verkostoitumista on vielä liian vähän, vaikka yhteistyöryhmiä valvovan viranomaisen kanssa onkin. Auverinkaan (2024) mielestä

verkostoituminen ei ole kovin vahvalla tasolla ja häntä mietityttää erityisesti uuden ja vasta rooliinsa nimetyn neuvonantajan tilanne, mistä myös Hörkkö (2024) tuo huolensa esille.

Sana arvostus nousee esiin niin edellä Länsivuoden kuin Hörkön, Moilasen kuin Auverinkin haastatteluissa. Moilanen (2024) näkee neuvonantajan työn arvostettuna: hänen mukaansa neuvonantajalla on usein niin valtaa kuin vastuuta ja mahdollisuus käyttää ja kehittää henkilöstön osaamista. Hörkkö (2024) tuo tosin esiin, että neuvonantajat toimivat edelleen valtaosin oman työnsä ohella täysipäiväisen neuvonantajatehtävän ollessa harvinaisuus ainakin kuljetus- ja huolinta-alalla. Hän näkee neuvonantajat merkittävänä osana yrityksen toimintaa mainiten riskien hallinnan ja niiden analysoinnin, työturvallisuuden, työsuojelun ja monet niihin liittyvät kohteet, ja kokee, ettei yrityksissä ehkä oikein ole osattu hyödyntää neuvonantajan tuomaa voimavaraa tällä toimintakentällä. Moni neuvonantaja jää jopa yksinäiseksi puurtajaksi. Arvostus voisi siis vielä kasvaa, hän linjaa. (Hörkkö 2024.) Postin turvallisuusneuvonantajana vuodesta 2009 toiminut Pauliina Auveri (2024) ei ole jäänyt puurtamaan yksin, vaan kokee oman roolinsa vaikuttavaksi muun muassa siksi, että kaikki toiminnassa syntyvät onnettomuus-, vahinko- ja läheltä piti -raportit käydään sovitulla kokoonpanolla säännöllisesti läpi ja osasta tapauksista viestitään yrityksessä valtakunnallisesti. Hän nostaa arvostuksen esiin toisesta näkökulmasta: työntekijöiden pitää tietää ja tuntea, että heitä arvostetaan ja että heidän mielipiteensä ja huolenaiheensa huomioidaan. Neuvonantajan arvostuksen hän toteaa riippuvan niin yrityksestä kuin henkilöstä. (Auveri 2024.) Hörkön (2020) mukaan turvallisuusneuvonantajan työssä menestymisessä tärkeintä on, että tehtävää hoitava henkilö on turvallisuusasenteinen. Lakitekstiä pitää olla valmis lukemaan, ymmärtämään, tulkitsemaan ja soveltamaan, mutta asenne ratkaisee: oppimaan ja kuuntelemaan on oltava aina valmis. (Aina turvallisuus edellä 2020.)

Markku Rajamäki (2024) on ollut tekemisissä vaarallisten aineiden kuljetuksen kanssa toimiessaan Postin turvallisuusjohtajana. Samalla hän toimi Postin vaarallisten aineiden kuljetuksen ohjausryhmän puheenjohtajana noin kymmenen vuoden ajan. Ohjausryhmässä oli mukana myös yrityksen turvallisuusneuvonantaja. Rajamäki näkee VAK-turvallisuusneuvonantajan tehtävän samantyyppisenä kuin tietyt riskienhallinnan asiantuntijatehtävät vahvasti reguloidulla finanssialalla: osaamisala on kapea, mutta asiantuntija on siinä syvällä. Vaarallisten aineiden kuljetukset aiheuttavat vaikutuksia kuitenkin laajasti. Toimitusketjuun ja itse kuljetukseen liittyvien riskien lisäksi on tunnistettavissa vaikutukset myös ainakin työ-, ympäristö- ja tietoturvallisuuteen. (Rajamäki 2024.)

Neuvonantajan pätevyyden perusta on kuvion 7 mukaisesti viiden vuoden välein suoritettava tutkinto, johon neuvonantaja voi hankkia osaamisen haluamallaan tavalla. Osaamisen ylläpitoon tarvitaan usein lisäkouluttautumista ja myös henkilökohtaiset ominaisuudet saattavat olla merkittävässä roolissa.

Pätevyys	Osaaminen	Osaamisen ylläpito
<ul style="list-style-type: none"> – tutkinto 5v. välein <p>(TRAFICOM/473662/03.04.03.00/2022: 1.8.3.16)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – neuvonantajakurssilta – itseoppien <p>(Länsivuori 2024, Moilanen 2024)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – muu kouluttautuminen – verkostoituminen – oma aktiivisuus – Traficomien viestinnän seuraaminen – asenne – valmius oppimiseen ja kuuntelemiseen <p>(Aina turvallisuus edellä 2020; Auveri 2024; Hörkkö 2024; Länsivuori 2024; Moilanen 2024)</p>

Kuvio 7. Neuvonantajan työssä myös asenteella on merkitystä.

4 Johtaminen

4.1 Johtaminen yleisesti

Viitala ja Jylhä (2021) määrittelevät johtamisen toiminnaksi, jonka tavoitteena on saavuttaa haluttu päämäärä. Toisin sanoen tavoitteet saavutetaan johtamalla. He nostavat erityisen tärkeään asemaan kysymyksen siitä, kuinka johdetaan, jotta ihmiset saataisiin tekemään se, mitä heiltä odotetaan. Heitä on johdettava siten, että osaamisen lisäksi on tietoa tavoitteesta, motivaatiota, asianmukaiset olosuhteet, välineet, he voivat hyvin niin psyykkisesti kuin fyysisesti ja sitoutuvat organisaatioon. Johtamisessa näkyy aina johtajan teoreettinen tieto ja käytännössä hankittu taito, kokemukset, arvot, uskomukset ja motiivit sekä henkilökohtaisia piirteitä. (Viitala & Jylhä 2021, 11–12.) Työeläkeyhtiö Varman HR:ää, viestintää ja kehittämistä johtava Katri Viippola korostaa, että hyvä johtaminen on aina vastuullista ja kestävä, eikä siinä ole kysymys johtajasta itsestään. Onnistunut johtaja tekee työtään siksi, että hän saa tiimin toimimaan ja ihmiset kokemaan onnistumista ja voimaantumista. Johdon konsultti Rajkumar Sabanadesan taas toteaa kaiken lähtevän arvoista. Miksi joku on päättänyt olla johtaja? Onko kyse rahasta ja maineesta vai oikeasta halusta auttaa? (Mitä on hyvä johtaminen? 2023.)

Johtaminen jaetaan perinteisesti asioiden johtamiseen, joka tunnetaan myös termillä management ja ihmisten johtamiseen, jota kutsutaan leadershipiksi. Asioiden johtamiseen kuuluu toiminnan suunnittelua, organisointia ja valvontaa, joita tehtävätasolla olisivat esimerkiksi päämäärien ja tavoitteiden asettaminen, käytännön toteutuksen suunnittelu ja ohjeistaminen, resurssien varmistaminen ja toteuttamisen seuranta ja arviointi. Ihmisten johtaminen taas on vaikuttamista, jossa suunnataan ihmisten työskentelyä ja mahdollistetaan onnistuminen. Onnistuminen edellyttää resursseja, palautetta, palkitsemista, tarvittaessa tukea, hyvää ilmapiiriä ja sujuvaa yhteistyötä. (Viitala & Jylhä 2021, 19.) Viippolan mielestä Suomessa hyväksytään liian pitkälle se, että johtaja osaa johtaa vain asioita. Enenevässä määrin pitäisi kysyä, että entä ihmiset. Oletko riittävän kiinnostunut heistä? Johtajana onnistuakseen pitää olla kiinnostunut sekä asioiden että ihmisten johtamisesta. Myös vaikeisiin tilanteisiin pitäisi uskaltaa puuttua oikea-aikaisesti, olipa kyse työsuorituksen heikkoudesta tai huonosta käytöksestä. (Mitä on hyvä johtaminen? 2023.)

Viitala ja Jylhä (2021) nostavat esiin Matti Alahuhdan näkemyksen, jonka mukaan johtamisella on kolme kiintopistettä: yksinkertaisuus, selkeys ja johdonmukaisuus. Alahuhta toimi Koneen pääjohtajana 2005–2014 ja tuli valituksi useampaan kertaan Suomen arvostetuimmaksi yritysjohtajaksi. Hänen missionsa oli rakentaa sellaista yrityskulttuuria, jossa ihmiset ovat motivoituneita, innostuneita ja innovatiivisia, ja he oppivat ja kehittivät itseään, työtään ja organisaatiotaan. (Viitala & Jylhä 2021, 21.) Sarkkinen (2023) kytkee työmotivaatioon myös työn merkityksellisyyden, joka syntyy siitä, että ihminen pystyy toteuttamaan itseään ja hyödyntämään vahvuuksiaan. Työn merkityksellisyys voi syntyä myös siitä, että oma tekeminen on hyödyksi muille tai palvelee laajempaa tarkoitusta. Sarkkinen toistaa myös erityisasiantuntija, psykologi Anniina Viitasen sanoman: ”Kun ihminen kokee työnsä mielekkääksi, hän haluaa ponnistella sen eteen. Hänellä on motivaatiota myös silloin, kun työssä on haasteita.” (Sarkkinen 2023.)

Johtaminen voidaan jakaa myös strategiseen ja operatiiviseen johtamiseen. Strateginen johtaminen on liiketoiminnan suunnan määrittämistä ja toiminnan suurista linjoista päättämistä ja huomio kiinnitetään organisaatioon suhteessa ympäristöönsä. Operatiivisessa johtamisessa kyse on organisaation jäsenistä ja heidän ohjaamisestaan ja sitouttamisesta päämäärien kanssa samansuuntaisesti. Esimerkiksi esimiestyö on operatiivista johtamista. Strategisen ja operatiivisen johtamiseen väliin jää taso, jolle voidaan katsoa kuuluvan erilaisten toimintojen, kuten talouden johtamisen.

(Viitala & Jylhä 2021, 23–24.) Toisaalta näitä tasoja ei kannata ehkä tarkastella aivan erillisinä. Esimerkiksi Aho (2021) on tutkinut asiaa opinnäytetyössään siitä näkökulmasta, että strateginen johtaminen voi toimia operatiivisen toiminnan apuna. Aho tuo esiin Kaplanin ja Nortonin (2009) näemyksen, jonka mukaan yrityksen strategia epäonnistuu juuri siksi, ettei yrityksellä ole johtamisjärjestelmää, joka toisi strategisen ja operatiivisen johdon yhteen. Kirjallisuuskatsauksen johtopäätöksissä esitetäänkin, että parhaiten tämä yhteys toimii, kun operatiivinen ja strateginen taso kommunikoivat selkeästi keskenään. (Aho 2021, 22, 29.)

Tietämyksen, vallan ja vastuun tulisi kulkea käsi kädessä, toteavat Viitala ja Jylhä (2021). Valta, vastuu ja tieto nimittäin liittyvät toisiinsa. Kun tarkastellaan organisaatiohierarkiaa, on ylhäällä olevilla yleensä enemmän valtaa ja usein myös enemmän tietoa. Hierarkiassa alemmalla tasolla olevalla voi kuitenkin olla jopa eniten tietoa jostain asiasta ja suurin vastuu organisaation kannalta kriittisestä asiasta. Vastuu ei aina tarkoita, että henkilöllä olisi valtaa toimia parhaimmalla mahdollisella tavalla vastuun kantamiseksi. Valtaa voi käyttää myös väärin. Esimerkkejä tästä ovat toisten harhaan johtaminen, tietojen salaaminen, hiljainen vastarinta tai jonkun tahon kanssa yhteistyön välttely. Välinpitämättömyys on esimerkki passiivisesta vallankäytöstä. (Viitala & Jylhä 2021, 33.)

4.2 Asiantuntijatyön johtaminen

Itä-Suomen yliopiston professori Pia Heilmann (2022) on tutkinut muun muassa kysymystä siitä, mistä asiantuntemuksessa tai asiantuntijuudessa on kyse ja kuinka asiantuntijaa johdetaan. Heilmann määrittelee asiantuntijan henkilöksi, joka on laajasti tunnustettu tiedon, taidon tai tekniikan lähde, ja jonka arviointikyky tai asema on tunnustettu julkisesti tai kollegojen keskuudessa. Hänen näkemyksensä mukaan asiantuntijalla on siis muita samalla alalla tai samassa tehtävässä työskenteleviä henkilöitä parempaa tietämystä ja/tai taitoa, mitattiinpa sitä sitten määrällä, laadulla tai syvällisyydellä. Asiantuntija havaitsee, mitä pitäisi tehdä, mutta ymmärtää myös välittömästi, miten asia kannattaa tehdä. Uudessakin tilanteessa asiantuntija osaa soveltaa osaamistaan ja kokemustaan, ja hallitsee myös tiedonhaun ja reflektoinnin erottaen oleellisen epäoleellisesta. (Heilmann 2022.) Salonen (2023, 9) liittää Pro gradu -työssään asiantuntijuuteen termit ekspertti, spesialisti, tietäjä tai huippuosaja ja mainitsee, että asiantuntijaa tarvitaan yleensä silloin, kun yleistason osaaminen ei riitä.

Asiantuntijuus saavutetaan koulutuksen, kokemuksen tai johtamiskokemuksen kautta, noviisista aloittaen. Asiantuntijuus vaatiikin muodollisen koulutuksen, pätevyyden ja työkokemusta. Asiantuntijatyö edellyttää ajattelua uudella tavalla, esimerkiksi uusien toimintamallien kehittämistä ja samalla vanhojen mallien hylkäämistä. Työ yhdistää ongelmat ja ratkaisut, ja kehittäminen vaatii innovointia ja luovuutta työn sisältäessä tietoa, erityisosaamista, itsenäisyyttä, oma-aloitteisuutta ja itsensä kehittämistä. Työ voi olla myös hyvin yksinäistä. (Heilmann 2022.) Hermaala (2021, 12) nostaa esiin, että Ristikankaan ja muiden (2008) mukaan asiantuntija hakeutuu itsenäiseen työrooliin luonteenomaisesti.

Asiantuntijat haluavat olla itseohjautuvia, eivätkä he välttämättä motivoitu rahasta tai vallasta. Kontrolloitu johtaminen ei sovi heille, ja luottamus ja vuorovaikutus on tärkeää. Asiantuntija haluaa kehittyä ja kehittää, ja asiantuntijatyöhön yhdistyy usein osaaminen, luovuus ja innovointi, ehkä hieman kilpailuhenkisyyskin. Osaamista kehitetään työn tekemisen lisäksi koulutuksen, kirjallisuuden, vuorovaikutuksen ja uudenlaisten toimintatapojen kautta, ja kehittymistä edistää asiantuntijan uteliaisuus ja uskallus ajatella asioita uudella tavalla. (Heilmann 2022.) Hermaalan (2021, 14) Pro gradusta ilmenee, että vaikka asiantuntija osaa arvioida oman työnsä tulosta ja laatua, hän kuitenkin kaipaa työstään palautetta. Asiantuntijan voi kuvata roolina, johon liittyy saavutettu ja kehitetty asiantuntijuus ja henkilön ominaisuuksia Heilmannin (2022) ja Hermaalan (2021) kuvaamalla tavalla, kuten kuviossa 8 esitetään.

Asiantuntija vastaa oman työnsä resursseista ja aikatauluista, ja siksi hänen pitääkin pystyä johtamaan omaan työhönsä tavoitteiden mukaisesti. Asiantuntijan työn johtamisen voi nähdä työn tukemisena ja hienovaraisena ohjauksena haluttuun suuntaan. Asiantuntija saattaa olla jopa herkkänahkainen tai aggressiivinen johtajan tullessa liian lähelle hänen osaamisaluettaan. Lähijohtajan tehtäväksi jää poistaa asiantuntijan työn onnistumisen esteet. (Heilmann 2022.) Turvallisuusjohtamisen parissa pitkään toiminut Rajamäki (2024) ei tunnista asiantuntijoiden herkkänahkaisuutta kuitenkaan ongelmaksi: hän näkee sen enemmänkin persoonallisuuskysymykseksi. Salosen (2023) mukaan Covid-pandemia siirsi monet asiantuntijat työskentelemään kotonaan, osin pakotetusti, mikä on vaikeuttanut työ- ja henkilökohtaisen elämän tasapainon ylläpitämistä samalla kun ilmeni työhön liittyvää epävarmuutta. Tämä on pahimmillaan johtanut jopa mielenterveyden ongelmiin. (Salonen 2023, 34.)

Asiantuntija	Asiantuntijuus	Asiantuntija henkilönä
<ul style="list-style-type: none"> – tunnustettu tiedon, taidon ja tekniikan lähde – osaa soveltaa osaamista ja kokemusta – erottaa oleellisen ja epäoleellisen 	<ul style="list-style-type: none"> – koulutuksen tai kokemuksen kautta – kehitetään <ul style="list-style-type: none"> – työtä tekemällä – kouluttautumalla – kirjallisuudella – vuorovaikutuksella – uudellisilla toimintatavoilla 	<ul style="list-style-type: none"> – innovatiivinen – luova – itsenäinen – oma-aloitteinen – itseohjautuva – utelias – haluaa kehittyä ja kehittää – uskaltaa ajatella uudella tavalla – haluaa palautetta työstään

Kuvio 8. Asiantuntija roolina ja henkilönä (Heilmann 2022; Hermaala 2021).

4.3 Vastuullisuuden johtaminen

Vastuullisessa yritystoiminnassa yrityksen ainoa tehtävä ja velvoite ei ole tuottaa sijoitetulle pääomalle tuottoa, vaan yrityksen toiminta ja johtaminen tähtää siihen, että se tuo yhteiskuntaan jotain hyvää ja vähentää negatiivisia vaikutuksia. Osa-alueina ovat niin ympäristö kuin sosiaaliset ja taloudelliset tekijät, joita kehitetään ja johdetaan toimien yhteistyössä sidosryhmien kanssa. Viime vuosikymmenten aikana siitä on tullut sekä velvoittavaa että läpinäkyvämpää samalla kun sitä tutkiva tieteellinen tutkimus on kehittynyt ja viranomaisvalvonta tiukentunut. Lisäksi tunnetaan yritysvastuuteoria, jossa yritys on kokonaisuus, jolla on sekä taloudellisia, laillisia, eettisiä että vapaaehtoisia velvoitteita. (Viitala & Jylhä 2021, 335–336.)

Taloudellinen vastuu kattaa yrityksen toiminnan kannattavuuden varmistamisen lisäksi taloudellisten velvoitteiden hoitamisen. Tällainen velvoite on esimerkiksi verojen maksaminen. Sosiaalinen vastuu liittyy ihmisiin ja heidän hyvinvointiinsa, kattaen niin oman henkilökunnan, alihankkijat kuin muutkin yhteistyökumppanit ja ulottuen lopulta lähiympäristön asukkaisiin – ja kaikkiin maailman ihmisiin. Sosiaaliseen vastuuseen kuuluvat myös esimerkiksi osallistava ja keskusteleva johtaminen, osaamisen kehittäminen ja työturvallisuudesta huolehtiminen. Ympäristövastuu tarkoittaa luonnonvarojen kestävästä käytöstä lisäksi jätemäärän vähentämistä ja ympäristöhaittojen minimoimista. Siihen kuuluvat ilmastonmuutokset torjunnan ohella muun muassa vesien, ilman ja maaperän

suojelu. (Viitala & Jylhä 2021, 336–339.) Tyosuojelu.fi-sivuston artikkeli täsmentää työturvallisuuden keskeiseksi ajatukseksi työpaikan turvallisuuden parantamisen ennakoivasti, jatkuvasti ja kokonaisvaltaisesti mainiten työturvallisuusjohtamisen olevan yksi turvallisuusjohtamisen osa-alue siinä kuin ympäristö-, pelastus- ja tietoturvallisuuskin. Työturvallisuuden johtamisen tavoite on tapaturmien ja sairauspoissaolojen vähentäminen ja työnteekijöiden hyvinvoinnin lisääminen, millä pyritään turvaamaan liiketoiminnan jatkuvuus ja vaatimustenmukaisuus. (Työturvallisuusjohtaminen n.d.)

Viitala ja Jylhä (2021) nostavat esiin, että vastuullisuuden johtamisessa on onnistuttu, kun:

- Vastuullisuus ulottuu kaikille osa-alueille ja yksiköihin ja on ajattelutapa eikä erillinen toiminto.
- Sanat ja teot vastaavat toisiaan, eli vastuullisuus näkyy aidosti toiminnassa.
- Kehitystä seurataan aktiivisesti ja sitä pystytään mittaamaan ja tuloksia vertaamaan.
- Yritys pystyy ylittämään vastuullisuuteen liittyvät normit.
- Vastuullisuudessa huomioidaan sidosryhmät ja vastuullista toimintaa edellytetään alihankkijoilta ja toimittajilta.
- Vastuullisuuteen liittyvä päätöksenteko prosesseineen on dokumentoitu. (Viitala & Jylhä 2021, 347.)

5 Turvallisuus

5.1 Turvallisuusjohtaminen ja yritysturvallisuus

Turvallisuusasiantuntija Tapio Hietakangas (2022) määrittelee diaesityksessään turvallisuuden seuraavasti: *”Turvallisuus on varmuutta ei-toivottujen tapahtumien puuttumisesta, mutta myös turvallisuutta varmistavien keinojen olemassaoloa ja vahvuutta.”* Hänen mukaansa turvallisuusjohtaminen on kokonaisvaltaista, kattaen niin lakisääteisen kuin omaehtoisen turvallisuuden hallinnan. Siinä yhdistyvät menetelmien, toimintatapojen ja ihmisten johtaminen, ja siihen liittyy ajatus työpaikan jatkuvasta turvallisuuden ja terveyden edistämisestä. Hänen mukaansa turvallisuusjohtamiseen kuuluvat jatkuva suunnittelu, toiminta ja seuranta. Turvallisuusjohtamisen perustana hän näkee muun muassa johdon sitoutumisen ja esimerkkinä toimimisen sekä henkilöstön osallistamisen unohtamatta positiivisen käytöksen palkitsemista. (Hietakangas 2022.) Myös Rajamäki (2024) korostaa kokonaisuutta. Riskienhallinnallisesti voidaan nähdä ala-alueita, jotka on liitettävä ja linkitettävä riskienhallinnan kokonaisuuteen yrityksessä. Vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvä riskienhallinta tai logistiikkaturvallisuus voi olla korostuneessa roolissa logistiikkayrityksessä, mutta

silloinkin se on osa riskienhallinnallista kokonaisuutta. Kuinka se linkitetään, ettei kyse ole vain pelkästä vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvästä tekemisestä, vaan aihe on aina mukana esimerkiksi myös strategiaa tai vuosisuunnittelua tehtäessä, hän kehottaa pohtimaan. (Rajamäki 2024.)

Hietakangas (2022) rakentaa turvallisuusjohtamisen turvallisuuspolitiikasta, turvallisuusjohtamisen organisoinnista ja käytännön toimista. Turvallisuuspolitiikka sisältää päämäärät ja siinä näkyy johdon sitoutuminen ja henkilöstön merkitys turvallisuuden toteuttamisessa. Organisoinnissa luodaan järjestelmällisiä toimintatapoja, määritellään vastuut ja velvollisuudet ja varmistetaan linjaesimies-toiminnan resurssit. Käytännön toiminnassa arvioidaan riskejä, varmistetaan osaaminen ja tiedonkulku, toteutetaan toimenpiteet, mitataan ja seurataan. Hietakangas alleviivaa, ettei merkittävää ole mittareiden määrä, vaan pohtia tiedonsaannin mahdollistavia ja estäviä tekijöitä, tiedon hyödynnettävyyttä, tiedon keräämisen, analysoinnin ja hyödyntämisen prosesseja, luotettavuutta, mahdollisia hiljaisia signaaleja ja tietoisuuden ylläpitämistä. (Hietakangas 2022.) Rajamäki (2024) varoittaa, ettei turvallisuuspolitiikka epäonnistuu, jos se jää vain paperiksi, palaten aiemmin mainittuun liittämiseen ja linkittämiseen. Hän näkee mieluusti turvallisuusorganisaation roolin myös mahdollistajana. Riskienhallinnan ei ole tarkoitus olla aiheuttamassa ongelmia ja kieltää kategorisesti kaikkea vaan mahdollistaa liiketoiminnan tavoitteiden saavuttaminen turvallisesti omaa asiantuntemustaan käyttäen, vaikka joskus täytyy myös osata sanoa ei. (Rajamäki 2024.)

Elinkeinoelämän keskusliitto EK linjaa yritysturvallisuuden keskeiseksi tehtäväksi yrityksen kilpailukyvyyn edistämisen ja tuottavuuden parantamisen. Heillä on kehitetty yritysturvallisuusmalli, joka helpottaa eri turvallisuuden eri osa-alueiden hahmottamista. Osa-alueissa voi olla päällekkäisyyksiä ja toisaalta yrityksen toimiala ja liiketoiminta vaikuttavat. Kaikki osa-alueet eivät ole kaikille yhtä tärkeitä. Osa-alueita mallissa ovat esimerkiksi tuotannon ja toiminnan turvallisuus, sekä ympäristö-, työ- ja tietoturvallisuus. Tavoitteena ei ole erillinen turvallisuustoiminto, vaan kaikissa tilanteissa yrityksen toiminnan jatkuvuuden, turvallisuuden ja vaatimuksenmukaisuuden varmistaminen osana riskienhallintaa. Keskeistä on tunnistaa uhkat ja arvioida ja käsitellä riskit. Kehittämisessä tärkeitä ovat poikkeama-, onnettomuus- ja vahinkotilastot. Henkilöstön kouluttaminen, turvallisuustietoisuuden lisääminen ja hyvän turvallisuuskulttuurin luominen ovat erityisen tärkeitä johtamis- ja viestintäjärjestelmän turvassa toiminnan jatkuvuus tilanteesta riippumatta. (Yritysturvallisuus...n.d.) Kehittämiseen liittyen voidaan nostaa esiin turvallisuusasiantuntija Jarmo

Limnellin (2021) vakava muistutus siitä, että asiat muuttuvat kahdella tapaa, joko kriisin tai johtajuuden kautta. Hän suosittelee valitsemaan johtajuuden ja toteaa, että turvallisuus on ensisijaisesti johtamiskysymys. (Limnell 2021.) Turvallisuutta käsittelevässä luvussa kuvatuilla turvallisuuden osa-alueilla on merkittäviä tavoitteita, jotka on koottu luvun loppuun kuvioon 9.

5.2 Turvallisuus toimitusketjussa

Termi logistiikkaturvallisuus kattaa kuljetuksen ja varastoinnin ja kuuluu Elinkeinoelämän keskusliiton matriisimuotoisessa yritysturvallisuusesityksessä tuotannon ja toiminnan turvallisuuteen, jonka tavoitteena on varmistaa turvalliset tuotteet ja palvelut (Yritysturvallisuus...n.d.). Jere Laine (2020) on tutkinut opinnäytetyössään toimitusketjujen riskienhallintaa pääpainon ollessa koronapandemian vaikutuksissa kansainvälisiin toimitusketjuihin. Toimitusketjun hallinnaksi hänen työssään on määritelty toimitusverkoston tavaravirta siihen liittyvine raha- ja tietovirtoineen ja niiden suunnittelu, ohjaaminen ja johtaminen. Laine tuo esiin, että pitkissä toimitusketjuissa mukana on paljon osapuolia, jotka voivat tulla monenlaisista kulttuureista ja kaupankäyntimuotojakin on paljon. Jokaisen mukana olevan tulee kuitenkin huomioida kokonaisuus ja oma roolinsa toimitusketjun turvaamisessa. Tällaisen toimitusketjun hallinta edellyttää niin hankinnan, kuljetuksen, varastoinnin kuin jakelunkin optimoimista ja tehokasta hallintaa. Kuljetuksen osalta tämä tarkoittaa käytännössä esimerkiksi kuljetusmuodon valintaa, toimitusaikaa ja -lauseketta, tullausta ja asiakirjoja. Pakkauksessa taas huomioitavia ovat merkinnät, kestävyys ja sääolosuhteet. (Laine 2020, 4–8.) Rajamäki (2024) huomauttaa, etteivät vaarallisen aineen vahingon vaikutukset vaaranna välttämättä vain yrityksen omaa toimintaa. Vaikutukset voivat olla todella laajat ja vaarantaa samalla monen toimijan toiminnan jatkuvuuden. (Rajamäki 2024.)

Toimitusketjujen riskienhallinnan merkitys korostuu myös maailmanlaajuisessa tutkimuksessa. Tutkimukseen osallistui lähes 300 yritystä vastaajista noin 60 prosentin ollessa Euroopasta. Vuoden 2022 loppupuolella tehty tutkimus kertoo, että toimitusketjuihin korostuu häiriöitä 40 prosenttia enemmän kuin vuonna 2019, ja niiden vaikutukset ovat entistä dramaattisempia. Tyypillisesti häiriön seuraus oli esimerkiksi toimitusajan viivästyminen tai kuljetuskustannusten nousu. Riskienhallinnalla pahimpia vaikutuksia pystyttiin kuitenkin vähentämään merkittävästi. 94 prosentilla vastaajista oli prosessi toimitusketjun riskienhallintaan, mutta vain viidenneksellä mukana oli koko toimitusketju. Merkittäväksi opiksi viime vuosien osalta voidaan todeta toimitusketjun ris-

kienhallinnan välttämättömyys, mikäli yritykset aikovat selvittää myös vaikeista ajoista ja turvata kilpailuetunsa. (Lehmann 2023.) Erityisesti vaarallisia aineita kuljettavat yritykset ovat vaikeassa tilanteessa, sillä toimitusketjuissa on häiriöitä, työvoimasta ja materiaalista pulaa, eivätkä haasteet edes lopu tähän: vaaralliset aineet tuovat lisää monimutkaisuutta ja häiriöihin sopeutuminen on vaikeampaa. Siksi organisaatiot ovat arvioineet toimintaansa ja ottaneet käyttöön uusia prosesseja ja järjestelmiä saavuttaakseen kestävämmän toimitusketjun. Käytännössä se näkyy esimerkiksi automatisaationa ja virtaviivaistamisena. (Sagastume 2022.) Myös Liikenne- ja viestintäministeriön vaarallisten aineiden kuljetusstrategia 2012–2020 nostaa yhdeksi viidestä tavoitteesta toimivat ja kilpailukykyiset logistiikkaketjut (vaarallisten aineiden kuljetus...2012).

5.3 Työturvallisuus

Työturvallisuuden tavoitteisiin kuuluvat terveellisyys, turvallisuus ja tuottavuus. Sen lähtökohtana toimivat työnantaja- ja työntekijävelvoitteet, jotka on kirjattu työturvallisuuslakiin ja se onkin yksi tuottavuuden tärkeimmistä mittareista. Työnantaja voi luoda ja johtaa turvallisuuskulttuuria, mutta kulttuuri siitä muodostuu vasta johdon sitoutumisen, toimintatapojen ja ihmisten käyttäytymisen myötä. Työnantajalla on vapaus valita kullekin työpaikalle sopivat tavat ja menetelmät, joilla se niiden turvallisuutta hallitsee. Jotkut toimialat on kuitenkin määritelty siinä määrin vaarallisiksi, että säännökset edellyttävät erillistä järjestelmää turvallisuuden varmistamiseksi. Tällaisia aloja ovat muun muassa vaarallisten kemikaalien käsittely ja valvonta. (Työturvallisuusjohtaminen n.d.)

Rajamäki (2024) mainitsee myös ihmisten roolien merkityksen. Riskienhallinnan näkökulmasta tarkastellen ihmisen pitää tuntea työnsä kannalta keskeiset ohjeet, noudattaa niitä ja raportoida poikkeamista, jolloin päästään jo pitkälle. Tosin arjen käytännön työtä tekevien tietämys ei riitä, johdollakin pitää olla riittävä ymmärrys tekemisestä. Hyvänä esimerkkinä toimivasta mallista voidaan mainita turvallisuusneuvonantajan lakisääteinen vuosittainen kertomus, joka antaa tietoa myös johdolle. (Rajamäki 2024.)

Liikenne- ja viestintäministeriön VAK-strategia 2012–2020 sisältää VAK-vision ja kansalliset tavoitteet. Siinä mainitaan, että kaikki VAK-toimintaan osallistuvat ja toiminnasta vastaavat henkilöt ovat koulutettuja ja vastuistaan tietoisia. Johdon tehtävänsä ja vastuunsa tiedostaminen mainitaan erikseen. Myös henkilöstön työhyvinvointi, työturvallisuus ja työkyky mainitaan ja niissä tavoitellaan korkeaa tasoa. Henkilöstön hyvinvoinnin yhteydessä mainitaan turvallisuusneuvonantaja,

jonka työ on arvostettua ja sille on varattu tarpeellinen määrä aikaa ja resursseja. (Vaarallisten aineiden kuljetus...2012.)

5.4 Ympäristöturvallisuus

Ympäristöturvallisuustoiminnan tavoitteisiin kuuluvat ekologisen kestävyuden huomioiminen, asiakkaiden ja yhteiskunnan ympäristöodotuksiin vastaaminen ja ennakointi. Siinä otetaan vastuuta ympäristöstä, kehitetään prosessia ja parhaita käytäntöjä, lisätään henkilöstön tietoisuutta, sitoudutaan standardeihin ja viestitään avoimesti. Ympäristöturvallisuuteen sisältyvät esimerkiksi kestävän kehityksen periaate, ympäristöasioiden huolellinen arviointi, erilaiset ilmoitus- ja lupamennettelyt, vaarallisten aineiden käsittely ja säilytys, kemikaalivalvonta, jätehuolto ja vesien ja maaperän suojelu. (Yritysturvallisuus...n.d.)

Jouko Tuomainen, Pia Högmänder ja Outi Pyy (2021) ovat tutkineet ympäristövahinkoja Suomessa vuosina 2019–2019. Tarkastelu kattaa ympäristövastuudirektiivin tarkoittamat merkittävät ympäristövahingot sekä öljy- ja kemikaalivahingot. Aineisto on koottu sisäministeriön PRONTO-järjestelmästä, Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin VARO-rekisteristä ja tiedotusvälineistä ja kyselyin. Noin 90 % ympäristövahingoista oli öljyvahinkoja, loput syntyivät lähinnä teollisuuskemikaalien käytössä. Vaarallisten aineiden kuljetusten osalta tutkimuksessa viitataan Liikennevahinkokeskuksen (Länsivuori & Rätty 2015) aineistoon. Kemikaalivuotojen syyksi mainitaan usein kemikaalikuljetusten yhteydessä tapahtuneet liikenneonnettomuudet, öljyvahingoissa taas esimerkiksi säiliöauton ojaanajo. Yhdessä öljyn ja muiden vaarallisten kemikaalien aiheuttamat vahingot ovat suurin ympäristövahinkojen ryhmä. Ympäristövahinko voi ilmetä esimerkiksi vesistön pilaantumisenä. Suomessa kemikaalionnettomuuksien vaikutukset ovat olleet lähinnä paikallisia ja tilapäisiä. Suurimmat riskit näyttävät liittyvän kuljetuksiin, liikenteeseen ja jätevedenpuhdistamoihin. Syynä vahinkoon on useimmiten inhimillinen tekijä, kuten toiminnan huolimattomuus, menettelyvirhe tai jopa tahallisuus. (Tuomainen, Högmänder & Pyy 2021, 3, 9, 24–35.)

5.5 Tietoturvallisuus

Tietoturvallisuus nähdään perinteisessä merkityksessään organisaatioiden tietojen luottamuksellisuuden, käytettävyyden ja eheyden takaamisena. Nopea teknologinen kehitys kuitenkin korostaa menetelmien jatkuvaa seurantaa ja toimenpiteiden kehittämistä. Tietojen merkitystä tulee osata

arvioida ja esimerkiksi kriittinen tieto tunnistaa, ja tietoa on osattava luokitella ja käsitellä. Hallinnossa on tärkeää hallinnoida käyttö- ja pääsyoikeuksia ja tarvittaessa huolehtia turvallisuusselvityksistä ja turvallisuus- tai salassapitosopimuksista. Tieto- ja yksityisyydensuoja on muistettava henkilötietoja käsitellessä. Tekniseen tietoturvaluuteen kuuluvat esimerkiksi palomuurit, haittaohjelmilta suojautuminen, tiedonsiirron suojaaminen, laitteisto- ja ohjelmistoturvallisuus ja varmuuskopiointi. Järjestelmien ja prosessien toiminnan jatkuvuuden varmistamisessa näkyvät esimerkiksi jatkuva havainnointi ja varautuminen häiriöihin. Havainnointi-, sieto- ja palautumiskykyä pitää myös kehittää. (Yritysturvallisuus...n.d.)

Kuinka edellä kuvattu näkyy käytännössä? Jerkbrant (2020) tuo esille hyvän esimerkin. Ruotsalaisen TISS-projektin (Transparent informationshantering och samverkan för ökad säkerhet vid transport av farligt gods) tavoitteena oli tukea turvallisuuden ja onnettomuuksien ehkäisyn pitkäaikaista kehittämistä. Ruotsissa todettiin, että vaarallisten aineiden kuljetus on tiukasti säänneltyä ja määrät ovat lähes mitättömiä verraten koko tavaraliikenteeseen. Toisaalta ongelmaksi nähtiin, että kun jotain tapahtuu, on seurauksien ennakointi vaikeaa. Riskiä ei voi siis vähätellä. Projektissa oli mukana tutkijoita oikeustieteen ja logistiikan alalta, vahva tietotekniikan tiedekunnan edustus ja viranomaisia, ja yhteistyötä tehtiin myös kuljetusyritysten kanssa. Esiin nousi esimerkiksi vaarallisten aineiden sähköisen jäljittämisen parantaminen. Esimerkkinä mainittiin, että poliisi voisi etälukea auton rekisterikilven ja saada jo sitä kautta paljon tietoa. Haasteeksi kuitenkin nähtiin mahdollinen yksityisyyden loukkaaminen tai mahdollisuus, että tietoja hyödynnettäisiinkin terrorismiin. Arkaluontoinen tieto ei siis voisi olla rekisterikilpeen liitettävissä. (Jerkbrant 2020.) Tämän tyyppiset haasteet tunnistaa Rajamäkin (2024) mainiten terrorismiriskin nousun monissa maissa, jolloin kuljetettava vaarallinen kemikaali voi joutua kohteeksi, koska se soveltuu vaikkapa räjähteeksi. Lastitietojen suojelemiselle voi siksi olla tarvetta ja myös näihin tietoihin käsiksi pääsevien henkilöiden turvallisuusselvitysten tarve pitää tunnistaa. Lasti voi olla myös arvokas ja siksi rikollisille kiinnostava. (Rajamäki 2024.)

Turvallisuuden osa-alueita	Tavoitteita
<ul style="list-style-type: none"> – yritysturvallisuus – logistiikkaturvallisuus ja toimitusketjun turvallisuus – työturvallisuus – ympäristöturvallisuus – tietoturvallisuus <p>(Yritysturvallisuus n.d.)</p>	<ul style="list-style-type: none"> – toiminnan, turvallisuus jatkuvuus ja vaatimuksenmukaisuus – kilpailukyvyyn edistäminen – tuottavuuden parantaminen – terveellisyys – ekologinen kestävyys – organisaation tietojen luottamuksellisuus, käytettävyys ja eheys – tieto- ja yksityisyydensuoja <p>(Työturvallisuusjohtaminen n.d.; Yritysturvallisuus n.d.)</p>

Kuvio 9. Käsitellyt turvallisuuden osa-alueet ja niihin liittyviä tavoitteita.

6 Tutkimuksen toteutus

6.1 Tutkimuksellinen kehittämistyö

Tämä opinnäytetyö on luonteeltaan lähinnä tutkimuksellista kehittämistyötä, jonka lähestymistapana on tapaustutkimus eli case study. Ojasalo, Moilanen ja Ritalahti (2021) yhdistävät tutkimukselliseen kehittämiseen pyrkimyksen ratkaista käytännöstä nousseita ongelmia tai käytäntöjen uudistamisen, mutta myös työelämän käytännöistä uuden tiedon luomisen. Kehittämisen tueksi kerätään tietoa niin käytännöstä kuin teoriasta systemaattisesti ja kriittisesti arvioimalla liittäen siihen erilaisia menetelmiä. Siinä ei ole tarkoituksena vain kuvailla ja selittää, vaan etsiä parempia vaihtoehtoja ja viedä niitä myös eteenpäin. Toisaalta tavoite voi olla myös käytäntöön liittyvän uuden tiedon tuottaminen. Hyvä esimerkki tästä on työelämässä olevan hiljaisen tiedon dokumentointi. Tapaustutkimus on sopiva lähestymistapa tutkimuksessa, jossa halutaan tutkia kohdetta omassa ympäristössään syvällisesti ja yksityiskohtaisesti. Siihen voikin liittyä useita tiedonhankintamenetelmiä tämän tavoitteen saavuttamiseksi ja kehittämisestä kiinnostuneella on taustalla usein jo aiempaa tietoa, joka mahdollistaa kehittämistehtävän määrittelyn. Tapaustutkimus yhdistetään usein laadulliseen tutkimukseen, mutta määrällisten menetelmien, kuten kyselyjen hyödyntäminen ei ole mahdotonta. (Ojasalo ym. 2021, 18–20, 37, 52–55.) Tutkimukseen liittyvän kyselyn suunnittelu perustui itsekin aiemmin turvallisuusneuvonantajana toimineen tutkimuksen tekijän näkemyksiin, kirjallisuudesta ja verkkolähteistä koottuun tietoperustaan sekä tietoperustaa koo-

teissa tehdyissä haastatteluissa saatuihin tietoihin. Vaarallisten aineiden kuljetuksen turvallisuusneuvonantajana tai turvallisuuteen liittyvissä tehtävissä tällä hetkellä toimivien haastateltavien näkemykset olivat tärkeitä siksi, ettei tutkimus perustunut liiallisesti tutkijan omiin kokemuksiin samalla kun haastattelut toivat niin tietoperustaan kuin kyselytutkimuksen suunnitteluun ajantasaista ja käytännönläheistä tietoa.

Tietoperustan kokoamisen ja kyselytutkimuksen jälkeen voitiin tehdä yhteenveto johtopäätöksiin ja pohdintoineen sen sisältäessä muun muassa arvioinnin tutkimuksen onnistumisesta, kuten kuvio 10 osoittaa. Liikenne- ja viestintävirasto Traficomille esitetty haastattelupyynnö muuttui mahdollisuudeksi kyselytutkimuksen tulosten kattavaan esittelyyn ja niistä keskusteluun ja Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n kanssa sovittiin tutkimustulosten läpikäynnistä tavoitteena saada tulokset näkyviksi, mutta kartoittaen samalla ajatuksia, joita tutkimustulokset herättävät. Keskustelut tarjosivat mahdollisuuden tuotetun uuden tiedon merkityksellisyyden tarkasteluun, mutta ne voi nähdä myös arviointina kyselyn luotettavuutta ajatellen: jos tulokset todettaisiin niissä liian paljon nykyäsitystä haastaviksi, pitäisi ehkä pohtia, onko kyselyn suunnittelu onnistunut toivotusti tai esimerkiksi kohderyhmän tavoittaminen epäonnistunut. Edellä mainittujen keskusteluiden keskeiset sisällöt esitetään tutkimuksen johtopäätöksiä koskevassa luvussa.

Kuvio 10. Tutkimus pohjautuu luotettavaa tietoperustaan.

6.2 Eettisyys

Suomalaisissa tiedeyhteisöissä on käytössä yhteinen tutkimuseettinen ohje hyvästä tieteellisestä käytännöstä. Kaikkea tutkimusta, myös opinnäytetyötä tehdessä, on oltava rehellinen, huolellinen, avoin ja kunnioitettava muiden tekemää työtä. Ihmisiin kohdistuvassa tutkimuksessa on huomioitava henkilötietojen käsittely, yksityisyyden suoja ja tutkittavan oikeus osallistua tai olla osallistumatta tutkimukseen. Opiskelijan tulee myös selvittää oma esteellisyytensä ja perehtyneisyytensä

aiheeseen, varmistaa mahdollisten tutkimuslupien tarve ja tehdä tarvittavat sopimukset yhteistyökumppaneiden kanssa. Esimerkiksi aineistojen käyttöoikeuksista tulee sopia ja muistaa, että opinäytetyö on julkinen asiakirja. (Raivo & Lempinen 2019.)

6.3 Luotettavat lähteet tiedon taustalla

Työn alussa perehdytään vaarallisten aineiden lainsäädäntöön kuvaten lainsäädännön soveltamisala ja turvallisuusneuvonantajan tehtävät. Koska esimerkiksi tärkeimmän lähteen, eli VAK-lainsäädännön teksti oli lakitekstille tyypillistä, mutta sitä ei haluttu siteerata suoraan, tuli kirjoittaessa olla erityisen huolellinen, jotta asiavirheitä ei syntyisi. Teoriassa tästä aiheesta löytyi paljon muitakin tekstejä verkosta, mutta merkillepantavaa oli, että tietoperustaa koottiin tilanteessa, jossa suurehkoista lakimuutoksesta oli vain muutama kuukausi aikaa. Näin ollen monienkaan sivustojen vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvät tekstit eivät olleet läheskään ajan tasalla. Tämä motivoi osaltaan tekemään muutamia haastatteluita alan pitkäaikaisilta ammattilaisilta, joihin jo aiemmin viitattiin.

Tietoperustaan haastatellut Auveri, Hörkkö, Länsivuori, Moilanen ja Rajamäki olivat tutkimuksen tekijälle entuudestaan tuttuja henkilöitä, ja heillä oli sellainen tausta, joka teki heistä luotettavia lähteitä tutkimuksen teoriaosuuteen. Kunkin haastateltavan pätevyys on tuotu ainakin kertaalleen esille tekstissä, jossa heidän lausuntoihinsa viitataan. Jotta haastattelujen sisältöön on mahdollista palata myöhemmin, on ne litteroitu siltä osin kuin haastattelua ei tehty sähköpostitse. Lähdeaineistossa, niin kirjallisessa kuin verkkomateriaalissa, pyrittiin mahdollisimman tuoreisiin julkaisuihin ja kiinnitettiin huomiota kirjoittajan tai puhujan asiantuntemuksen tasoon. Aineistoa käytiin läpi enemmän kuin lähdeluettelosta voi päätellä: aineistoa on hylätty joko siksi, että lähde ei vaikuttanut luotettavalta tai ajantasaiselta tai siksi, ettei se tuonut sisältöön mitään uutta.

Lähdeaineisto oli pitkälti suomenkielistä johtuen osin siitä, että tutkimuksessa keskityttiin nimenomaan lainsäädäntöön, jota noudatetaan ja toteutetaan Suomessa. Joitain käytännön esimerkkejä ulkomailta on kuitenkin valittu aineistoon, koska ne ovat palvelleet tavoitetta tehdä turvallisuusneuvonantajatoimintaa ja ylipäätään vaarallisten aineiden kuljetusten turvallisuuden merkitystä ymmärrettäväksi tai liittyneet sellaiseen aiheeseen, jossa aineiston julkaisumaa on ollut merkityksellinen. Toisaalta oli myös havaittavissa, että kun esimerkiksi teksti vaarallisten aineiden kuljetusta koskien oli aloitettu ajantasaisen lainsäädännön pohjalta ja siihen oli lisätty muutamia suomalaisia

lähteitä, haastattelut mukaan lukien, eivät kansainväliset lähteet tarjonneet enää mitään uutta tai merkittävää. Tämä selittyy useiden maiden lainsäädännön samankaltaisuudella. Valitettavasti kansainvälisen aineiston tutkiminen ei tuonut esiin myöskään sellaista vastaavaa tutkimusta, josta oltaisiin voida saada vertailutietoa nyt tehdylle tutkimukselle. Tämä on harmillista, sillä esimerkiksi Rajamäen (2024) haastattelussa tuli esille, että vertailu voisi tuoda esiin kulttuurillisia eroja. Aiemman tutkimusaineiston etsinnässä hyödynnettiin myös tekoälyä ja tutkimuksen tekijän omia verkostoja, mutta tuloksetta.

6.4 Kyselytutkimuksen toteutus

Kyselyitä oli alun perin tarkoitus julkaista kaksi. Toinen olisi suunnattu neuvonantajana toimiville ja toinen logistiikkaverkon toimijoille, jotka eivät ainakaan vastaushetkellä toimineet turvallisuusneuvonantajana. Tällä jaottelulla olisi ollut tavoitteena selkiinnyttää vastaajan roolia ja toisaalta hakea mahdollisia näkemyseroja, kun kysymykset koskettivat osin samaa asiaa. Tarkempi asian pohdiskelu kuitenkin johti näkemykseen, että kaksi todennäköisesti hyvin samanaikaisesti julkaistavaa kyselyä samasta aiheesta voisi aiheuttaa sekaannusta ja näin ollen jopa vastaajakatoa.

Vastausaika kyselyyn ei saisi ylittää 15–20 minuuttia, ulkoasun pitäisi olla tiivis mutta selkeä ja vastaajien anonymiteetti tulee huomioida kysymyksiä laadittaessa. Taustakysymykset suositellaan jätettäväksi loppuun, koska ne voivat herättää myös negatiivisia tunteita. Avoimet kysymykset taas voivat tuottaa informaatiota, joka ei vastaa tutkijan odotuksia. (Kyselylomakkeen laatiminen n.d.) Kyselyissä on joskus syytä korostaa, että niissä haetaan vastaajan omaa mielipidettä (Kyselylomakkeen laatiminen n.d.). Tutkimuksessa päädyttiin aiemmin suunnitellun kahden kyselyn sijasta vain yhteen kyselyyn, jossa vastaajan valitsema tausta vaikuttaa siihen, mitä kysymyksiä hän näkee ja miten hänen vastauksensa käsitellään. Näin ollen taustakysymysten, jotka mahdollistavat vastaajan anonyyminä pysymisen, määrä pidettiin vähäisenä, mutta ne sijoitettiin lomakkeen alkuun. Tällä oli myös tarkoitus selkiinnyttää vastaajan roolia hänelle itselleenkin, koska oli tärkeää, että vastaaja tiedosti selkeästi vastaavansa joko turvallisuusneuvonantajana tai muussa roolissa. Webropoliin luodut hyppy kysymyksestä toiseen pakottivat poistamaan kysymysten numeroinnin. Vastaajasta olisi voinut olla hämmentävää, jos numero muuttuisi esimerkiksi neljästä neljääntoista, koska vastaaja ei olisi nähnyt aiemman vastauksensa vuoksi ohitettavaksi tarkoitettuja kysymyksiä 5–13. Hyppy nähtiin kuitenkin vastaajalle mielekkäinä, koska hän ei edes näkisi itselleen tarpeettomia kysymyksiä. Hyppyjen vuoksi kysymyksiä piti sijoittaa eri sivuille, mikä lisäsi kyselyn

sivumäärää. Tämä näyttäytyi epäloogisesti kyselyn seurantalpalkissa, joka poistettiin samasta syystä kuin kysymysten numerointi.

Ohjeistuksessa mainittiin selkeästi, ettei kysymyksiin ole olemassa oikeita vastauksia vaan haetaan vastaajan omaa mielipidettä. Avointen kysymysten suhteen riski yllätyksistä päätettiin ottaa, sillä ne voisivat tuottaa tutkimuksessa tavoiteltujen tietojen lisäksi odottamatonta mutta tärkeää informaatiota asiasta, joka ei muuten olisi tullut esille. Vaikka tavoitteena oli löytää kehityskohteita tarjoamatta niihin valmiita ratkaisuja, oli toiveena, että avoimet vastaukset voisivat tarjota jopa ratkaisuehdotuksia tai ainakin ohjata oikeaan suuntaan. Kysymykset on koottu liitteeseen 1. Olettavissa oli, että kyselyyn vastaavat aktiivisimmin henkilöt, joille neuvonantajatoiminta on jollain tapaa tuttua ja yrityksessä joko on neuvonantaja tai tämä on itse vastaaja. Kysymyksistä valtaosa oli suunniteltu tästä olettamasta, koska juuri näillä henkilöillä voi ajatella olevan asiasta eniten näkemystä. Vastaajat, joiden yrityksessä neuvonantajaa ei ollut nimettynä tai he eivät tienneet, oliko neuvonantajaa nimetty, saivat vastattavakseen vain vähän kysymyksiä. Heille annettiin näin kuitenkin mahdollisuus kommentoida, sillä ei voitu poissulkea, etteikö tällaisellakin vastaajalla ole asiasta kokemusta.

Valtaosa kysymyksistä esitettiin mielipideväittäminä. Vastausvaihtoehdoiksi annettiin numeroarvo yhdestä viiteen tietoisena kritiikistä, jota mm. Cavaillé, Chen ja van der Straeten (2019, 23) ovat esittäneet 1930-luvulla kehitetyn Likertin asteikon antaman tuloksen luotettavuuteen liittyen. Vehkalahti (2014) toteaa, että Likertin asteikkoa käytetään useimmiten viisiportaisena keskimmäisen vaihtoehdon ollessa neutraali. Jos neutraalia vaihtoehtoa ei ole, voi vastaaja jättää vastamatta kokonaan. En osaa sanoa (EOS) on vaihtoehtona kuitenkin aivan eri asia kuin neutraali mielipide, eikä EOS-vaihtoehtoa tule sijoittaa keskelle, vaan se pitää sijoittaa asteikon ulkopuolelle. Likertin asteikoista voi laskea mm. keskiarvon ja hajonnan. (Vehkalahti 2019, 33–37.) Kyselyn tulosten ajateltiin olevan luotettavampia, kun vastaajille sallitaan myös vaihtoehto, että he eivät osaa sanoa mielipidettään. Näin he eivät käyttäisi tässä tapauksessa esimerkiksi neutraaleinta vaihtoehtoa tarpeettomasti. En osaa sanoa -vaihtoehto sijoitettiin muusta vastausasteikosta erilleen. Testiversiosta saatu palaute ei vaikuttanut kysymysten sisältöön, mutta Likert-asteikon käyttöön liittyvä ohjeistus siirrettiin kyselyn etusivulta kunkin kysymyksen yhteyteen, mikä samalla kevensi etusivua miellyttävästi.

Suosittelukysymystä (NPS) kuvataan kansainvälisesti käytetyimmäksi asiakasuskollisuuden mittariksi, jolla yleensä selvitetään, kuinka todennäköisesti vastaaja suosittelisi palvelua tai tuotetta kaverilleen tai kollegalleen. Vastaukset jaetaan kolmeen luokkaan, jossa arvosanan 9–10 antaneet katsotaan suosittelijoiksi, arvosanan 0–6 antaneet arvostelijoiksi ja tähän väliin jäävät passiivisiksi tai neutraaleiksi. Varsinainen NPS saadaan, kun otetaan suosittelijoiden prosenttimäärä ja vähennetään siitä arvostelijoiden prosenttimäärä. (Mikä on NPS...n.d.) Suosittelukysymys oli vastaajaryhmillä eri ja sillä selvitettiin, suosittelisiko muussa kuin neuvonantajaroolissa toimiva vastaaja palveluiden käyttöä kollegalleen tai suosittelisiko neuvonantajana toimiva henkilö rooliin ryhtymistä kaverilleen tai kollegalleen. Suosittelukysymykseen liittyi avokysymys, jossa kysyttiin arvostelijoiden ja suosittelijoiden vastauksen perustelua.

Kysely päätettiin julkaista tutkimuksen tekijän LinkedIn-profiilissa, Facebookin Logistics Network Finland -ryhmässä sekä toimittaa sähköpostitse eteenpäin jaettavaksi Suomen Turvallisuusneuvonantajayhdistykselle tutkijan henkilökohtaisten kontaktien lisäksi. Jakelussa lähdettiin olettamasta, että aihe koetaan tärkeäksi ja että kyselyyn vastataan ja kyselylinkkiä jaetaan aktiivisesti eteenpäin ilman, että vastaajat palkitaan. Suomen Turvallisuusneuvonantajayhdistyksen kanssa kyselylinkin eteenpäin jakamisesta oli sovittu etukäteen. He jakoivat sen Facebook-sivuillaan ja sähköpostitse jäsenilleen. Tämän kaltaisen ratkaisun heikkous on luonnollisesti siinä, että tarkkaa mahdollisten vastaanottajien määrää ei voida tietää eikä näin ollen ole mielekästä määritellä esimerkiksi vastausprosenttia. Kyselyssä kartoitettiin väljästi myös kanavaa, josta vastaaja oli kyselylinkin saanut, koska koettiin mielenkiintoiseksi nähdä, mitä kautta viesti oli tavoittanut tehokkaimmin. Tätä tietoa hyödynnettiin kyselyn auki ollessa seuraten, toimiiko joku kanava huomattavasti paremmin kuin muut ja voisiko näkyvyyttä tehostaa jollain tapaa. Vastausaika alkoi 9.3. ja päättyi 27.3. klo 23.59. Vastausajan päätyminen ilmeni selkeästi kyselyn saatteesta.

Kysely toteutettiin tutkimuksen tekijälle ennestään tutulla Webropolilla ja tulokset käsiteltiin Excelissä. Exceliä tarvittiin mm. siksi, että vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa” näytti vaikuttavan keskiarvoon ja Excelissä tämä vaihtoehto oli helppo tarkastaa ja korjata niin, että käsittelijä saattoi olla varma siitä, mitkä luvut olivat huomioituna, joten Webropolin mahdollisia toimintoja tähän korjaukseen ei edes selvitetty. Tilastokeskuksen (n.d.) Tilastojen lukutaito-opas luokittelee Likertasteikon järjestysasteikoksi mainiten, että keskiarvo soveltuu vain suhdeluku- tai välimatka-asteikolla kuvattujen jakaumien kuvaamiseen, kun taas mediaania käytetään järjestysasteikollisten

jakaumien kuvaukseen. Tutkimuksessa oli tarkoituksena esittää Likert-asteikolle sijoitetuista jakauksista sekä keskiarvo että mediaani. Käytetty tulosten visuaalinen esitystapa teki kuitenkin mediaanista varsin hyödyttömän, joten kuvaajien lisäksi päätettiin lopulta ilmoittaa vain keskiarvo.

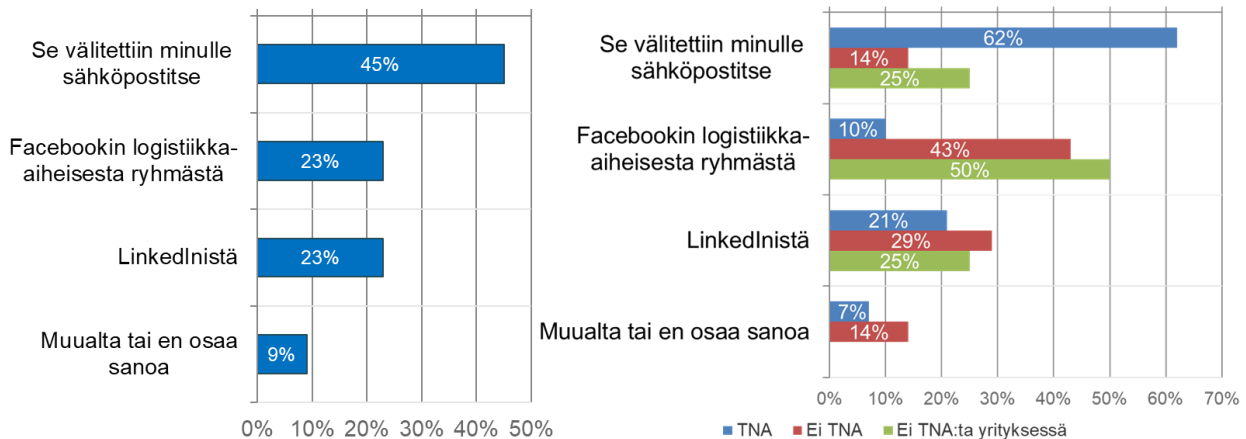
Koodaamista pidetään eräänä tutkimusaineistojen käsittelyn välineenä, mutta toisaalta se on myös työvaihe, jolla laadullisen tutkimuksen käsittely alkaa järjestäen ja luokitellen aineiston analyysiä varten (Juhila n.d.). Tässä tapauksessa tutkimus oli pääsääntöisesti määrällistä, mutta avovastauksien käsittelyyn sovellettiin koodaamista. Kuten Juhila (n.d.) kirjoittaa, koodaamisessa samankaltaiset osat luokitellaan yhteen ja saatetaan aineisto yksinkertaisempaan ja hallittavaan muotoon pitäen kuitenkin mielessä, että samalla voi nousta esiin myös yllättäviä näkökulmia. Juhila (n.d.) mukailleen tehtävä aloitettiin tulostamalla avovastaukset ja merkitsemällä samaan yhteen teemaan liittyvät asiat omalla värillään, jolla työ saatiin alkuun. Tämän työvaiheen jälkeen ajatuksena oli siirtää vastaukset omien otsikoidensa alle Excelissä, missä olisi helppoa laskea, montako kertaa joku asia nousi esiin ja jatkaa vielä sen kartoittamista, pitääkö esimerkiksi yksittäinen teema jakaa alateemoihin ennen tulosten esittämistä. Käytännössä työvaihe toi ilmi, että tällaista jaottelua ei tarvita, koska avoimia vastauksia oli vähän ja ne eivät muodostaneet yksittäisten kysymyskokonaisuuksien alla luontevia teemoja, jotka olisivat vaatineet ryhmittelyä. Turha vaihe ei kuitenkaan ollut, sillä se visualisoi eri kokonaisuuksissa toistuvia teemoja ja toimi hyvänä keinona tutustua vastauksiin ja pohtia niiden yhdistymistä aiemmin kirjoitettuun teoriaan.

7 Tulokset

7.1 Vastaajien taustatiedot

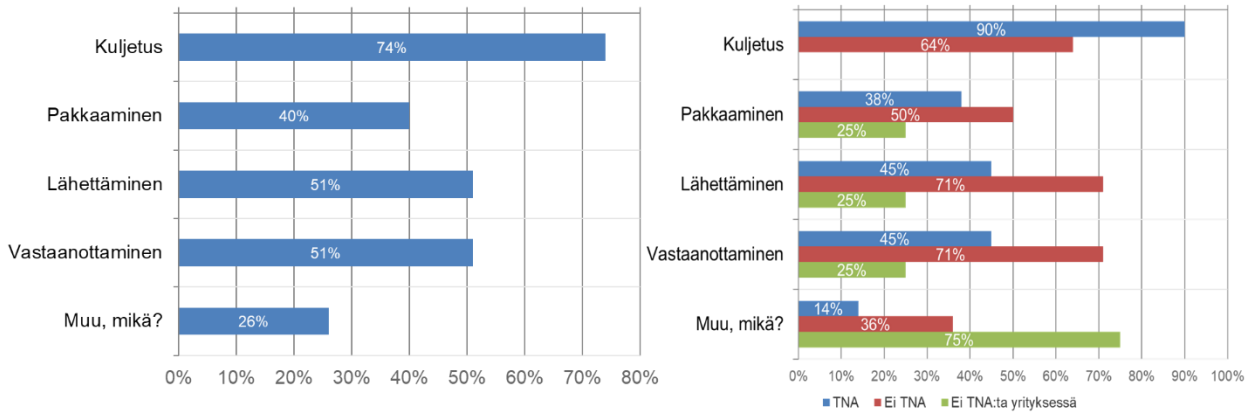
Kyselyyn vastasi yhteensä 47 henkilöä. Vain neljän vastaajan kohdalla yrityksessä ei ollut nimettyä neuvonantajaa. Vaihtoehtoa, ettei vastaaja tiedä, onko organisaatiossa nimetty neuvonantaja, ei valittu kertaakaan. 29 vastasi kyselyyn neuvonantajan roolissa ja 14 muussa roolissa. Lähes puolet kaikista vastaajista sai tiedon kyselystä sähköpostitse, kuten kuvion 11 vasemmanpuoleisesta kuvaajasta ilmenee. Vajaa neljännes vastaajista sai tiedot Facebookin logistiikka-aiheisesta ryhmästä ja toinen vajaa neljännes LinkedInin kautta. Muutama vastaaja ei täsmentänyt kyselyn lähdettä, mutta kyseessä saattaa olla esimerkiksi Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n Facebook-sivu, jota ei vastausvaihtoehdoissa erikseen mainittu. Oikeanpuoleinen kuvaaja täsmentää vastaajajakaumaa ja siitä näkyy, että suurin osa tiedon sähköpostitse saaneista oli henkilöitä, jotka vastasivat

kyselyyn neuvonantajaroolissa (ylin, sininen palkki). Muussa roolissa (toisena oleva, punainen palkki) vastanneilla lähteenä korostuu erityisesti Facebookin logistiikka-aiheinen sivusto, joka oletettavasti on Logistics Network Finlandin sivusto, mutta vastaajamäärän huomioiden ero LinkedIniin ei ole suuri.

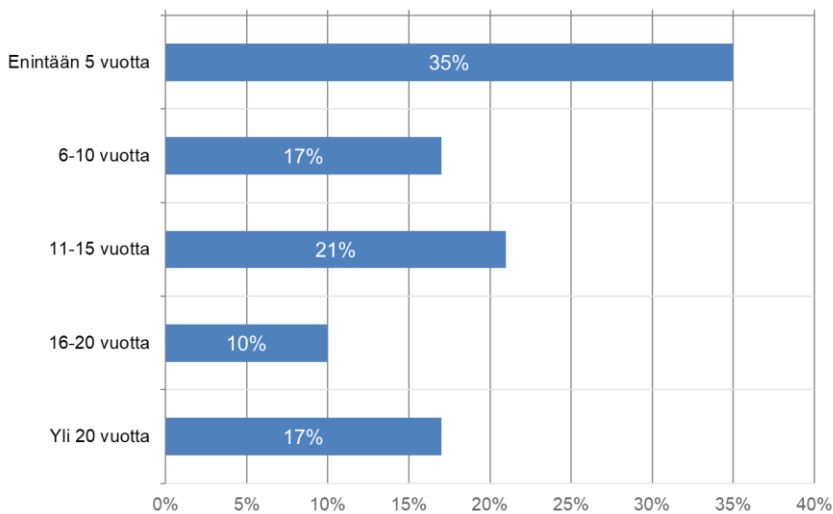
Kuvio 11. Kyselyn lähde.

Valtaosa vastaajista ilmoitti organisaationsa toimialaksi kuljetuksen, kun katsotaan kuvion 12 vasemmanpuoleista kuvaajaa, jossa on koottuna kaikkien vastaajien tiedot. Huomioitavaa on, että tässä kysymyksessä oli mahdollista valita useampi vastausvaihtoehto. Näin ollen 47 vastaajaa oli antanut yhteensä 114 vastausta, mikä tarkoittaa, että sama organisaatio voi kuulua useampaan ryhmään. Ryhmään ”muu” sisältyi tuotantoa, lajittelua, jätteiden käsittelyä, varastointia (3), koulutusta (3), turvallisuusneuvonantajapalveluita sekä erilaisten lisäpalveluiden tarjoamista. Useamman vaihtoehdon valitseminen oli siinä määrin yleistä, että kerätyn tiedon voi tässä tapauksessa sanoa kuvaavan enemmänkin sitä, että vastaajien organisaatioissa hoidettiin vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyen useampia tehtäviä kuin kuvaavan alun perin tavoiteltua tietoa siitä, kuinka vastaajat jakautuvat toimialoittain.

Kuvio 12. Vastaajan organisaation toimiala.

Kuviossa 13 on esitetty turvallisuusneuvonantajien (29 vastaajaa) vastaus kysymykseen siitä, kauanko he ovat toimineet turvallisuusneuvonantajan tehtävässä. Vastaajista yli kolmannes sijoittui enintään viisi vuotta tehtävässä toimineisiin muiden vastausten jakautuessa kohtuullisen tasaisesti.

Kuvio 13. Vastaukset kysymykseen "kauanko olet toiminut turvallisuusneuvonantajana?"

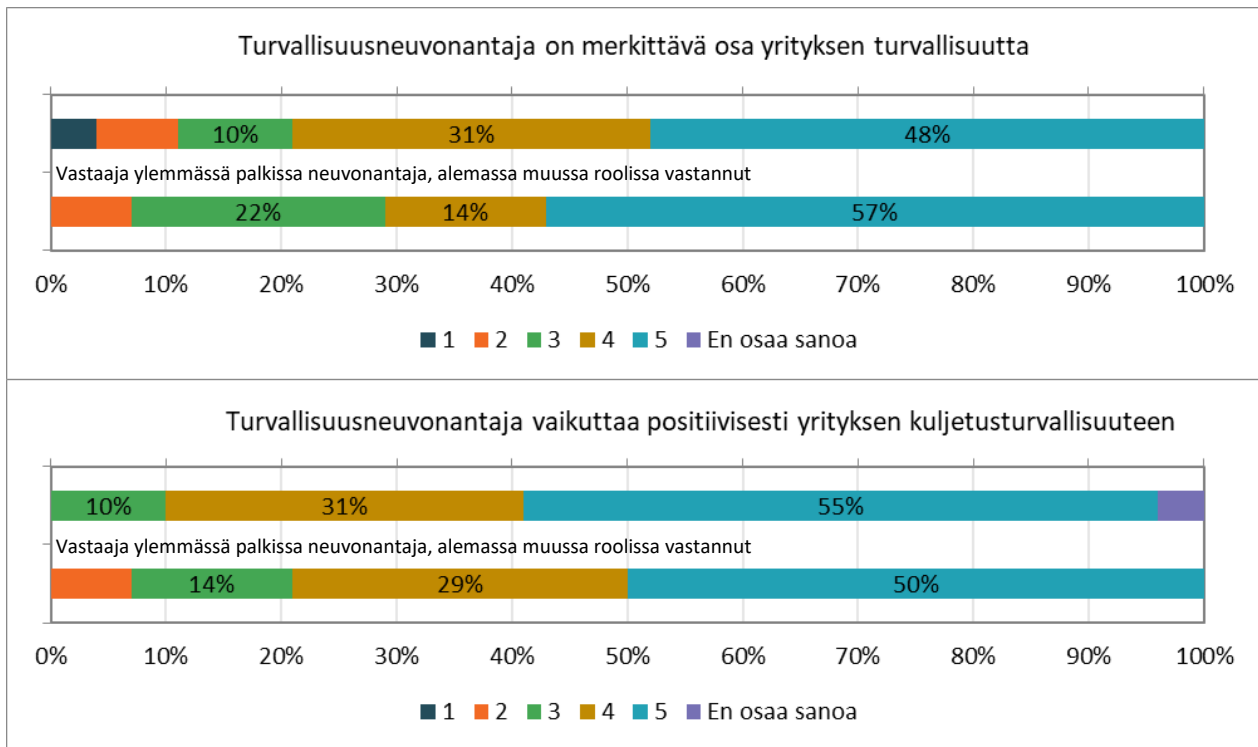
Yleisesti vastauksista voidaan todeta, että neuvonantajan toiminnan kaikki osa-alueet näyttäytyivät karkealla tasolla melko samalla tavalla niin neuvonantajille kuin muussa roolissa vastanneille. Eroavaisuudet vastausten jakaumissa tai keskiarvoissa eivät ole suuruudeltaan erityisen merkittäviä etenkin, kun huomioidaan vastaajamäärä kummassa tahansa vastaajaryhmässä. Valtaosassa

kysymyksistä voidaan kuitenkin havaita neuvonantajien vastausten kuvastavan hieman negatiivisempaa näkemystä käytännön tilanteesta.

7.2 Turvallisuusneuvonantajan vaikutus ja hyödyntäminen

Suosittelukysymyksiä lukuun ottamatta vastausvaihtoehdot olivat yhdestä viiteen, jossa asteikon alkupää tarkoitti eri mieltä oloa ja suurin arvosana suurinta samanmielisyyttä väitteen kanssa. Lisäksi vastaajille annettiin vastausvaihtoehto ”en osaa sanoa”. Keskiarvoa laskiessa huomioitiin vain vaihtoehdon 1–5 valinnat. Kuvioissa on esitetty päällekkäin kahden eri vastaajaryhmän vastaukset: päällimmäisenä ovat turvallisuusneuvonantajaroolissa annetut vastaukset ja niiden alla vastaukset henkilöiltä, jotka ovat vastanneet muussa roolissa organisaatiossa, jossa on nimetty turvallisuusneuvonantaja. Mikäli palkkirivejä on päällekkäin kolme, ovat alinna vastaukset, joiden antajien organisaatiossa ei ole nimettyä turvallisuusneuvonantajaa. Kuvioiden selkeänä pitämisen vuoksi kuvioihin on jätetty prosenttimerkinnät vain kunkin kysymyksen kolmesta suurimmasta vastausryhmästä.

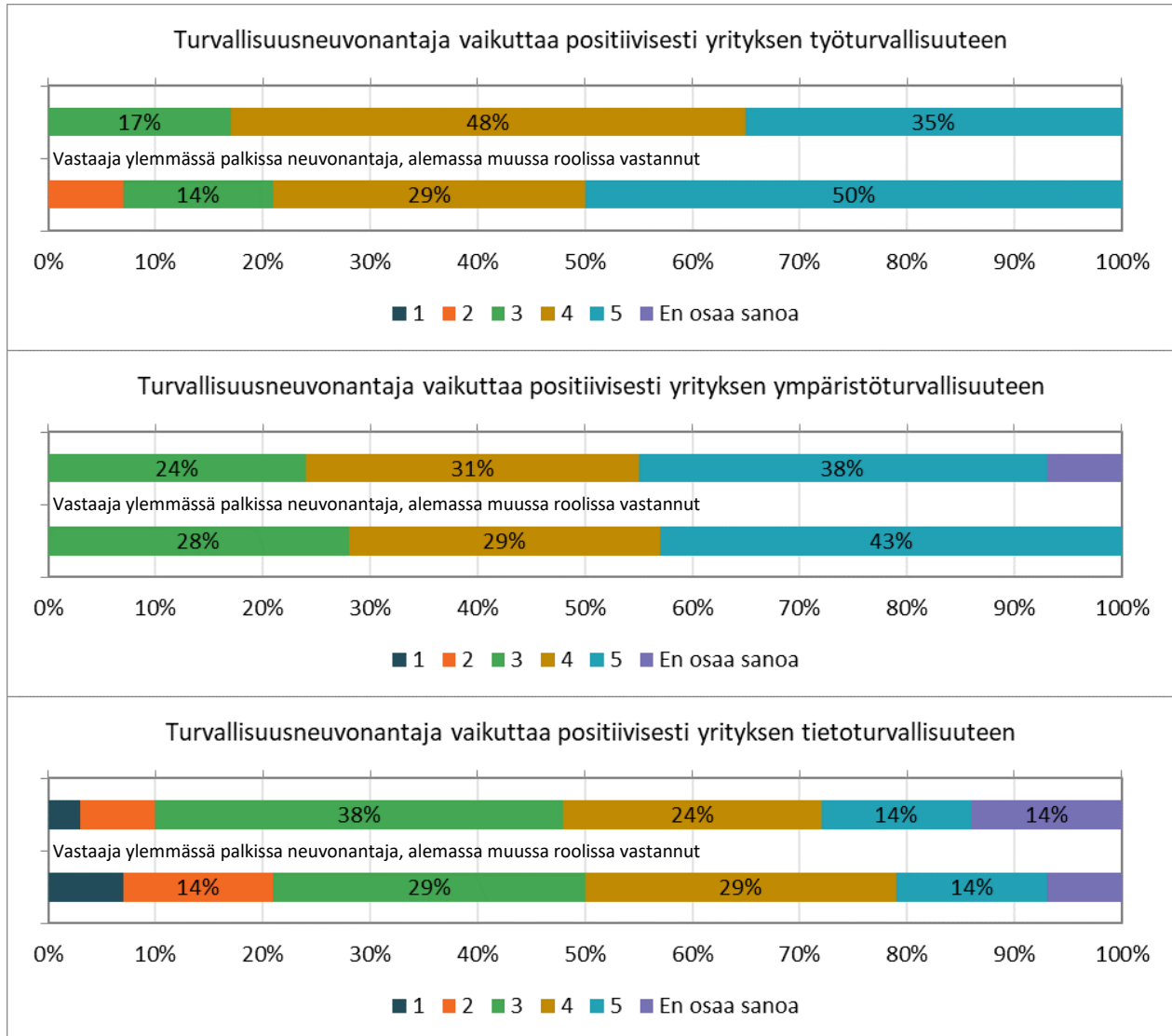
Kuviossa 14 on esitelty vastausjakauma väitteisiin, jotka koskevat turvallisuusneuvonantajan roolin merkitystä yrityksen turvallisuudelle ja vaikutusta yrityksen kuljetusturvallisuuteen. Yrityksen turvallisuutta koskevan väitteen turvallisuusneuvonantajien vastausten keskiarvo oli 4,14, muiden vastaajien keskiarvon ollessa 4,21. Kuljetusturvallisuutta arvioivat vastaukset tuottivat turvallisuusneuvonantajilta keskiarvon 4,46 ja muilta vastaajilta 4,21. Eräs neuvonantaja kertoo avoimessa vastauksessa, kuinka asioita valvotaan ja niistä puhutaan, ja ongelmakohtiin puututaan parannuksia tehden toisen nostaessa esiin, että kappaletavarakuljetuksissa kuljetusturvallisuutta ei oteta yhtä vakavasti kuin säiliökuljetuksissa, ja että mitä vakavammin yritys suhtautuu turvallisuuteen, sitä suurempi rooli neuvonantajallakin on. Neuvonantajaroolin merkityksen vaihtelu yrityksittäin mainitaan ja todetaan, että neuvonantaja voi auttaa yritystä kehittämään turvallisuuskulttuuria. Pahimmillaan neuvonantaja mainitaan enemmän haittana kuin hyötynä koetuksi turvallisuuskulttuurin ollessa välinpitämätöntä, koska vakavia onnettomuuksia ei ole tapahtunut vuosiin.

Kuvio 14. Neuvonantajan merkitys yritys- ja kuljetusturvallisuuteen.

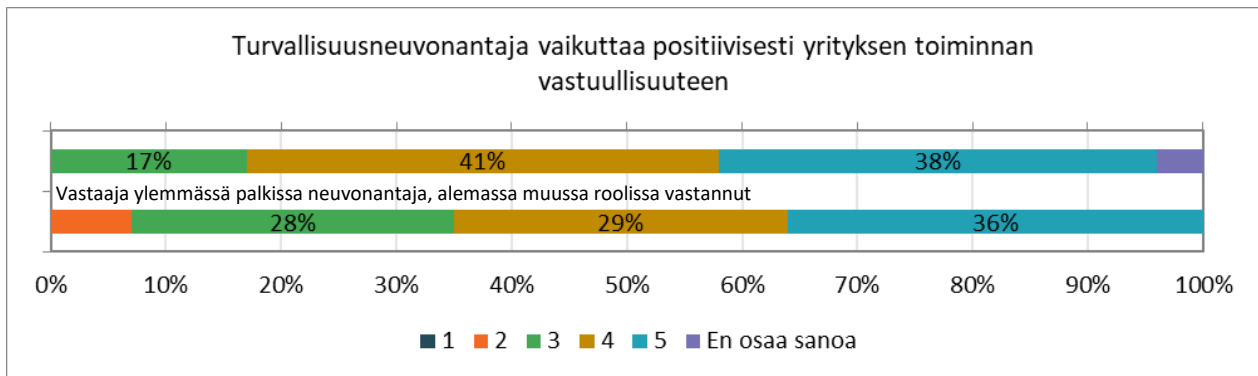
Turvallisuuteen vaikuttavuuden selvittämistä jatkettiin kysymällä turvallisuusneuvonantajan vaikutuksesta muutamiin turvallisuuden osa-alueisiin. Kuvio 15 kertoo neuvonantajan vaikutuksesta yrityksen työ-, ympäristö- ja tietoturvallisuuteen. Työturvallisuuteen vaikuttamisen keskiarvo neuvonantajana vastanneilta oli 4,17 ja muilta vastaajilta 4,21. Ympäristöturvallisuuteen vaikuttamisen osalta vastaavat luvut olivat 4,15 ja 4,14 ja tietoturvallisuuteen vaikuttamisen osalta 3,44 ja 3,17. Avointen vastausten mukaan neuvonantaja voi osallistua työturvallisuustoimintaan ja liiketoimintojen ja tuotannon toimintojen kehittämiseen vaarallisten aineiden osalta. Vastaaja mainitsee käytännön tekemisen valvomisen, ohjeistamisen, opastamisen ja neuvonnan tehtävikseen. Vastauksissa mainitaan myös kemikaaliturvallisuuslainsäädännön vaatima käytönvalvoja ja todetaan, että asiat kulkevat käsi kädessä, vaikka vaatimukset perustuvat eri lakeihin. Turvallisuusneuvonantajan pohdinta tietoturvallisuuteen liittyen tulee esiin vastauksessa, joka ottaa kantaa Traficomien neuvonantajaverkostoille esittämään kyselyyn koskien lakiehdotuksia ja -muutoksia. Tapauksessa vastaaja oli kertomansa mukaan ollut vastustamassa sitä, että jokainen tienvarren pysähdyspaikkakin pitäisi ilmoittaa väliaikaiseksi varastoksi, jos ajoneuvoyhdistelmä katkaistaan

siinä. Tällaisia pisteitä on Suomessa kymmeniä tuhansia, ja kun ilmoitus sisältää tiedon siitä, millaisia aineita ja kuinka paljon enimmillään säilytetään, ei vastaaja itse asiassa nähnyt ilmoitusvelvollisuudella mitään positiivista vaikutusta, mutta kylläkin riskin, jos tieto päätyy väärin käsiin.

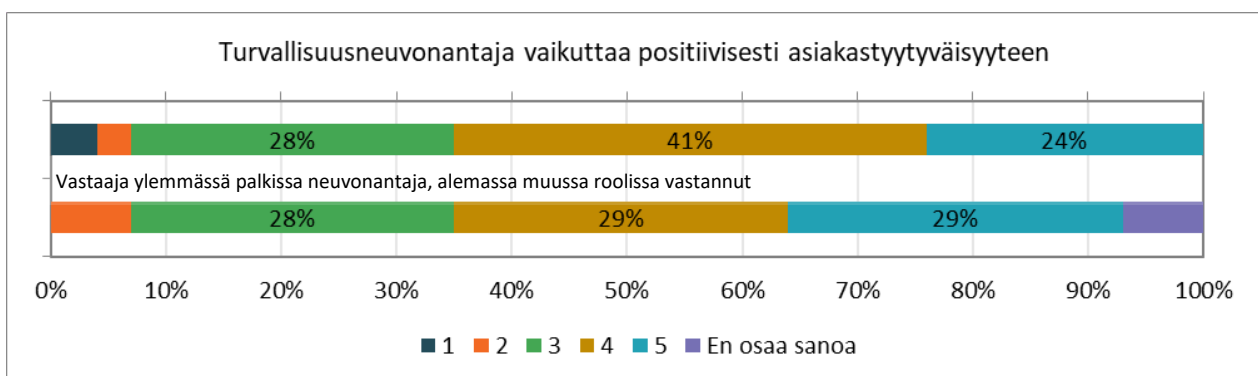
Kuvio 15. Turvallisuusneuvonantajan vaikutus työ-, ympäristö- ja tietoturvaluuteen.

Myös turvallisuusneuvonantajan vaikutuksesta yrityksen toiminnan vastuullisuuteen kysyttiin ja vastausjakauma on esitetty kuviossa 16. Vastausten keskiarvo neuvonantajilta oli 4,21 ja muilta vastaajilta 3,93. Asiaa käsitellään avoimissa vastauksissa todeten, että neuvonantaja lisää niin vastuullisuutta kuin ympäristöturvallisuutta varmistamalla oikeat suojautumisvälineet vahinkojen ja onnettomuuksien varalle.

Kuvio 16. Neuvonantajan vaikutus yrityksen toiminnan vastuullisuuteen.

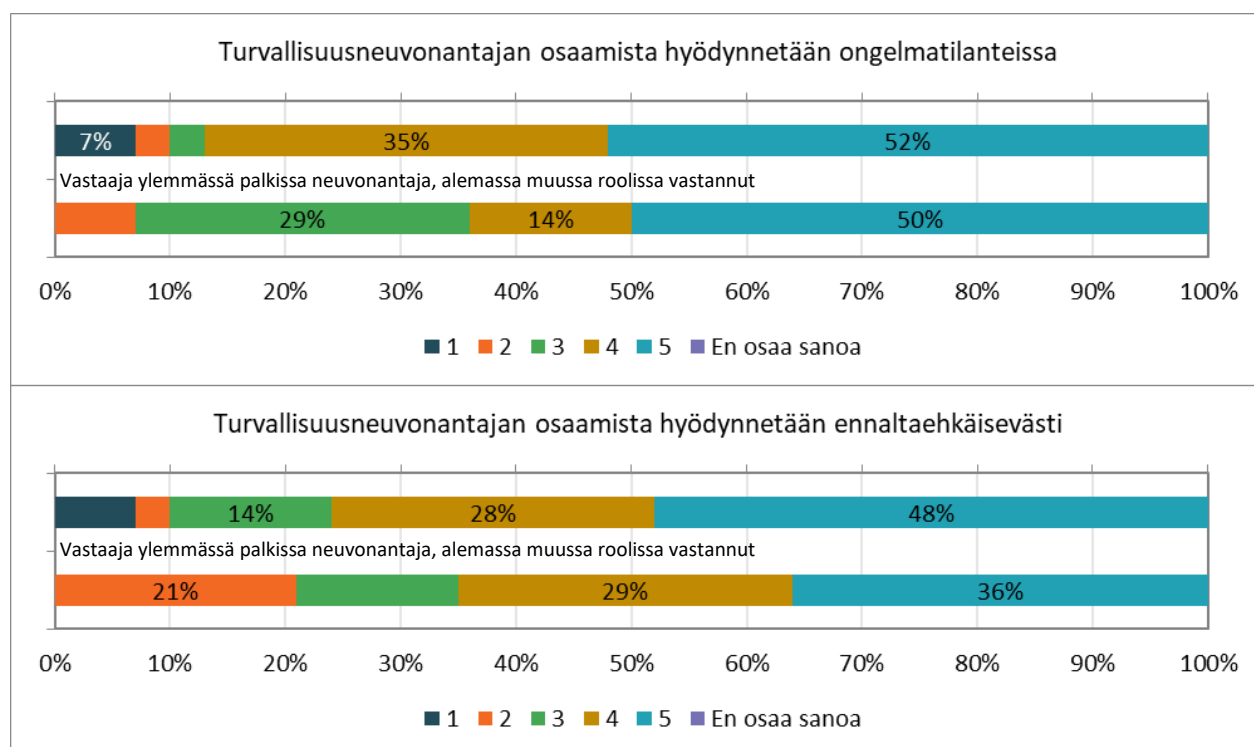
Neuvonantajaroolin vaikutus yrityksen asiakastyytyvyyteen kiinnosti myös. Vastausjakauma on esitetty kuviossa 17. Vastausten keskiarvo neuvonantajana vastanneilta oli 3,79 ja muilta vastaajilta 3,85. Avoimissa vastauksissa tulee ilmi, että on lähettäjiä, jotka haluavat lähettää niin sanottua piilo-VAK:ia. Vastaajan arvion mukaan he eivät halua maksaa palvelusta enempää tai eivät tiedä oikeaa tapaa lähettää vaarallista ainetta. Samaa ongelmaa käsittelee vastaaja, joka mainitsee tilanteen, jossa vaarallista ainetta sisältävä lähetys joudutaan pysäyttämään: taustalla voi olla se syy, etteivät kaikki toimijat alalla ole yhtä tarkkoja ja ongelmatilanne johtaa viestittelyyn lähettäjän kanssa. Yksittäinen vastaaja kertoo, että on asiakkaita, jotka eivät suostu toimintaan yhdessä, jollei turvallisuusneuvonantajaa ole. Kolmessa vastauksessa mainitaan, että yritys kouluttaa myös oman asiakkaansa henkilökuntaa.

Kuvio 17. Neuvonantajan vaikutus asiakastyytyvyyteen.

Neuvonantajan osaamisen hyödyntäminen ongelmatilanteissa ja ennaltaehkäisevästi oli osa kyselyä. Ongelmatilanteissa hyödyntäminen sai neuvonantajilta keskiarvon 4,21 ja muilta vastaajilta

keskiarvon 4,07. Ennaltaehkäisevässä toiminnassa hyödyntämiseen liittyvät vastaukset saivat vastaavasti keskiarvot 4,07 ja 3,79. Kuvio 18 kertoo vastausvaihtoehtojen tarkemman jakauman. Avoimissa vastauksissa todetaan, että vaarallisten aineiden kanssa työskentelevät ovat motivoituneita kysymään neuvonantajalta apua, kun he kokevat kaipaavansa vastauksia. Näin he varmistavat oikean toiminnan. Erityisesti mainitaan kinkkiset tilanteet. Ennaltaehkäisevän työn merkitys tunnistetaan ja oppiminen ja riskienhallinta mainitaan, mutta vastauksissa näkyy myös neuvonantajan nimeäminen vain onnettomuuksia silmällä pitäen.

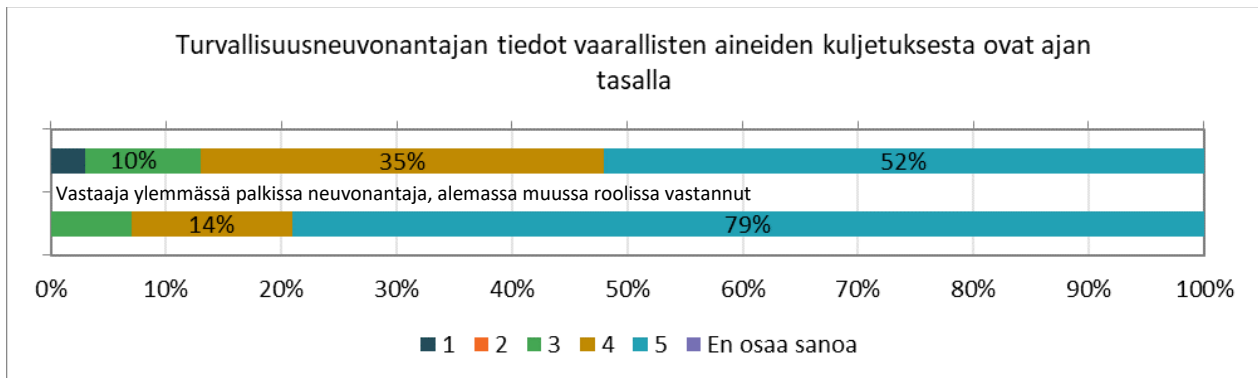

Kuvio 18. Neuvonantajan hyödyntäminen onnettomuustilanteissa ja ennaltaehkäisevästi.

7.3 Turvallisuusneuvonantajan osaaminen, toiminta ja tuki

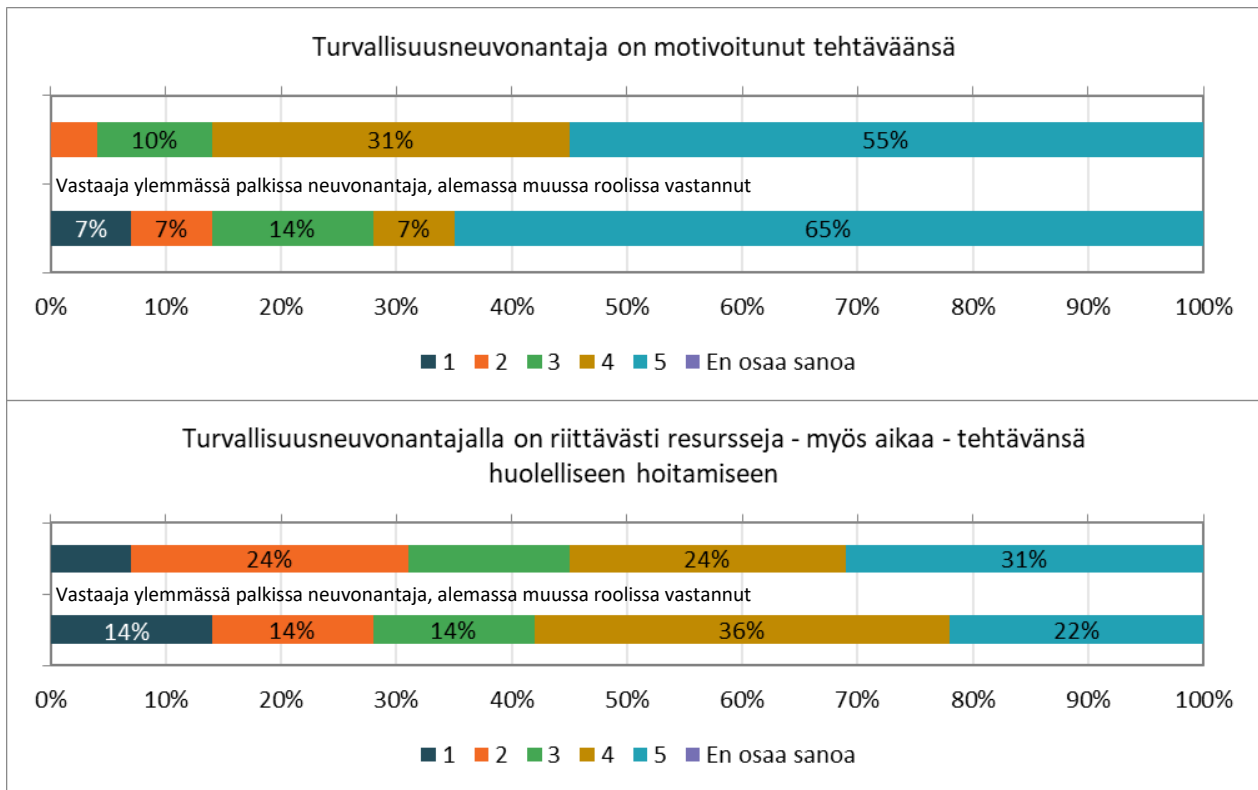
Turvallisuusneuvonantajan tietojen ajantasaisuus sai neuvonantajilta arviot keskiarvolla 4,31 muiden vastaajien vastausten keskiarvon ollessa 4,71. Tarkempi vastausjakauma esitetään kuviossa 19. Yksittäinen vastaaja toteaa, että neuvonantajana hän hankkii itse tietoa lisää koulutuksiin osallistumalla. Toinen vastaaja, joka ei toimi neuvonantajana, toteaa, että neuvonantaja on hyvin oma-aloitteinen ja selvittää asiat tarvittaessa viranomaisen kanssa. Osaamisessa ei aina riitä ns. perusosaaminen, sillä eri kuljetusmuodot vaativat omaa osaamistaan, ja kemikaalitietouttakin tarvitaan.

Lisäksi mainitaan, että neuvonantaja on henkilö, jonka odotetaan keksivän keinoja, joilla voimassa olevista määräyksistä voi oikaista.

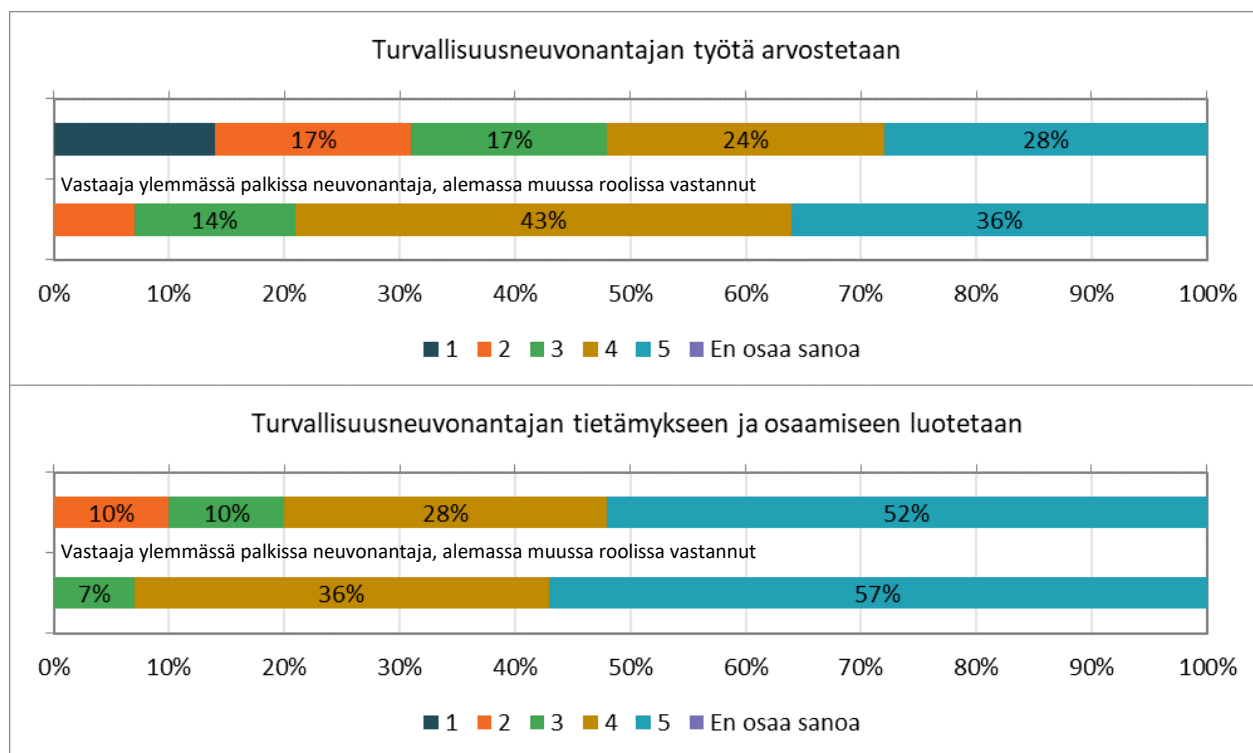
Kuvio 19. Turvallisuusneuvonantajan osaamisen ajantasaisuus.

Kuviossa 20 esitetään tulokset koskien turvallisuusneuvonantajan motivaatiota ja resursseja. Tehtävää koskevaa motivaatiota arvioivan väitteen vastaukset saivat neuvonantajilta keskiarvon 4,38 ja muilta vastaajilta 4,14. Resurssit tehtävän huolelliseen hoitamiseen saivat neuvonantajilta keskiarvon 3,48 ja muilta vastaajilta 3,36. Ajankäyttökysymys mainitaan neljässä vastauksessa, joista kahdessa se nähdään ongelmaksi. Aikaa kuluu mm. erilaisiin selvityksiin, joita tänä päivänä aiheuttavat esimerkiksi litiumakut. Lisäksi tehtävä on usein oman toimen ohella hoidettava, ei päätoiminen, mikä tuodaan esille kolmessa vastauksessa.

Kuvio 20. Neuvonantajan motivaatio ja resurssit.

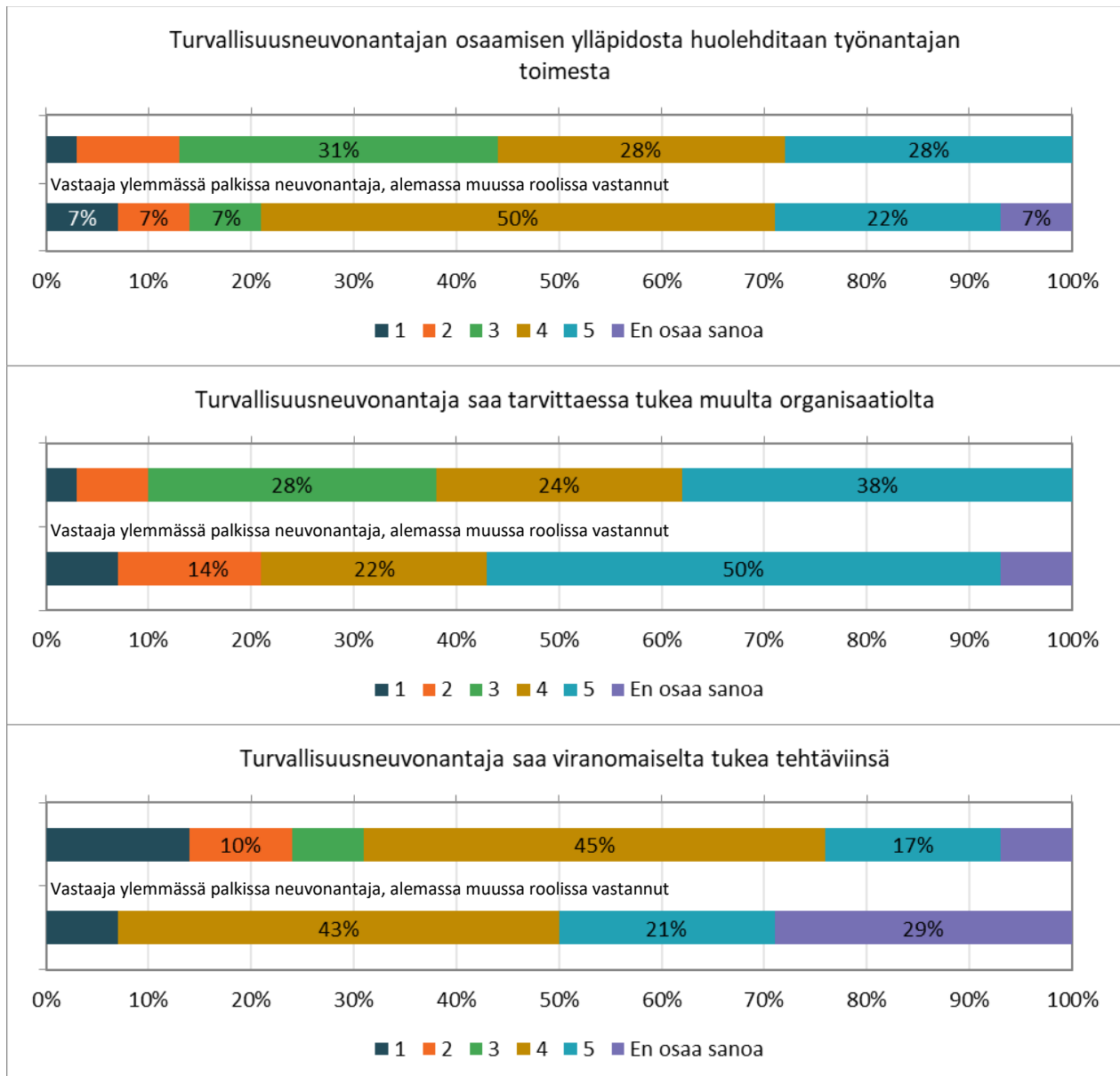
Neuvonantajan työn arvostusta ja tietämykseen ja osaamiseen luottamista arvioitiin kuvion 21 mukaisesti. Neuvonantajana vastanneiden antama keskiarvo arvostusta koskien oli 3,34 muiden vastaajien antaman keskiarvon ollessa 4,07. Luottamusta koskien keskiarvot olivat vastaavasti 4,21 ja 4,50. Yksittäisessä vastauksessa todettiin, että neuvonantajan panosta pitäisi arvostaa enemmän niin ajallisesti kuin rahallisesti. Vastaaja ei vastannut neuvonantajan roolissa. Yksi neuvonantaja kertoo, että työnantaja luottaa neuvonantajan tietoihin ja taitoihin, vaikka toivoo enemmänkin osallistumismahdollisuuksia erilaisiin hankkeisiin ja toinen toteaa, että neuvonantajan asiantuntemusta arvostetaan, mutta sitä voisi valjastaa vielä laajemminkin. Toinen vastaaja kertoo, että esihenkilöt eivät välitä VAK-laista, vaan kokevat sen vain rasitteena ja kulueränä. Hän täsmentää, että henkilöt ovat uusia tehtävissään eikä heillä ole kosketuspintaa aiheeseen.

Kuvio 21. Neuvonantajan työn arvostus ja tietämykseen ja osaamiseen luottaminen.

Turvallisuusneuvonantajan saama tuki työnantajalta, omalta organisaatiolta ja viranomaiselta nosti vastauksiin merkittävämmiin myös "en osaa sanoa"-vaihtoehtoja. Työnantajan tarjoama huolehtiminen osaamisen ylläpidosta sai neuvonantajilta keskiarvon 3,66 ja muilta vastaajilta 3,77. Viranomaiselta saatu tuki antoi vastaavasti keskiarvot 3,44 ja 4,00 ja muulta organisaatiolta saatu tuki 3,86 ja 4,00. Tarkempi jakauma esitetään kuviossa 22. Avoimissa vastauksissa tyytymättömyyttä aiheutti tiedonsaanti lakimuutoksista: tieto ei tule automaattisesti tai se on englanninkielistä. Vastaajan mukaan tieto pitäisi saada reaaliaikaisena ja suomeksi, jotta tulkinnanvaraa ei jää. Viranomaisten taholta toivotaan aktiivisuutta toisessakin vastauksessa mainiten erityisesti vuosi- ja onnettomuusraportointiin liittyvät asiat, joista tiedon koetaan olevan ylimalkaista, eikä se motivoi yrityksiä ottamaan asioita tosissaan. Yhdessä vastauksessa todetaan, että viranomaisilta on apua pyydetty ja saatu, samoin selvennyksiä VAK-määräyksiin. Koulutusten suhteen vastauksissa nähdään hajontaa: yksittäinen vastaaja kertoo, että jos hän ei huolehtisi koulutuksistaan, niistä ei huolehtisi kukaan. Toinen kertoo, ettei ole koskaan saanut tehtävään liittyen muuta koulutusta kuin neuvonantajakoulutuksen. Pahimmillaan kerrotaan, että organisaatio ei panosta tehtävään millään tavalla, ja siihen tulisi käyttää jopa omaa aikaa. Toisaalta kahdessa vastauksessa tilanne on

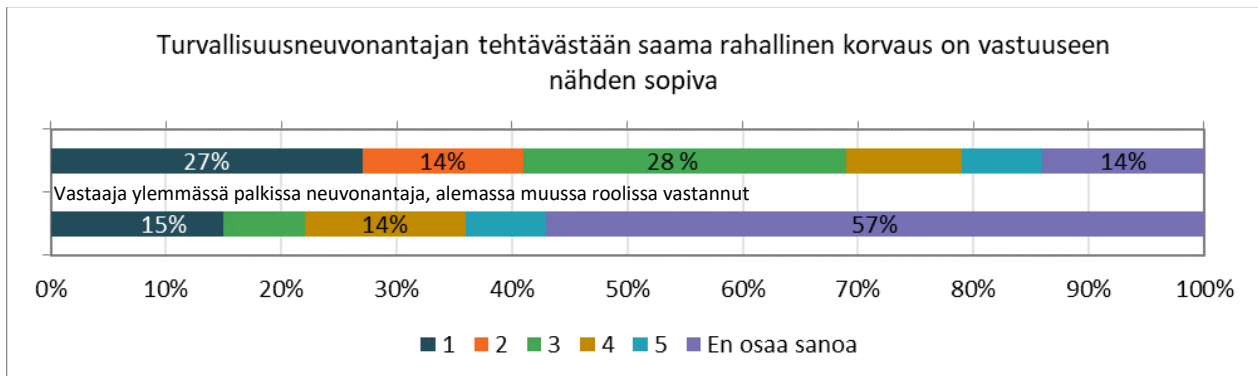
aivan päinvastainen: toisella työnantaja tarjoaa lisäkoulutusmahdollisuudet, ja ne ovat työaika ja toinen toteaa, että resurssit tekemiseen ovat kaikin puolin kunnossa ja osaamista pidetään yllä.

Kuvio 22. Turvallisuusneuvonantajan saama tuki.

Kuviossa 23 nähdään voimakas ero vastausjakaumissa. Väite koskee turvallisuusneuvonantajan saamaa rahallista korvausta ja sen sopivuutta vastuuseen nähden. Turvallisuusneuvonantajien vastausten keskiarvo oli 2,48 ja muiden vastaajien 3,00. Organisaatiossa alueellisen turvallisuusneuvonantajan roolissa työskentelevä vastaaja kertoi, ettei tehtävästä saa erillistä korvausta, ja vastaava kokemus vaikuttaa olevan kolmella muullakin avoimen vastauksen antaneella

neuvonantajalla. Muussa kuin neuvonantajaroolissa vastannut henkilö toivoisi rahallisen arvostuksen näkyvän paremmin.

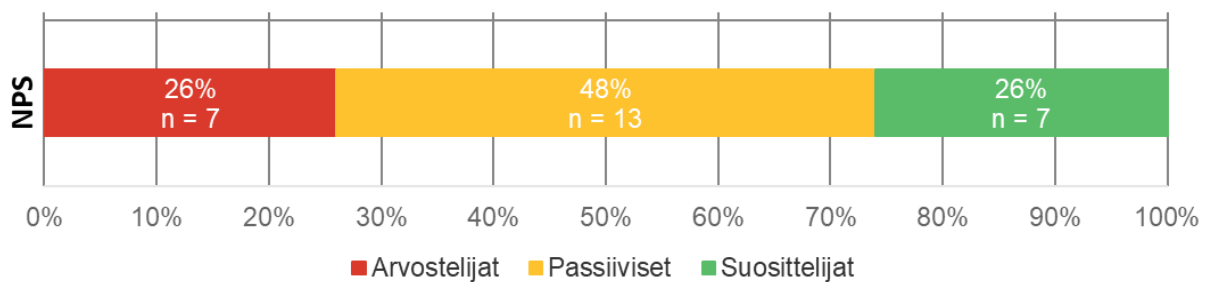
Kuvio 23. Turvallisuusneuvonantajan rahallinen korvaus vs. vastuu.

7.4 Suosittelemukset

Kyselyssä esitettiin kaksi suosittelemukset, joilla tutkittiin saman teeman kahta eri näkökulmaa. Turvallisuusneuvonantajaroolissa vastanneille esitettiin seuraava väite: suosittelisin ystäviäni ja kollegoitani ryhtymään turvallisuusneuvonantajaksi, mikäli heillä olisi siihen osaaminen ja tilaisuus. Vastaukset jakautuivat kuvion 24 mukaisesti lopullisen NPS-tuloksen ollessa 0. Arvostelijoista voidaan mainita, että neljä vastaajaa antoi vastauksen 0. Suosittelemuksista täydet 10 pistettä antoi vain kaksi vastaajaa.

Vastaukselle pyydettiin vapaaehtoisia perusteluja, mikäli vastaus oli kategoriassa arvostelija (vaihtoehdot 0–6) tai suosittelija (vaihtoehdot 9–10). Negatiivisen arvion perusteluissa todetaan, ettei tehtävä sovellu kaikille, vaan vaatii käytännön osaamista. Toinen vastaaja on samalla linjalla ja toteaa tehtäväkentän vaativaksi – joskin myös mielenkiintoiseksi ja monipuoliseksi – ja että riippuu työnantajasta, kuinka tehtävää hoidetaan. Omistautumista ja aikaa vaaditaan. Aika mainitaan kahdessa muussakin vastauksessa todeten, että arvostus, vastuu ja resurssit eivät kohtaa. Toinen vastaaja toteaa, että työmäärä ja ajallinen korvaus eivät ole linjassa kolmannen jatkaessa, ettei tehtävää arvosteta eikä sen hoitamiseen anneta riittävästi aikaa. Yksi vastaaja arvelee, että tilanne on huonompi teollisuudessa, mutta kuljetusyrityksissä ehkä paremmin. Lisäksi yksi vastaaja kokee, että tehtävän hoitoon vaadittava tiedonjako Traficomilta puuttuu.

Suosittelijat näkivät, että alalla tarvitaan aktiivista ja osallistuvaa porukkaa ja tehtävä on mielenkiintoinen, vastuullinen, monipuolinen, tärkeä osa tietoa ja taitoa yrityksessä ja siinä oppii aina uutta. Lisäksi tehtävässä pääsee vaikuttamaan turvallisuuteen. Aihe mainitaan myöskin mielenkiintoiseksi ja haastavaksi. Vastuunkantajia ei ole koeta olevan alalla liikaa, samalla annetaan kiitosta Poliisin osaamisen parantumiselle ja Traficomien tilaisuuksille. Vastauksissa todetaan myös, että tieto lisää tuskaa jatkaen halulla toimia sääntöjen ja määräysten mukaan. Lisäksi mainitaan, että turvallisuuden edistämisestä tulee hyvä mieli ja yksittäinen vastaaja toteaa, että maailma kehittyy – niin tehtäväkin.

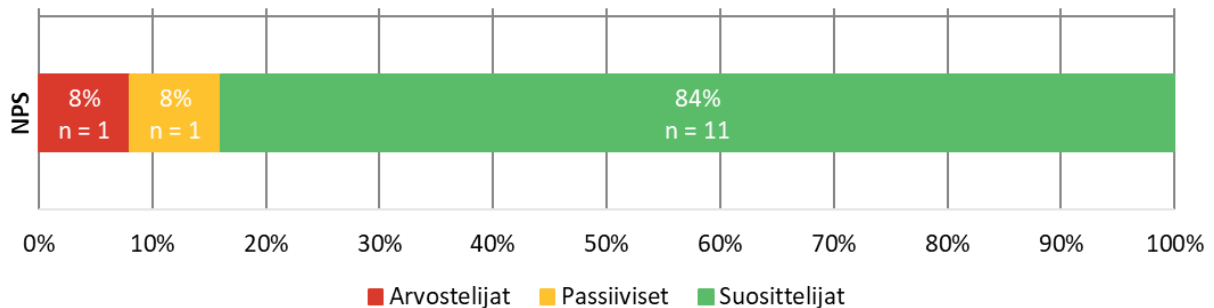

Kuvio 24. Turvallisuusneuvonantajien vastaus suosittelukysymykseen.

Kuvio 25 kertoo vastaavan suosittelukysymyksen tuloksesta, kun muille kuin neuvonantajana vastanneille esitettiin väite ”suosittelisin kollegoitani hyödyntämään turvallisuusneuvonantajan palveluita.” Lopputuloksena saadaan NPS-arvo 77, joka on hyvä.

Myös tämä vastaajaryhmä sai mahdollisuuden antaa perusteluja vastaukselle. Suosittelijoiden perusteluina mainitaan, että neuvonantaja on pätevä ja tietävä niissä asioissa, joista muuten ei välttämättä tiedetä. Toinen vastaaja arvioi, että neuvonantajalla on viime kädessä paras tieto aiheesta ja kolmas, että neuvonantajan avulla voidaan olla varmoja, että aineet pakataan ja dokumentoidaan oikein: epävarmuus vähenee tai poistuu. VAK-laki koettiin raskaaksi kahlattavaksi ja onkin helpompaa kysyä ihmiseltä, joka ymmärtää sen käytännössä ja osaa etsiä tiedon nopeasti. Mitään ei pitäisi jättää ”musta tuntuu” varaan, kun oikeaa tietoa on saatavilla. Yksittäinen vastaaja kertoo,

miten neuvonantajalta saa aina apua, ja että jos vastausta ei saa heti, niin hän kyllä palaa pian asiaan. Lisäksi mainitaan yritykset, joissa VAK on marginaalisessa osassa. Silloin henkilöstö ei välttämättä edes ole tietoinen omista ja yrityksen vastuista.

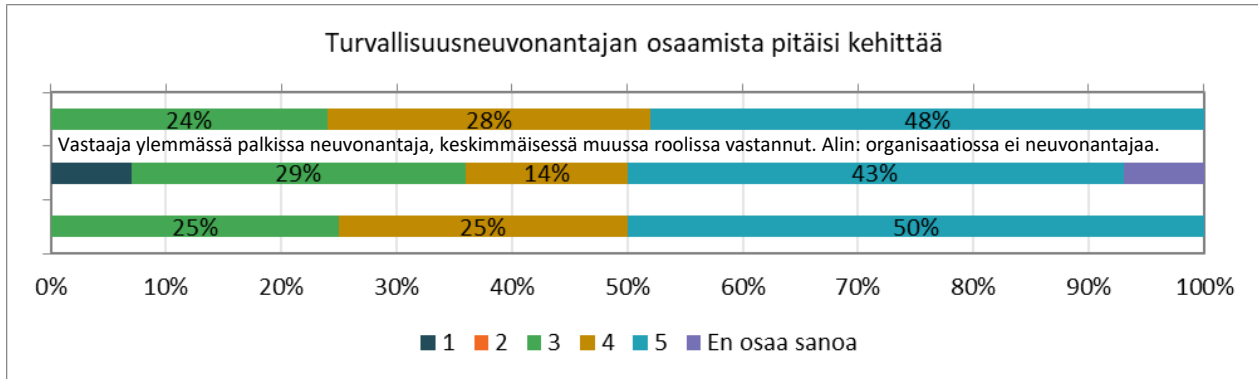
Kuvio 25. Suosittelemiskysymys muille kuin neuvonantajana toimiville.

7.5 Kehittämiskohteet

Kyselyyn vastasi neljä sellaista henkilöä, joiden edustamassa yrityksessä ei ollut neuvonantajaa. Kehittämiskohteita koskevat kysymykset näkyivät myös näille vastaajille, ja siksi seuraavissa kolmessa kuviossa on kolme vastaajaryhmää: ylinnä neuvonantajana vastannut, seuraavana muussa kuin neuvonantajaroolissa vastannut organisaatiosta, jossa on nimetty neuvonantaja ja alimpana vastaaja, jonka edustamassa yrityksessä neuvonantajaa ei ollut nimettynä. Koska viimeksi mainitussa ryhmässä oli vain neljä vastaajaa, ei vastauksista ole myöhemmin esitetty keskiarvoa.

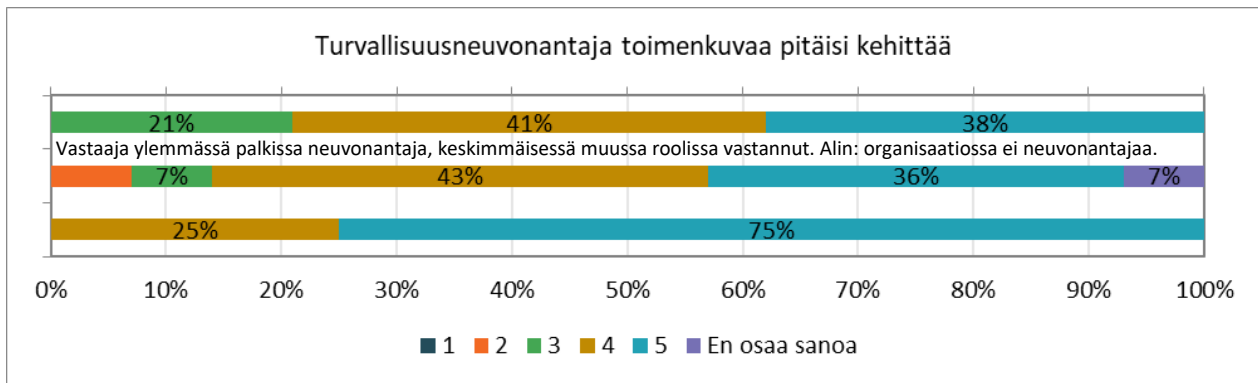
Neuvonantajan osaamisen kehittämistä arvioitiin kuvion 26 mukaisesti. Neuvonantajana toimivien vastausten keskiarvo oli 4,24 ja muiden vastaajien 3,92. Neuvonantajana toimiva vastaaja nosti esiin kemikaaliosaamisen, käyttöturvallisuustiedotteiden lukutaidon sekä ohjeistamis- ja kouluttamistaidon. Myös oman yrityksen VAK-tuotteet tulisi tuntea. Toteutus voisi tapahtua viranomaisen sähköisenä koulutuksena. Toinen vastaaja toteaa, ettei turvallisuusneuvonantajakokeesta ole mitään hyötyä käytännön työssä, vaan tarvitaan valmennusta työhön ja muutoksien läpivientiin. Täydentäviä kursseja ja teemapäiviä Traficomien vuosittaisen päivän lisäksi kaivattiin toisen vastaajan mainitessa, että työnantajan järjestämä lisäkoulutus olisi hyvä. Myös Traficomien tukea uusille neuvonantajille kaivattiin, samoin parempaa tiedonsaantia muutoksista. Vastaaja, joka ei toiminut

neuvonantajana, esitti, että neuvonantajille tulisi antaa enemmän aikaa pätevyytensä kehittämiseen ja koulutuksiin, ja korvauskin voisi olla parempi. Osaamisen kannalta merkittävänä pidettiin tiheämpää ja toistuvaa koulutusta.

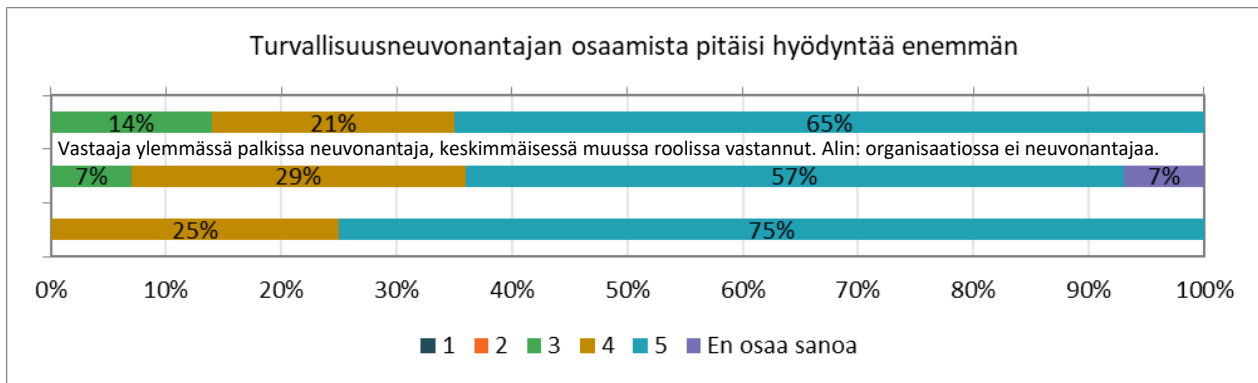
Kuvio 26. Neuvonantajan osaamisen kehittäminen.

Neuvonantajan toimenkuvan kehittämistarve sai neuvonantajana vastanneilta keskiarvon 4,17 ja muilta vastaajilta 4,15. Vastausten jakauma on kuvattu tarkemmin kuviossa 27. Avoimissa vastauksissa esitettiin toimenkuvan kehittämistä isommaksi positioksi, jossa olisi isompi korvaus. Aikaa tulisi olla riittävästi niin asioihin perehtymiseen kuin itse toimintaan, mitä korosti toinenkin vastaaja esittäessään ajankäyttöä ja kunnollista korvausta vastuuseen nähden. Yksi vastaaja esitti vuosikerromuksen laadinnan poistamista neuvonantajan lakisääteisistä tehtävistä. Perusteluna hänellä oli käsitys siitä, että suurin osa vaarallisia aineita kuljettavista yrityksistä on jo jonkun muun tilastollisen valvonnan piirissä (ympäristönsuojelulaki, jätehuoltorekisteri, kemikaalien valmistus, yms.) Viranomaisilta toivottiin myös asian painottamisen tärkeyttä yrityksille ja esimerkiksi mallilomakkeita, joilla näytetään, kuinka kuljetus- ja työturvallisuuteen liittyviä asioita arvotetaan viranomaiskentässä. Vastauksessa pidetään neuvonantajan nimeämisvelvoitetta oikeansuuntaisena, mutta riittämättömänä todeten, että neuvonantajalla olisi usein kova motivaatio saada turvallisuusasiat paremmalle tasolle, mutta useimmiten heillä ei ole riittävästi aikaa tai valtuuksia.

Kuvio 27. Turvallisuusneuvonantajan toimenkuvan kehittämistarve.

Neuvonantajan osaamisen hyödyntäminen enemmän sai neuvonantajien vastauksissa keskiarvon 4,52 ja muilta vastaajilta 4,54. Kuvioon 28 on koottu tarkempi jakauma vastauksista. Avoimissa vastauksissa nousi esiin ajatus siitä, että turvallisuusneuvonantajilla olisi enemmänkin annettavaa yleisesti turvallisuuteen liittyvissä asioissa. Vastaaja tosin jatkaa, ettei toimenpiteisiin välttämättä ryhdytä taloudellisista syistä. Lisäksi yksi vastaaja esitti, että neuvonantajien olemassaoloa pitäisi mainostaa enemmän. Myös asiakasrajapinnassa osaamista voisi hyödyntää enemmän yksittäisen vastaajan mukaan ja toisen vastaajan mukaan neuvonantaja voisi olla enemmän mukana päivittäisessä toiminnassa, toisaalta toivottiin myös osallistumista kentän työhön tai lyhyitä palavereja suorittavaa työtä tekevien kanssa. Vastauksissa mainitaan myös erityisesti kemikaaleja käsittelevät teollisuusyritykset, joissa neuvonantajan tehtävän kunnolliseen hoitamiseen pitäisi varata reilusti aikaa eikä pitää sitä ”pöytälaatikkotittelinä”, jonka rooliin on vain pitänyt nimetä joku. Turvallisuusneuvonantajilta toivottiin myös valistavaa tiedottamista jopa viikoittain mainiten esimerkkinä litiumakkujen riskit ja niiden oikea käsittely niin kuljetuksessa kuin varastoinnissa. Samoin toivottiin neuvonantajan järjestävän lisää tiedostavaa koulutusta erilaisissa tehtävissä toimiville.

Kuvio 28. Turvallisuusneuvonantajan osaamisen hyödyntämisen lisääminen.

Kyselyn vapaan sanan osiossa tuotiin esille, että yrityksillä ei ole riittävästi tietoa siitä, milloin neuvonantaja tulee olla nimetty ja jopa neuvonantajana toimivien henkilöiden osaamisen taso on vaihtelevaa. Eri yritysten neuvonantajien yhteystietojen selvittäminen on vaikeaa. Toinen vastaaja toteaa, että neuvonantajan nimeämistä tulisi valvoa paremmin, koska sitä laiminlyödään todella paljon. Toiveena esitettiin, että olisi taho, joka jakaisi tietoa laista ja muutoksista niin, että tehtävät pystyisi hoitamaan huolella. Neuvonantajakokeen toivottiin muuttuvan samanlaiseksi kuin käytönvalvojakoe. Tässäkin osiossa nousee edelleen esille toive saada parempi korvaus ja arvostus tehtävästä yhden vastaajan kommentoissa vielä ” vastuut vs. korvaus – nappikauppaa”.

Mitä ajattelivat neljä kyselyyn osallistunutta vastaajaa, joiden organisaatiossa nimettyä neuvonantajaa ei ollut? Puolessa tapauksista toiminta ei vaatinut neuvonantajaa. Yksi vastaaja kertoi, että yritys ei kuljeta vaarallisia aineita, mutta yrityksen toimiala ei ollut tiedossa, joten on mahdotonta arvioida, olisiko toiminta silti voinut vaatia neuvonantajaa. Neuvonantajavaatimushan ei liity pelkkään kuljetustoimintaan (L 541/2023, 91§). Yhdessä tapauksessa kerrottiin, ettei yritys tunnista velvoitetta, koska sitä ei seurata tai raportoida. Raportointivelvoitteen puuttumisen mainittiin myös rämettävän neuvonantajan toimintaa. Yksittäinen vastaaja koki, että neuvonantajan käsite tunnetaan etenkin teollisuusyrityksissä heikosti, jos kuljetustoiminta ei ole ydintoimintaa. Toinen vastaaja näki, että neuvonantajaroolin pitäisi olla tärkeämpi niin Traficomille kuin yrityksille: on jopa mahdollista, että yrityksessä on neuvonantaja, mutta vaarallisten aineiden kanssa työskentelevät eivät tiedä tästä tai ainakaan, mitä neuvonantaja tekee. Vastauksissa todetaan, että turvallisuus on yksi yrityksen toiminnan tärkeimmistä kulmakivistä, minkä vuoksi neuvonantajan osaamista ja toimenkuvaa pitäisi arvostaa enemmän ja tämän neuvot tulisi huomioida

päätöksenteossa. Neuvonantajan koettiin myös olevan vain pakollinen muotoseikka, ja vuosiraportin tyhjänpäiväinen muotoseikka vailla hyötyä kenellekään. Traficomien määräyksiltä kaivattiin tarkkuutta, ja vuosiraporttia ehdotettiin kehitettäväksi suuntaan, jossa se loisi mittarin, jonka avulla kuljetusprosesseja ja neuvonantajatoimintaa voitaisiin kehittää. Yritysten koettiin tarvitsevan neuvonantajatarpeesta lisää tietoa ja aiheen ylipäättään kaipaavan huomiota enemmän kuin se tällä hetkellä saa.

8 Tulosten tarkastelu ja johtopäätökset

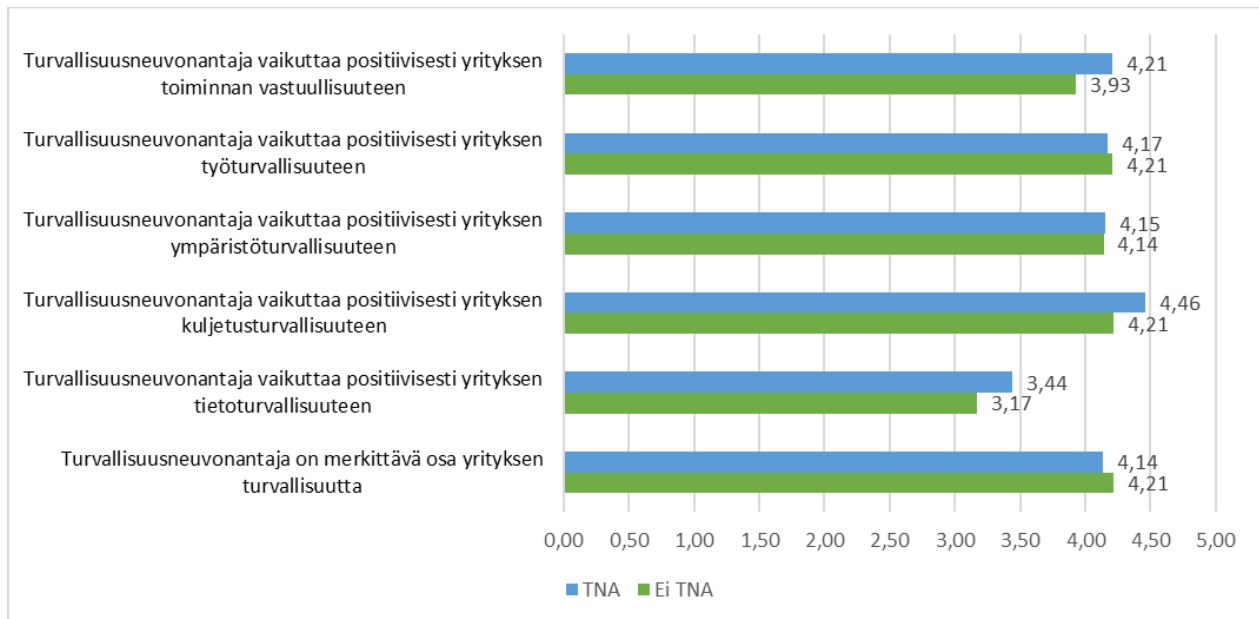
8.1 Turvallisuusneuvonantajan vaikutus turvallisuuteen

Rajamäki (2024) kehotti pohtimaan, kuinka esimerkiksi vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyvä toiminta linkitetään muuhun toimintaan niin, ettei kyse ole pelkästä vaarallisten aineiden kuljetuksesta. Hänen mukaansa neuvonantaja on kapean osaamisalan asiantuntija, mutta todella syvällä aiheessa. (Rajamäki 2024.) Hörkkö (2004) näkee neuvonantajan merkittävänä osana yrityksen toimintaa, riskienhallinnan, työturvallisuuden ja työsuojelun mukaan lukien. Tutkimukseen liittyvän kyselyn ensimmäisellä osiolla oli tarkoitus kartoittaa, kuinka laajasti neuvonantajan toiminnan vaikutukset käytännössä näkyvät. Tulos kertoo selkeästi, että neuvonantajan toiminnan vaikutukset näkyvät vahvasti positiivisena muillakin turvallisuuden osa-alueilla kuin vain kuljetuksessa. Mieleni- teet vaikuttavat keskiarvoa katsoen hyvin samankaltaisilta, kysyttiinpä asiaa sitten neuvonantajalta tai muussa roolissa alalla toimivalta. Suurimmat poikkeamat nähdään tietoturvallisuutta, kuljetusturvallisuutta ja vastuullisuutta koskien, kuten kuviosta 29 ilmenee.

Vastaajilla oli mahdollisuus täsmentää vastauksiaan avoimilla vastauksilla. Niistä nousee esiin, että neuvonantajan rooli on sitä suurempi mitä vakavammin yritys suhtautuu turvallisuuteen. Vaihtelun näkyminen kyselyn tuloksissa ei yllätä: aiemmin haastatelluista neuvonantajista Auveri (2024), Hörkkö (2024), Länsivuori (2024) ja Moilanen (2024) toivat esiin erilaisia eroavaisuuksia yritysten neuvonantajien toimintakentässä, ja kyselyn vastaukset tukivat näitä väitteitä. Vaihteluväli on suuri, sillä parhaimmillaan neuvonantajan kuvattiin voivan kehittää turvallisuuskulttuuria, kun toisessa ääripäässä neuvonantaja nähtiin enemmän haittana kuin hyötynä. Viimeksi mainittu on tietenkin ikävä näkökulma, koska kuten Rajamäki (2024) totesi, ylipäättään turvallisuusorganisaation rooli ei ole olla aiheuttamassa ongelmia ja kieltämässä kaikkea, vaan mahdollistaa organisaation

tavoitteiden turvallinen saavuttaminen. Toimiva turvallisuuskulttuuri syntyy kuitenkin vain johdon sitoutumisen, toimintatapojen ja ihmisten käyttäytymisen myötä (Työturvallisuusjohtaminen n.d.).

Jos jo johdon sitoutuminen muodostuu ongelmaksi, ei jatkolta voi odottaa vahvaa tulosta. Herää kysymys, onko johto tällöin epäonnistunut esimerkiksi Rajamäen (2024) mainitsemissa tekemisen ymmärtämisessä tai Länsivuoren (2024) kaipaamassa vastuun ymmärtämisessä. Esimerkkinä avoimissa vastauksissa kerrottiin myös neuvonantajan osallistumisesta niin työturvallisuuteen kuin liiketoimintojen ja tuotannon kehittämiseen. Vaikka keskiarvo kuvaakin varsin laajasti positiivisia vaikutuksia, on joukossa hyvin erilaisia yrityksiä, joista kaikissa neuvonantajan osaamista ei nähdä yrityksen voimavarana. Tilanne ei voi olla kovin miellyttävä tällaiseen tehtävään nimetyille neuvonantajallekaan.

Kuvio 29. Neuvonantajan vaikutus turvallisuuteen ja vastuullisuuteen.

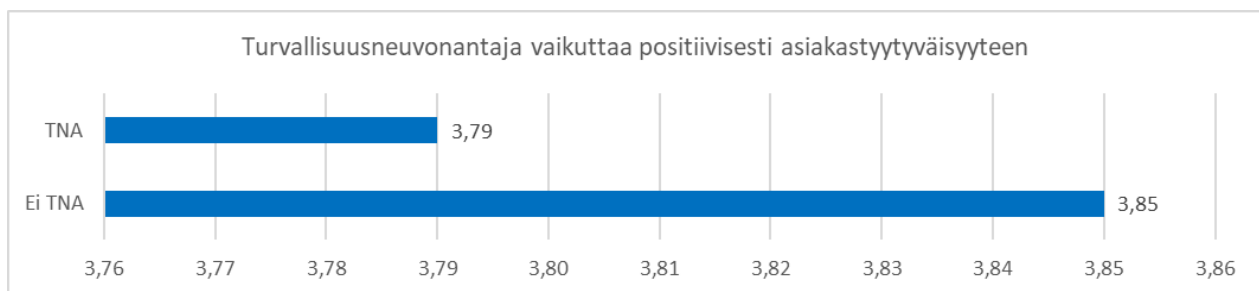
Ympäristöturvallisuudesta ja vastuullisuudesta huolehtimisen esimerkkinä kyselyssä ilmeni esimerkiksi oikeiden suojautumisvälineiden hankinta vahinkojen ja onnettomuuksien varalle. Tämän voi nähdä myös osana työturvallisuutta, sillä suojautumisvälineellä voidaan tarkoittaa erilaisia asioita tässä yhteydessä. Työturvallisuuden tavoitteisiin kuuluvat esimerkiksi terveys ja turvallisuus, mutta ympäristöturvallisuuden tavoitteisiin kuuluvat esimerkiksi ympäristöasioiden arviointi ja ennakointi (Työturvallisuusjohtaminen n.d.; Yritysturvallisuus n.d.). Ympäristöturvallisuuteen liittyen ei

ollut enempää avoimia vastauksia, mutta sen merkityksestä on hyvä muistuttaa, sillä ympäristöris-
kit liittyvät usein nimenomaan kuljetukseen ja liikenteeseen, kuten Tuomainen ja muut toteavat
(2021, 35). Vaikutus tietoturvallisuuteen saattaa tuntua jopa oudolta kysymykseltä, mutta sitä se
ei tänä päivänä ole. Rajamäki (2024) toi esille, että kuljetettava vaarallinen aine voi olla esimerkiksi
terroristien kohde, ja Jerkbrant (2020) kertoo, kuinka Ruotsissa jouduttiin toteamaan, ettei tietoa
kuljetettavasta vaarallisesta aineesta voida kytkeä etäluettavaan rekisterikilpeen, koska se voisi
olla yksityisyyttä loukkaavaa tai tietoa voitaisiin hyödyntää terrorismiin. Samankaltainen haaste
nousee esille kyselyn vastauksissa, jossa vastaaja kertoo Suomessa aloitettavasta tienvarsien py-
sähdyspaikkojen ilmoittamisesta tilapäiseksi säilytyspaikaksi. Käytännössä tämä tarkoittaa esimer-
kiksi sitä, kun vaarallista ainetta kuljettavan ajoneuvoyhdistelmän perävaunu jätetään väliaikaisesti
pysähdyspaikalle. Kun ilmoitus sisältää tiedon vaarallisten aineiden määristä ja laaduista, on poh-
dittava, onko tiedosta hyötyä vai muodostaako se väärissä käsissä riskin. Juuri tämän kaltaisiin
pohdintoihin tarvitaan syvällä osaamisalueellaan olevia neuvonantajia. Ottaen huomioon muita
kysytyjä turvallisuuden osa-alueita huonomman arvostelun voidaan myös kysyä, tunnistetaanko
tätä osaamisaluetta tai tietoturvallisuuden riskejä vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyen vielä
riittävästi.

Vastuullisuus on laaja käsite, johon liittyy se, että yhteiskuntaan tuodaan jotain hyvää tai vähenne-
tään negatiivisia vaikutuksia ja sen voi liittää esimerkiksi taloudelliseen, eettiseen tai lailliseen nä-
kökulmaan (Viitala & Jylhä 2021, 335–336.) Kysymyksen yhteydessä ajateltiin varsin yleistä näkö-
kulmaa. Vastuullisuuteen kuuluu Viitalan ja Jylhän (2021, 37) mukaan sekin, että sanat ja teot
vastaavat toisiaan – vastuullisuus siis näkyy toiminnassa. Kuinka vastuullista on eräässä vastauk-
sessa esille nostettu termi ”pöytälaatikkotitteli”, jolla viitattiin neuvonantajan nimeämiseen vain
nimeämisvelvoitteen täyttämiseksi? Hyvää johtamista se ei olisi ainakaan Katri Viippolan näkemyk-
sen mukaisesti. Hänhän totesi, että hyvä johtaminen on aina vastuullista ja kestävä (Mitä on hyvä
johtaminen? 2023). Matti Alahuhta pitää johdonmukaisuutta yhtenä johtamisen kiintopisteenä
(Viitala & Jylhä 2021, 21). Ei kuitenkaan tunnu johdonmukaiselta, että yritys tunnistaa neuvonanta-
jan nimeämisvelvoitteen ja nimeää neuvonantajan, muttei anna neuvonantajalle mahdollisuutta
toimia, tai että yritys jättää velvoitteen huomiotta, koska sen noudattamista ei valvota tai onnetto-
muuksia ei ole sattunut vuosiin. Limnellkin (2021) painottaa, että turvallisuus on ensisijaisesti joh-
tamiskysymys. Vastauksista herää ajatus, johdetaanko neuvonantajia siten, että heidän tehtävänsä

on mahdollista toteuttaa asianmukaisesti. Onnistuminen edellyttää resurssien lisäksi mm. tukea ja yhteistyötä, kuten Viitala ja Jylhäkin (2021, 19) esiin tuovat.

Esitetyistä kysymyksistä neuvonantajan kuvion 30 mukainen vaikutus asiakastyytyvyyteen kytkeytyi vastuullisuuteen hieman yllättäenkin. Vastauksissa nimittäin nousi esiin, että on asiakkaita, jotka haluavat lähettää niin sanottua piilo-VAK:ia. Kuten L 541/2023, 7§ toteaa, sellaista vaarallista ainetta ei saa kuljettaa, josta ei ole esimerkiksi annettu säädettyjä tietoja tai kuljetusta ei suoriteta lainsäädännön tarkoittamalla turvallisella tavalla. Kyselyn vastauksessa mainitaan, että etteivät kaikki toimijat alalla ehkä ole yhtä tarkkoja, ja kun puutteellinen lähetys joudutaan pysäyttämään, seuraa viestittelyä asiakkaan kanssa. Toinen vastaaja arvioi, että tällaisen lähettäjän toiminnan taustalla voi olla haluttomuus maksaa lisähintaa tai tietämättömyys. Toisaalta vastuullisuutena asiakkaan suunnalta voidaan nähdä, ettei hän suostuisi toimimaan yhdessä, jollei neuvonantajaa olisi, kuten eräs vastaus kertoi.

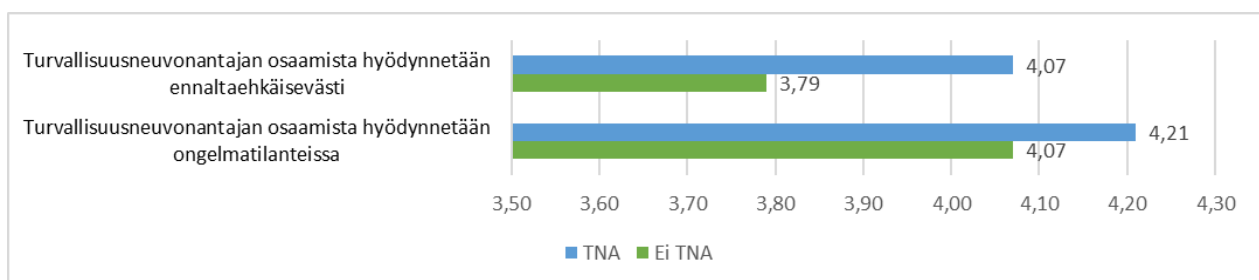
Kuvio 30. Neuvonantajan vaikutus asiakastyytyvyyteen.

Kolme vastaajaa kertoo, että he kouluttavat asiakkaidensa henkilökuntaa. Näistä kaksi vaikutti vastauksen perusteella muun kuin koulutusalan toimijoilta, mikä johtaa samaan pohdintaan, jonka Rajamäki (2024) nosti esille: miksi lähettäjä nimeäisi neuvonantajan, jos joku muu hoitaa pitkälti samat tehtävät muutenkin. Tätä kysymystä kannattaa pohtia laajemmaltikin, koska asia mietitytti myös Moilasta (2024) ja Hörkköä (2024). Kyselyssä lähettäjien haluttomuutta nimetä neuvonantaja ei siis mainittu, vaan asia tuli esiin vain asiakkaiden kouluttamisen kautta ja vastauksista jäi käsitys, että kyse voisi olla lähettävistä asiakkaista. Tilanne on logistiikkaoperaattorin kannalta hankala: jos lähettäjä ei itse hoida henkilökuntansa koulutusta ja tiedottamista, riskit kohdistuvat myös logistiikkaoperaattorin omaan toimintaan ja näkyvät mahdollisesti asiakastyytyvyydessä, kun puutteellisesti lähetettyjä VAK-lähetyksiä joudutaan pysäyttämään. Vastausten perusteella

neuvonantaja voi joutua hoitamaan asiakkaan kanssa haastaviakin tehtäviä, mutta vastausten keskiarvon ollessa lähellä neljää voitaneen todeta, että neuvonantajan vaikutus asiakastytyvyyteen on positiivinen.

8.2 Turvallisuusneuvonantaja osana organisaation riskienhallintaa

Neuvonantajan osaamista voidaan hyödyntää niin ongelmatilanteissa kuin ennaltaehkäisevästi. Roolia jopa onnettomuustilanteissa on pohdiskeltu ainakin Nokkasen (2021) opinnäytetyössä tunnistuen mm. neuvonantajan hyödylliset kontaktit onnettomuustilanteessa. On mielenkiintoinen havainto, että neuvonantajana tässä kysymyksessä kuvion 31 mukaisesti vastaavat kokevat osaamisensa hyödyntämisen aktiivisempina kuin muut vastaajat. Ero tosin ei ole suuri, ja voi perustua pelkästään siihen, että neuvonantaja todennäköisesti itse näkee kaiken hyödyntämisen toisin kuin muut henkilöt. Avoimien vastausten perusteella vaarallisten aineiden kanssa työskentelevät kysyvät mielellään neuvoa varmistaakseen oikean toiminnan, mutta erikseen mainitaan kyllä kinkkiset tilanteet ja jopa neuvonantajan nimeäminen vain onnettomuustilannetta varten. Eroavaisuudet yritysten toiminnassa tulevat siis edelleen esiin. Neuvonantajan roolia ajatellen olisi luonnollisesti suotavaa, että pääpaino olisi ennaltaehkäisevässä toiminnassa ja riskienhallinnassa eikä ongelmatilanteissa. Toisaalta tässä käytetään termiä ongelmatilanne, joka ei ole sama asia kuin onnettomuus, ja esimerkiksi aiemmin mainittu kinkkinen tilanne voi vielä olla sellainen, jota voidaan pitää ennaltaehkäisevänä työnä, kuten esimerkiksi neuvonta haastavassa tapauksessa.

Kuvio 31. Neuvonantajan hyödyntäminen ennaltaehkäisevästi ja ongelmatilanteissa.

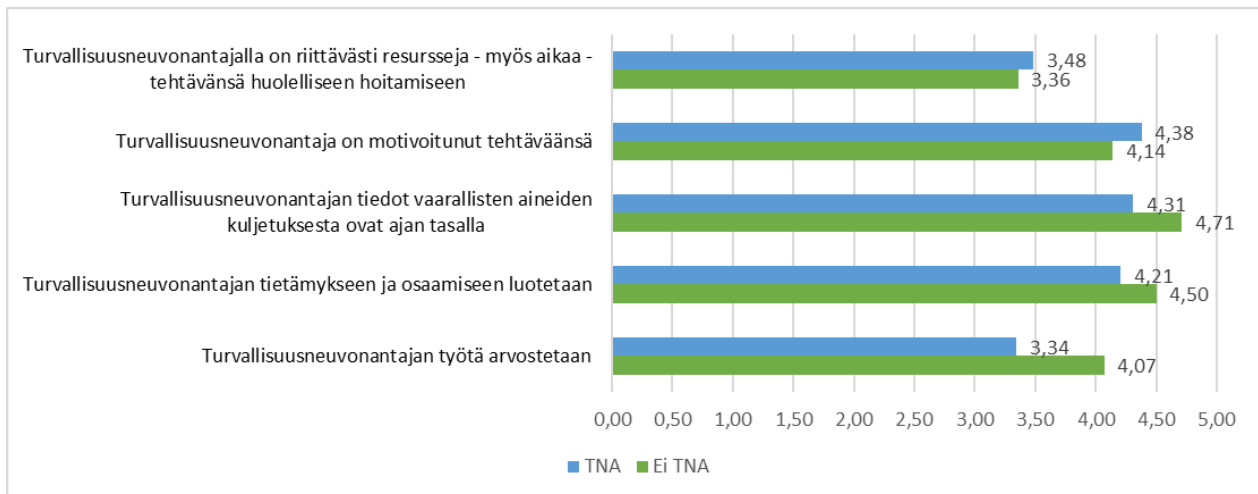
8.3 Turvallisuusneuvonantajan osaaminen ja toimintamahdollisuudet

Neuvonantaja on asiantuntija. Heilmannin (2022) määritelmän mukaan asiantuntija on henkilö, joka on laajasti tunnustettu tiedon, taidon tai tekniikan lähde, jonka asema on tunnustettu. Heilmann (2022) toteaa, että asiantuntija haluaa kehittyä ja kehittää, vastaa usein itse omista resursseistaan ja aikataulustaan, ja kaipaa palautetta ja luottamusta, mutta raha tai valta ei heitä välttämättä motivoi. Työmotivaatio vaatii Sarkkisen (2023) mukaan merkityksellisyyttä, joka taas vaatii sitä, että ihminen voi toteuttaa itseään ja hyödyntää vahvuuksiaan: mielekkään työn eteen haluaa myös ponnistella ja motivaatiota riittää haasteidenkin edessä. Viitala ja Jylhä (2021, 33) näkevät myös, että tietämyksen, vallan ja vastuun pitäisi kulkea käsi kädessä: vastuu ei kuitenkaan aina tarkoita, että sen kantamiseen on tarvittava valta.

Resurssikysymys, kattaen ajankäytön, kertoo kuvion 32 mukaisesti kuitenkin, ettei neuvonantaja koe välttämättä saavansa niin paljoa resursseja kuin olisi tarpeen. Tämä nousee esiin vahvasti myös avoimissa vastauksissa, joita siis tässä kyselyssä annettiin varsin niukasti, mutta ajankäyttöä koskevia vastauksia tämän kysymyssarjan alla oli neljä. Niistä kaksi näkee ajankäytön ongelmaksi. Syyksi mainitaan mm. se, että selvittelyt, kuten tänä päivänä litiumakkuihin liittyvät asiat, vievät aikaa. Tästä päädytään luontevasti neuvonantajan merkityksellisyyteen. Kuten aiemmin Sumwaltin (2017) tekstistä ilmeni, litiumakut ovat hyvä esimerkki, sillä ne olleet mukana vakavissa onnettomuuksissa ja niiden onnettomuustutkintojen pohjalta on tehty uusia suosituksia, joilla turvallisuutta pyritään parantamaan. Neuvonantajan tehtäviin taas kuuluvat niin neuvonta, toiminnan seuraaminen ja ohjaaminen kuin turvallisten menettelyjen käyttöönotto (L 541/2023/93 §). Sagastume (2022) mainitsee myös vaarallisten aineiden tuoman monimutkaisuuden toimitusverkkoon etenkin häiriötilanteissa. Tehtävän sivutoimisuus nousee esiin kolmessa vastauksessa, ja sen voi nee kytkeä ajankäytön haasteisiin.

Vastausten perusteella neuvonantajat ovat varsin motivoituneita ja erityisesti muut vastaajat kuin neuvonantajat itse näkevät heidän tietojensa olevan ajan tasalla erinomaisesti. Voi tietenkin olla mahdollista, että neuvonantaja itse tuntee tilanteensa paremmin, mutta osaamisen arviointikin on varmasti haastavaa ja etenkin itseä koskevalle ryhmälle arvion antaminen – etenkin hyvin positiivisen – voi olla vielä haastavampaa. Heilmann (2022) mainitsee myös asiantuntijan mahdollisen kilpailuhenkisyuden. Ehkäpä sitä ei pidä nähdä vain kilpailuna muita vastaan vaan tavoitteena tehdä

vielä vähän paremmin ja ehkä enemmänkin? Vastauksista ilmenee oma-aloitteisuutta ja että neuvonantaja selvittää tarvittaessa asiat viranomaistenkin kanssa. Esille tulee, ettei pelkkä perusosaaminen riitä, vaan voidaan tarvita lisätietoa, esimerkiksi kemikaalitietoutta, mutta että neuvonantajalta voidaan odottaa myös keinoja, joilla voimassa olevat määräykset voi sivuuttaa. Voi kysyä, onko viimeksi mainitussa tilanteessa toimittu johdonmukaisesti ja ymmärretty neuvonantajan tehtävän tarkoitus.

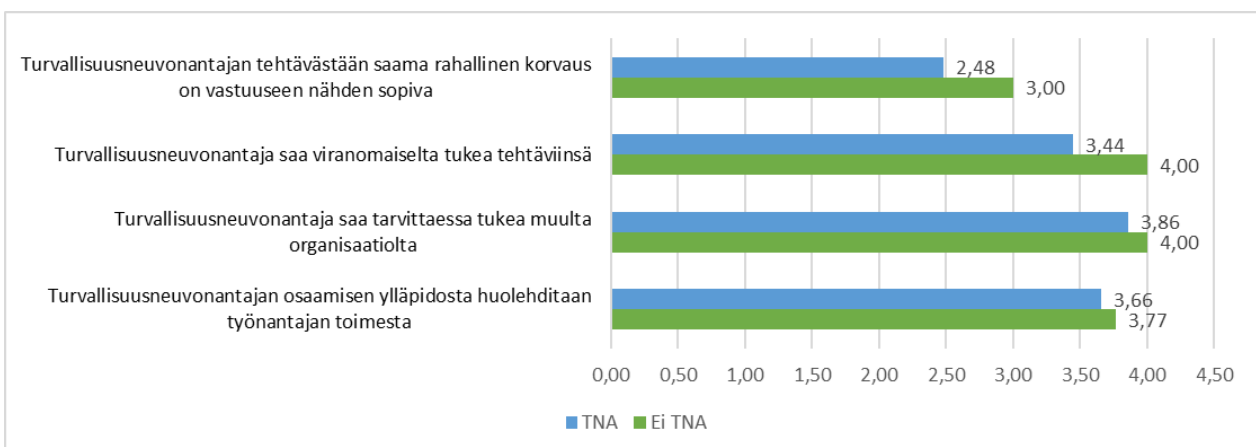

Kuvio 32. Neuvonantajan osaaminen, resurssit ja arvostus.

Neuvonantajan tietämykseen ja osaamiseen luottaminen saa muilta kuin neuvonantajilta korkeamman arvosanan kuin neuvonantajilta itseltään. Sama tilanne toistuu arvostuksen kohdalla. Niin Auveri, Hörkkö, Länsivuori kuin Moilanenkin ottivat tehtävän arvostukseen kantaa vuonna 2024 tehdyissä haastatteluissaan. Pääosin tilanne vaikutti hyvältä, mutta parantamisen varaakin oli. Myös Liikenne- ja viestintäministeriön VAK-strategia sisältää maininnan kaikkien VAK-toimintaan osallistuvien ja toiminnasta vastaavien koulutuksesta ja henkilöstön hyvinvoinnin yhteydessä on maininta arvostetusta neuvonantajatyöstä, jolle on varattu tarpeeksi aikaa ja resursseja (Vaarallisten aineiden kuljetus...2012). Neuvonantajien kokema arvostus ei kyselyn mukaan saa kovin korkeaa arvosanaa, ja resurssiongelmia nousivat esiin jo aikaisemmin. Avoimet vastaukset nostavat esiin paremman ajallisen ja rahallisen arvostuksen toiveen. Vastauksista ilmenee myös luottamusta neuvonantajan tietoihin ja taitoihin, mutta toisaalta neuvonantajan halu osallistua uusiin hankkeisiin tai antaa osaaminen laajempaan käyttöön. Tämä sopii aiemmin kuvailtuun asiantuntijuuteen, johon liittyy myös halu kehittyä ja kehittää. Yksittäinen vastaaja kertoo, etteivät hänen esihenkilönsä välitä VAK-lainsäädännöstä lainkaan, vaan se koetaan vain rasitteena ja kulueränä.

Toinen vastaaja on kokenut saman käyttäen neuvonantajan roolista ilmaisua pakollinen muoto-seikka. Vastaaja, jonka organisaatiossa ei ainakaan vastaushetkellä ollut nimettyä turvallisuusneuvonantajaa painottaa kuitenkin, että turvallisuus on yksi yrityksen toiminnan kulmakivistä, ja juuri tämän vuoksi neuvonantajan osaamista ja toimenkuvaa tulee arvostaa ja tämän neuvot ottaa päätöksenteossa huomioon.

Muille kuin neuvonantajille itselleen esitetty suosittelukysymys antaa neuvonantajille todella positiivista palautetta. Neuvonantaja mainitaan päteväksi ja tietäväksi, viime kädessä parhaan tiedon haltijaksi, ja että hänen neuvoillaan onnistutaan toimimaan oikein. VAK-lain tulkinta on helpompaa neuvonantajalle, joka ymmärtää sen käytännössä ja osaa etsiä tietoa nopeasti. Neuvonantaja koettiin myös avuliaaksi ja luotettavaksi. Kun katsotaan kyselyn vastauksia kokonaisuutena, syntyy mielikuva, ettei neuvonantaja aina saa tai huomaa tätä arvostusta, vaikka myönteiset havainnot sinällään ovat olemassa. Kun tähän yhdistetään rajalliset resurssit, joista erityisesti aika on noussut esiin, on lähes ihme, että neuvonantajien motivaatio näyttäytyy niin korkeana – siitäkin huolimatta, että aiemmin todettiin, ettei asiantuntija välttämättä motivoitu rahasta. Kuvio 33 nimittäin jatkaa saman teeman parissa paljastaen, että neuvonantajan saama rahallinen korvaus saa kyselyn alimmat arvosanat, jotka kuvastavat tyytymättömyyttä. Arviointi vaikutti haastavalta sikäli, että 14 % neuvonantajista ja 57 % muista vastaajista valitsi vastausvaihtoehdon ”en osaa sanoa”. Neljä avointa vastausta kertoo, että tehtävästä ei saa lisäkorvausta ja muussa tehtävässä kuin neuvonantajana toimiva vastaaja toivoo, että neuvonantajan arvostus näkyisi rahassakin.

Kuvio 33. Neuvonantajan saama tuki ja rahallinen korvaus.

Viranomaiselta saatava tuki koettiin osassa avoimista vastauksista riittämättömäksi. Tiedon toivottiin olevan reaaliaikaisesti saatavilla ja suomenkielisenä. Vuosi- ja onnettomuusraportointiin kaivattiin tarkempaa tietoa. Toisaalta viranomaisilta saatua apua myös kiiteltiin, sillä apua oli pyydetty ja saatu. Koulutustenkin osalta tilanne näyttää vaihtelevan yrityskohtaisesti: toisissa organisaatioissa koulutukset järjestetään hyvin ja ne ovat työaika, ja resurssit ja osaamisen ylläpito kaikin puolin kunnossa. Yksittäiset vastaajat kuitenkin kokivat, että jos he eivät itse hoitaisi koulutusasiaansa, ei sitä hoitaisi kukaan, ja pahimmillaan tehtävään tulisi käyttää omaa aikaa yhden vastaajan kertoessa, ettei hän ole saanut tehtävään muuta koulutusta kuin neuvonantajakoulutuksen. Vastaukset viranomaisen toimintaa koskien ovat siinä määrin ristiriitaisia, että ne saavat pohtimaan kahta vaihtoehtoa. Joko neuvonantajalla ei ole riittäviä ajallisia resursseja pysyä ajan tasalla tai hänellä on tehtävässään joku muu haaste. Kyselyn vastausten perusteella neuvonantajien oma-aloitteisuudessa on vaihtelua, samoin osaamistasoissa, mutta resurssipula korostuu selkeästi. Työnantajien toiminnassa näkyy sama ristiriita, joka kertoo, että toisissa yrityksissä neuvonantaja saa mahdollisuuden hoitaa työnsä oikein, kun taas toisissa neuvonantaja saa kokea vain tiedon tuoman tuskan voimatta hyödyntää sitä yrityksen parhaaksi.

8.4 Kehittämiskohteet ja -ehdotukset

Kehittämiskohteina kyselyssä nostettiin esiin neuvonantajan osaamista koskien seuraavat:

- oman yrityksen VAK-tuotteiden tuntemus
- kemikaaliosaaminen
- käyttöturvatiiedoiteiden lukutaito
- taito ohjeistaa ja kouluttaa.

Toteutustavaksi esitettiin viranomaisen järjestämää verkkokoulutusta.

Yksittäinen vastaaja totesi, ettei neuvonantajakoe anna mitään osaamista käytännön työhön. Vastaus ei valitettavasti kerro, millaisella taustalla vastaaja oli kokeeseen hankkiutunut, mutta siitä ilmeni aiheena valmennus työhön ja muutosten läpiviennin. Työnantajan järjestämää lisäkoulutusta toivottiin mm. Traficomien teemapäivien lisäksi ja esiin nostettiin koulutuksen tiheys, toistuvuus samoin kuin kaivattiin enemmän aikaa pätevyyden kehittämiseen. Lisäksi odotettiin tukea Traficomilta, esimerkkinä parempi tiedotus muutoksista. Eri yritysten neuvonantajien yhteystietojen selvittämisen vaikeus nousi esiin niin Moilasen (2024) haastattelussa kuin kyselyssäkin. Samoin

kokemus, ettei neuvonantajien nimeämistä valvota aktiivisesti ilmeni niin Länsivuoren (2024) haastattelusta kuin kyselyn vastauksista. Kuten kuvio 34 kertoo, neuvonantajat itse näkivät kehittämistarvetta enemmän kuin muut kyselyyn vastaajat. On tietenkin totta, että neuvonantajatutkintoon valmentautuminen opettaa vain vaarallisten aineiden kuljetukseen liittyviä asioita. Olisi tärkeää, että työnantajat neuvonantajien toimeksiantajina näkisivät vastuunsa myös siinä, kuinka henkilö suoriutuu uusista tehtävistään ja kuinka osaaminen pidetään yllä. Tämä tarkoittaa aktiivisuutta myös itse neuvonantajalle. Neuvonantaja tiedostanee itse parhaiten esimerkiksi täydennyskoulutuksen tarpeen eikä työnantaja osaa sitä välttämättä kysymättä mahdollistaa.

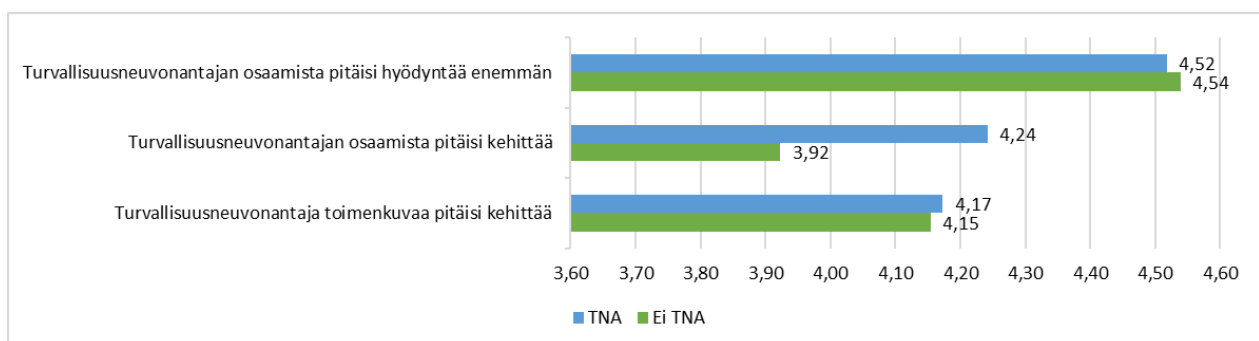
Toimenkuvan kehittämiseksi ehdotettiin esimerkiksi toimenkuvan isommaksi kasvattamista, jolloin rahallinen korvauskin voisi olla parempi. Aikaa toivottiin niin perehtymiseen kuin itse toimintaan. Jo aiemmin esiin nousseet teemat nousivat tässä esiin ja ne mainittiin useampaan kertaan. Mielenkiintoinen esitys oli vuosikertomuksen poistaminen neuvonantajan tehtävistä, koska yritykset ovat usein jo muun tilastollisen valvonnan piirissä samalla kun toinen vastaaja kaipasi eri tilanteisiin mallilomakkeita. Ensin mainittu kertoo mahdollisista päällekkäisyyksistä eri lainsäädäntöjen vaatimista raporteista ja tätä kautta asiantuntijoiden tehtävissä, mitä voitaisiin kenties harmonisoida pidemmällä aikavälillä. Toisaalta esitettiin myös vuosiraportin kehittämistä suuntaan, jossa se loisi mittariston, jota voitaisiin hyödyntää kuljetusprosessien ja neuvonantajatoiminnan kehittämiseen.

Tähän yhteyteen voidaan nostaa myös arvostelijoiden – eli käytännössä negatiiviset – palautteet suosittelukysymyksistä. Neuvonantajat toivat vahvasti esille, etteivät vastuu, resurssit ja arvostus kohtaa. Toisaalta, kun kaikki toimii, turvallisuuden edistämisestä tuli hyvä mieli ja tehtävä oli mielenkiintoinen, vastuullinen ja siinä oli mahdollisuus oppia uutta. Tämä saa palaamaan ajatukseen, miksi neuvonantajamäärä Suomessa on niin vaatimaton, etenkin vuoteen 2000 verraten. Onko mahdollista, että tehtäväänsä sitoutunut mutta riittämättömiin resursseihin ja mahdollisesti vähäiseen positiiviseen palautteeseen väsynyt neuvonantaja ei ole enää halunnut pitää pätevyyttään voimassa tai jatkaa näissä tehtävissä? Ehkä tällaisessa tapauksessa käy kuten tämän tutkimuksen suosittelukysymyksessä: asiantuntija ei myöskään suosittelisi tehtävää toiselle henkilölle.

Voitaisiinko neuvonantajan osaamista hyödyntää enemmän? Vastauksissa nostetaan mahdollisuus vaikuttaa muihinkin turvallisuusasioihin. Aiempien vastausten perusteella neuvonantajan vaikutus-

kenttä turvallisuuteen liittyen on jo melko laaja ja kyse on enemmänkin yrityskohtaisista ratkaisuista. Yrityskohtaiset ratkaisut ovat vastaus siihenkin, että neuvonantajan toivottiin olevan enemmän mukana päivittäisessä toiminnassa, osallistuvan lyhyisiin palavereihin käytännön työtä tekevien kanssa, järjestävän enemmän tiedostavaa koulutusta tai valistavan viikoittain erilaisista asioista, kuten litiumakkujen riskeistä. Tähän liittyvät luonnollisesti myös resurssikysymykset, jotka on ratkaistava ainakin ennen toimenkuvan kasvattamista.

Esitys neuvonantajien olemassaolon mainostamisesta oli erittäin kannatettava. Vastauksethan toivat esiin, että kaikissa yrityksissä ei välttämättä tunnisteta omia ja yrityksen vastuita, ja että työntekijät eivät välttämättä tiedä organisaatiossa olevasta neuvonantajasta tai tunne hänen toimenkuvaansa. Neuvonantajan rooliin liittyvän oikean tiedon jakaminen voisi vaikuttaa suotuisasti myös siihen nyt välinpitämättömästi tai negatiivisesti suhtautuviin.

Kuvio 34. Kehittämiskohteet.

8.5 Suomen Turvallisuusneuvonantajien ja Traficomien arvio

Tulokset esiteltiin 9.4.2024 Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n puheenjohtajalle, Erkki Laimiolle sekä 12.4.2024 Liikenne- ja viestintävirasto Traficomien edustajille. Molemmat tapaamiset olivat Teams-kokouksia, joissa esiteltiin liitteenä 2 oleva diasarja. Esityksen jälkeinen keskusteluosio litteroitiin.

Suomen Turvallisuusneuvonantajayhdistyksen puheenjohtajalle kyselytutkimuksia esiteltäessä keskusteluun nousi, ettei vastaavia tutkimuksia juuri tunnu olevan ja tutkimuksen tekeminen nähtiin siksikin positiivisena asiana. Nyt tehty tutkimus voisi toimia alustana ja alkusiemenenä tuleville

opinnäytetöille. Esimerkkinä esiin nousi neuvonantajan toimenkuva käytännössä ja sen tuoma lisäarvo kuljetusturvallisuudelle: toiminta on ollut alusta asti melko muuttumatonta ja sitä kannattaisi tutkia. Tehtävä voisi olla tulevaisuudessa se, että neuvonantaja luo edellytyksiä oppia ja ohjaisi oppimista vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyen ja voisi samalla toimia osana organisaation kuljetusturvallisuutta. Esiin nousee myös tutkimuksen tekijän ehdotus siitä, että pitäisi tutkia, mikä merkitys neuvonantajan tutkinnossa ja toiminnassa menestymiselle liittyy siihen, millaisella neuvonantajakoulutuksella henkilö niihin hakeutuu. Tämä saa kannatusta, samoin ylipäätään ajatus oppilaitosyhteistyöstä. Uusi sähköinen tutkinto ei puheenjohtajalta kehuja saa: hän ei koe sen mittaavaan tehtävässä tarvittavaa osaamista ja tuo esiin, että käytönvalvojan tutkinnon voi suorittaa joustavasti etänä verkossa, mutta neuvonantajatutkintoa ei. Tämäntyypisiä viittauksia nähtiin kyselyinkin vastauksissa. Kokonaisuutena voidaan todeta, että keskustelussa tutkimuksen tekeminen nähtiin tärkeänä ja käytännön asiana kiinnostavana pidettiin esimerkiksi osaamisen kehittämiseen liittyvää kokonaisuutta, joka muodosti varsin konkreettisen listan asioista, joita monen neuvonantajan tulisi hallita. (Laimio 2024.)

Suomen Turvallisuusneuvonantajien kevätkokous 10.4.2024 tutustui Laimion johdolla samaan diaesitykseen ja on antanut tutkimukseen liittyen oman palautteensa, joka on liitteenä 3. Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry (2024) näkee, että kerätyt havainnot vastaavat nykytilaa ja että ensimmäinen työ aiheesta on aina merkityksellinen.

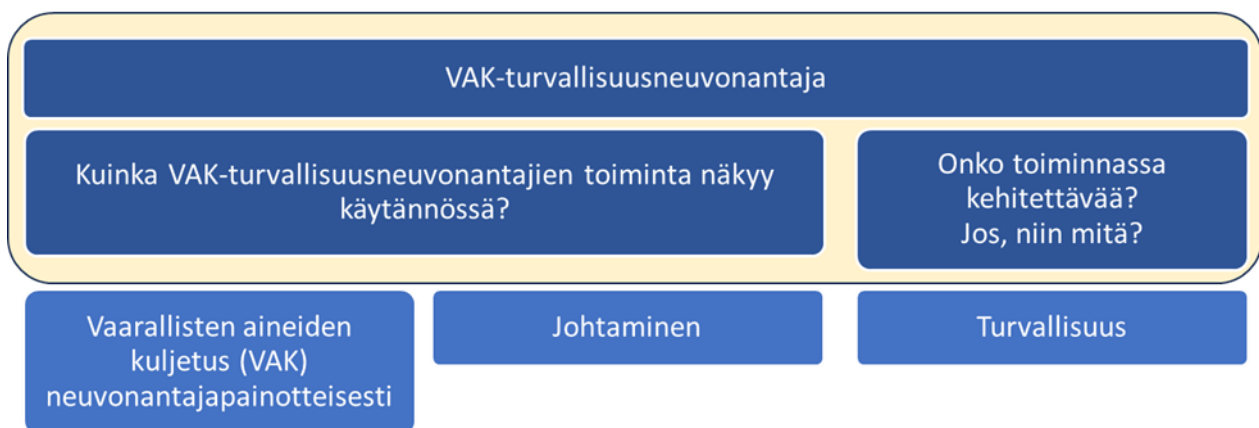
Traficomien VAK-asiantuntijoiden tapaamisessa 12.4.2024 tutkimusta pidettiin mielenkiintoisena, ajankohtaisena ja hyvänä selvityksenä, joka ei tosin sinällään tuonut paljoa uutta tietoa kentän tilanteesta. Sen nähtiin kuitenkin tuovan tarvittua julkisuutta VAK-asioille. Esille nousseita, etenkin viranomaiseen kohdistuvia aiheita on pohdittu aiemminkin. Esimerkiksi neuvonantajarekisterin toteutuksessa haasteita toi GDPR ja kustannustaso. Neuvonantajienkin tiedonsaantia ajatellen Traficomien nettisivuilta löytyy tietoa valtaosin suomenkielisenä ja reaaliaikaisena. Lisäksi VAK- uutiskirje on tilattavissa ja verkosta saa lähetettyä lomakkeen, jolla saa yhteyden myös Traficomien VAK-asiantuntijoihin. Yhteydenpitoa ajatellen Traficomien resurssitilanne on nyt parempi ja se mahdollistaa tehokkaampaa yhteydenpitoa. Raportoinnin kehittämisen haasteissa esille nousee se, ettei esimerkiksi yksi pohja toimi kaikille yrityksille, sillä yritykset ovat erilaisia. Onnettomuusraporteissa on havaittu yritysten erilainen toimintakulttuuri, joka ilmenee tästä tutkimuksestakin: toiset

yritykset ilmoittavat onnettomuudet kuten kuuluu, toiset eivät, mikä saattaa kertoa siitä, etteivät kaikki ole tietoisia siitä, kuinka tulisi toimia. (Traficomin VAK-asiantuntijat 2024.)

Neuvonantajatoiminnan tunnetuksi tekeminen nousee merkittäväksi aiheeksi keskustelussa, sillä Traficomillakin on tiedossa, että sen tunnettuus on alhainen. Tunnettuuden parantamisen osalta Traficom näkee Suomen Turvallisuusneuvonantajayhdistyksen roolin merkittävänä. Samoin yhdistyksen rooliin voisi kuulua enemmän tukea, ohjausta ja verkostoitumista, sillä näihin viranomaisten resurssit ovat rajalliset. Aiempaa, tätä opinnäytetyötä vastaavaa tutkimusta ei Traficomillakaan tunnisteta. Vuosia sitten sellaista oli eräs organisaatio suunnitellut, mutta vaikuttaa siltä, ettei asia edennyt. Näin ollen todettiin, että jollei tutkimus ole ensimmäinen niin varmuudella ainakin ensimmäisiä Suomessa tästä aiheesta. Vaikka tähän tutkimukseen vastauksia saatiinkin vain 47, todettiin, että se on enemmän kuin ei lainkaan ja että ilman tutkimusta asioita voi vain olettaa. Viranomainen voi toimia tehokkaasti vain, jos se tietää, mitä kentällä oikeasti tapahtuu. Yhteistyöhön tietenkin kuuluu, että kentänkin pitää ymmärtää viranomaisen rooli. Tälle tutkimukselle saataneen vielä lisänäkyvyyttä, sillä alustavasti keskusteltiin, että siitä kerrotaan lähikuukausina mahdollisesti kahdessakin Traficomin uutiskirjeessä. (Traficomin VAK-asiantuntijat 2024.)

8.6 Yhteenveto nykytilasta ja kehittämiskohteista

Työn tutkimuskysymyksinä esitettiin, kuinka VAK-turvallisuusneuvonantajien toiminta näkyy käytännössä ja onko toiminnassa kehitettävää, ja jos, niin mitä. Tutkimuskysymysten kytkeminen teoriaan on esitetty kuviossa 35.

Kuvio 35. Tutkimuskysymykset.

Turvallisuusneuvonantajien osaamisen hyödyntäminen näkyy positiivisena yrityksen turvallisuuden eri osa-alueilla. Vahvimpina tarkastelluista osa-alueista esiintyvät yrityksen turvallisuus ylipäättään, sekä kuljetus-, työ- ja ympäristöturvallisuus. Rooli tietoturvallisuudessa nähtiin vielä vähäisempänä. Myös vaikutus yrityksen vastuullisen toimintaan nähtiin positiivisena. Neuvonantajan vaikutusta asiakastyytyväisyyteen selvitettiin tuloksen jäädessä positiiviseksi, mutta ei yhtä korkeaksi kuin esimerkiksi vaikutuksessa vahvoihin turvallisuuden osa-alueisiin. Neuvonantajan osaamista hyödynnettiin kohtuullisen hyvin ongelmatilanteiden ollessa hieman yleisempiä kuin ennaltaehkäisevän toiminnan. Tämän kokonaisuuden osalta voidaan sanoa, että neuvonantajan toiminta näyttäytyy monipuolisena ja pääsääntöisesti hyvin tunnistettuna ja hyödynnettynä, mutta parantamisen varaa on nähtävissä. Yrityskohtaisesti toiminnassa nähtiin merkittäviä eroja.

Neuvonantajan käytössä olevat resurssit eivät ole tehtävän vaatimalla tasolla. Merkittävimpänä esiin nousevat aika ja tehtävän mukanaan tuoma korvaus. Arvostus, tuki ja luottamus ilmenee kyselyn tuloksissa, mutta epäilykseksi jää, etteivät ne näyttäyty tehtävänsä hoitavalle neuvonantajalle aina samoin. Siitä huolimatta neuvonantajat ovat motivoituneita ja heidän osaamisensa taso on pääsääntöisesti kiitettävällä tasolla.

Tutkimuksen ja siihen liittyneen kyselyn pohjalta voidaan todeta, että kehittämiskohteet ovat osin varsin yksinkertaisia, lähes itsestäänselvyksiä. Ensinnäkin yritysten tulee selvittää, tarvitsevatko he neuvonantajan. Jos sellainen tulee nimetä, neuvonantaja tarvitsee tosiasialliset resurssit tehtävänsä hoitoon, asianmukaista johtamista, palautetta tehtävästään ja vastuuseen sopivan korvauksen. Olisi suotavaa nähdä, että tällainen kehitys toteutuisi ilman raskasta valvontaa ja sanktiointia, perustuen siihen, että oma vastuu tunnistetaan ja kannetaan, mutta tarve valvonnalle ilmeni tutkimuksen aikana useammassa yhteydessä. Viranomaisen tulee muistaa hyvä, ajantasainen viestintä. Päällekkäisten raporttien teettäminen eri lainsäädäntöjen perusteella ei paranna toimintaa, joten viranomaisten olisi mahdollisuuksien puitteissa tutkittava vaihtoehtoja tällaisen työn vähentämiseksi, ja ehdotus vuosittaisen raportin kehittämistä toiminnan kehittämistä ohjaavaksi mittariksi on vähintäänkin mielenkiintoinen. Ymmärrettävästi tämä kokonaisuus ei ole helppo eikä nopeasti ratkaistavissa.

Neuvonantajat nostivat esiin viranomaisen tiedottamisen ongelmia. Tiedoista ei ilmene, seuraavatko aiheen esille nostaneet henkilöt esimerkiksi Traficomien verkkosivua tai ovatko he tilanneet

Traficom VAK-uutiskirjeen. Muutoin kannattaa pohtia hyvät lähteet, joita seuraa säännöllisesti, jotta muutokset eivät yllätä. Verkostoituminen ei noussut kyselyssä esiin, mutta haastatelluista neuvonantajista ainakin Auveri (2024) ja Hörkkö (2024) kaipasivat sitä lisää. Tiedon ja tuen saamiseksi se kannattaa. Resurssien puitteissa kannattaa tutkia mahdollisuuksia osallistua esim. Suomen Turvallisuusneuvonantajien toimintaan tai viranomaisten työryhmiin. Resurssipula kannattaa nostaa avoimesti esiin toimeksiantajan kanssa. Kysely toi esiin organisaatioiden välinpitämättömyyttäkin, mutta kenties joissain tapauksissa neuvonantaja hoitaa tehtävänsä sitkeästi, vaikka omalla ajallaan ilman, että työnantaja edes on tietoinen asiasta. Siksi asia kannattaa ottaa puheeksi siinä missä omat kehitystarpeetkin.

Kaikki prosessiin osalliset ovat vastuussa yhdestä kehityskohteesta: neuvonantajatoiminnan tunnetuksi ja näkyväksi tekemisestä. Hyvä neuvonantajatoiminta ja sen esiintuominen saa toivottavasti yritykset tunnistamaan omat neuvonantajatarpeensa ja toisaalta halukkaita tekijöitä suorittamaan neuvonantajatutkinnon ja ryhtymään näihin tehtäviin. Edellä kuvatut kehityskohteet on tiivistetty kuvioon 36.

Kuka vastaa?	Kehityskohde
Yritys	Selvitä, vaatiiko toimintasi turvallisuusneuvonantajan nimeämistä.
	Nimeä neuvonantaja tarvittaessa.
	Huolehdi aloittavan neuvonantajan koulutuksesta.
	Varmista, että nimetty neuvonantaja saa neuvonantajakoulutuksen lisäksi muun tarvittavan osaamisen. Tehtävään voi sisältyä esimerkiksi kouluttamista tai muutosten läpivientiä, jotka eivät ole kaikille entuudestaan tuttuja tehtäviä.
	Varmista, että neuvonantajalla on tosiasialliset resurssit tehtävän hoitoon.
	Huomioi, että vastuullisen tehtävän hoitaminen tarkoittaa yleensä parempaa palkkaa.
	Johda asianmukaisesti. Muista palaute.
Viranomainen	Viesti selkeästi ajankohtaisista asioista.
	Vältä päällekkäisten raporttien teettämistä. Anna raporteille merkitys toiminnan kehittäjinä.
	Lisää neuvonantajien nimeämisen valvontaa.
	Mahdollista neuvonantajan tavoittaminen esim. neuvonantajarekisterin tms. keinoin.
Neuvonantaja	Valitse lähteet, joiden tiedotusta seuraat VAK-asioissa. Tilaa esim. Traficomien VAK-uutiskirje, jotta pysyt ajan tasalla.
	Ole aloitteellinen - myös osaamisesi kehittämisen suhteen. Muista, että vain sinä tiedät, missä tarvitset lisäkoulutusta tai -tietoa.
	Verkostoidu, jotta saat tarvittaessa muiden neuvonantajien tukea.
	Jos resurssisi eivät riitä tehtävän hoitamiseen, varmista, että toimeksiantaja on asiasta tietoinen.
Kaikki	Tee neuvonantajatoiminta tunnetuksi!

Kuvio 36. Yhteenvedo kehittämiskohteista ja vastuunjako.

Ehkäpä osin tutkimuksen tekijän järjestötausta sai pohtimaan vielä laajemmin kaikille prosessissa osallisille merkittävää tehtävää tehdä neuvonantajatoiminta tunnetuksi. Miksei myös neuvonantajatoiminnan yhteydessä toimisi julkaisujen kirjoittaminen ja tarjoaminen alan toimijoille, puheenvuorot logistiikka-alaa opiskeleville ja eri muodoissa tehdyt julkaisut sosiaalisen median alustoilla? Tehdäänkö sellaista jo, tai tehdäänkö riittävästi ja näkyvästi? Opiskelijoita voisi motivoida tekemään vaarallisten aineiden kuljetuksiin liittyvistä aiheista lisää opinnäytetöitä. Ideoina tutkimusta tehdessä heräsivät mm. kuinka paljon logistiikka-alaa opiskelevat saavat vaarallisten aineiden kuljetustietoutta osana koulutustaan tai nähdäänkö neuvonantajan pätevyydessä tai käytännön toiminnassa eroa riippuen siitä, onko hän hankkinut tutkinnon itseopiskellen vai koulutuksen kautta. Kiinnostavaa olisi nähdä tutkimustuloksia myös neuvonantajatutkinnon toteutuksen toimivuudesta, joka jossain määrin nousi tutkimuksessa aiheena esiin. Tekeminen vaatii resursseja, mutta ilman tekemistä mikään ei muuttune paremmaksi. Kenties esimerkiksi Suomen Turvallisuusneu-

vonantajat ry voisi motivoida jäseniään aloittamaan tämän tyyppisen toiminnan? Yhdistyksen roolia edellä mainitusti ei tutkimuksen esittelytilaisuudessa keskusteltu, mutta esimerkiksi tarve aiheesta tehtäville opinnäytetöille oli ilmeinen. Tutkimuksen loppuvaiheilla toki ilmeni muitakin toiveita yhdistyksen toimintaa kohtaan, mikä palauttane keskustelun resurssikysymysten äärelle.

9 Pohdinta

Työn tavoitteena oli saada vastaukset tutkimuskysymyksiin, jotka olivat:

- Kuinka VAK-turvallisuusneuvonantajan toiminta näkyy käytännössä?
- Onko toiminnassa kehitettävää? Jos, niin mitä?

Valmiita ratkaisuja havaittuihin kehityskohteisiin ei varsinaisesti tavoiteltu, mutta joissain tapauksissa on ollut mahdollista ottaa kantaa siihen, minkä tyyppisiä ratkaisut suuntaa antavasti voisivat olla. Kannanotot perustuvat tutkimuksen teoriaan, kyselyn tuloksiin ja tutkimuksen tekijän omiin kokemuksiin turvallisuusneuvonantajan tehtävistä ja jossain määrin järjestötoiminnastakin. Käytännön toteutus ei kuitenkaan tutkimuksen tavoitteisiin ja toteutukseen kuulunut. Lisäksi tutkimuksen tekemisellä ja siitä tehtävällä julkaisulla tavoiteltiin alalla toimivien mielenkiintoa vaarallisten aineiden kuljetusturvallisuutta ja turvallisuusneuvonantajatoimintaa kohtaa ja turvallisuusneuvonantajavaatimuksen ja neuvonantajien toiminnan näkyvämmäksi tekemistä myös sellaisille henkilöille, joille se ei entuudestaan ole tuttu.

Tutkimuksen ideointi lähti alussa tutkimuksen tekijän omista kokemuksista neuvonantajana. Näiden pohjalta alettiin koota teoriaa aloittaen vaarallisten aineiden kuljetusta koskevasta lainsäädännöstä. Teorian kokoamiseen kuului neuvonantajien ja turvallisuusalan henkilöiden haastatteluita, jotka vaikuttivat jossain määrin myös siihen, kuinka turvallisuutta ja johtamista teemoina käsiteltiin. Turvallisuudessa keskityttiin sen muutamiin osa-alueisiin, joita saattoi pitää neuvonantajan työhön potentiaalisesti liittyvinä ja johtamisessa painottui asiantuntijan työn johtaminen neuvonantajan työn asiantuntijaluonteen vuoksi. Teorian pohjalta koottiin verkkokysely, jota jaettiin sähköpostitse, LinkedInissä ja Facebookissa. Vastajamäärää (47) voidaan pitää vaatimattomana eikä sen pohjalta tule tehdä voimakkaita yleistyksiä. Vastaukset eivät tuottaneet juurikaan

yllätyksiä ja kyselytulosten käsittely oli siksi helppo yhdistää jo kirjoitettuun teoriaosuuteen. Vastauksissa nähtiin vahvoja ääripäitä, mikä voi kertoa siitä, että vastaamaan motivoituivat henkilöt, joilla oli poikkeuksellisen hyviä tai huonoja kokemuksia. Neutraalimpi tilanne ei välttämättä saanut mielenkiintoa heräämään. Tutkimuksen tekijää yllätti se, että vastaajista noin kolmasosa oli kohutuullisen alussa neuvonantajataipaleellaan. Joko kysely ei tavoittanut pidemmän uran tehneitä tai he eivät jostain syystä kokeneet kyselyä yhtä kiinnostavaksi. Tutkimuksen tekijän oletus siitä, että kysely kiinnostaa lähinnä henkilöitä, joille neuvonantajatoiminta on tuttua, oli oikea. Yksikään vastaaja ei vastannut kyselyyn, ettei hän tiedä, toimiiko organisaatiossa turvallisuusneuvonantajaa. Kyselyn rajaus oli onnistunut, vaikka esimerkiksi tietoa siitä, että tutkimus keskittyy toimintaan Suomessa ei erityisesti korostettu. Kyselylinkin jakaminen LinkedInissä toi sille kansainvälistä näkyvyyttä, mutta oletettavasti jo kyselyn toteutus suomeksi piti osaltaan huolen siitä, että vastaukset koskivat toimintoja Suomessa.

9.1 Luotettavuus

Kuten aiemmin on tuotu esiin, teoriaosuuden kirjallisuudessa, haastatteluissa ja muissa lähteissä kiinnitettiin huomiota luotettavuuteen ja ajantasaisuuteen. Lainsäädännön vasta muututtua etenkin verkossa oli paljon sivustoja, joilla osa tiedosta oli vanhaa ja vanhan ja uuden tiedon erottaminen olisi ollut varsin työlästä ja mahdollisesti riskialtista. Haastattelut toivat ajantasaista tietoa, mutta esimerkiksi neljännen neuvonantajahaastattelun tietojen käsittelyn jälkeen oli todettava, ettei se enää tuottanut kovin merkittävää lisätietoa, eikä lisähaastatteluita tämän jälkeen tehty. Työ aloitettiin suomenkielisestä materiaalista, ja kansainvälisen aineiston kanssa kävi varsin samoin kuin haastatteluissa: lainsäädännöt ovat eri maissa hyvin samankaltaisia, vaikkakaan eivät täysin identtisiä, eivätkä uudet lähteet antaneet juurikaan uutta tietoa. Tutkimuksen tekijä ei nähnyt mielekkäänä lisätä lähes turhaksi katsottavaa tietoa vain siksi, että tutkimukseen saataisiin lisää kansainvälisiä lähteitä tai lähteitä ylipäänsä, vaan lähteen piti tuottaa aiheen kannalta merkittävää tai kiinnostavana pidettävää tietoa.

Kyselytutkimuksen luotettavuuden arvioinnissa on tuotava uudelleen esille kyselyn vähäinen vastaajamäärä, jonka vuoksi vastausten yleistämistä tulee varoa. Kysymysten laadintaa ei voi pitää täysin onnistuneena, sillä kysymykset olivat osin liian väljiä, mikä todennäköisesti jätti tulkinnanvara. Avoimet kysymykset oli sijoitettu kolmen eri kysymysryhmän perään neljännen ollessa kyselyn

lopussa. Tämä saattoi aiheuttaa sen, ettei vastaaja enää kysymyssarjaan vastattuaan antanut lisätietoa jokaisesta kohdasta, vaan vastaus jäi yleisemmälle tasolla. Vastauksia käsitellessä niitä piti ryhmitellä tutkimuksen tekijän oletusten mukaan, eli sen mukaan, mihin yksittäiseen kysymykseen vastaus näytti liittyvän. Aineisto esiteltiin Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n edustajalle sekä Traficomien vaarallisten aineiden asiantuntijoille. Keskustelut heidän kanssaan vahvistivat, että tutkimukset tulokset vastaavat molempien toimijoiden käsitystä nykytilasta, ja siinä mielessä tuloksien luotettavuutta ei ole syytä kyseenalaistaa.

9.2 Eettisyyden toteutuminen

Eettisyyteen kiinnitettiin huomiota koko tutkimuksen ajan. Tutkimuksen tekijä piti tärkeänä lähtökohtana sitä, ettei tehtävällä ollut ulkopuolista toimeksiantajaa. Tämä mahdollisti riippumattomuuden sen lisäksi, että tutkimuksen tekijä itse ei ollut millään tapaa esteellinen. Tekijällä oli pitkä kokemus tutkimuksen kohteena olevasta turvallisuusneuvonantajan tehtävästä, mikä antoi hyvän ja realistisen pohjan tutkimuksen suunnittelulle ja toteuttamiselle. Huolellisuus korostui jo teoriaosuutta kootessa, koska lakiteksteistä tietoa etsiessä pienet erot sanamuodoissakin voivat olla tärkeitä. Lähteitä hylättiin runsaasti siksi, että tieto ei ollut aivan ajan tasalla tai sen oikeellisuudesta ei voinut varmistua luotettavasti, ja vain ajantasaiset ja luotettavana pidetyt lähteet otettiin aineistoon mukaan. Tämä toi haasteita erityisesti kansainvälisen aineiston käsittelyyn. Muiden kirjoittaman tai sanoman lähde on merkitty asianmukaisesti niin tekstiin kuin lähdeluetteloon. Haastatelluille henkilöille kerrottiin ennen haastattelua, että tuleva dokumentti on julkinen, jotta he osasivat ottaa tämän huomioon erityisesti sähköpostihaastatteluissa: näin ei syntyisi aineistoa, joka sisältäisi millään tavalla arkaluontoista tietoa. Tämä toteutui hyvin. Tutkimuslupia ei tarvittu.

Kyselyyn vastaaminen toteutettiin nimettömästi eikä mitään tunnistettavaa tietoa kysytty, koska sellaiselle ei ollut tarvetta. Yksittäinen vastaaja halusi tuoda työnantajatietonsa siitä huolimatta näkyviin, mutta tätä tietoa ei luonnollisesti julkaistu ja se on vain tutkimuksen tekijän tiedossa. Nimetön vastaus tarkoittaa toisaalta samalla, ettei tietoja voida missään tilanteessa tarkastaa, mikä palauttaa pohdinnan myös tietojen luotettavuuteen, mutta toisaalta ei ole syytä ajatella, että kyselyä olisi tarkoituksellisesti haluttu häiritä vastauksilla, jotka eivät olisi olleet tositilanteeseen perustuvia. Kyselyaineisto säilytetään huolellisesti salasanalla suojattuna, jotta sen yksityisyys ei vaarannu. Kahden vuoden säilytysajan jälkeen aineisto tuhoetaan. Kyselytutkimuksen osalta

esimerkiksi kuvaajat ja luvut tarkastettiin ennen työn valmistumista siten, ettei aineistoon ole voinut jäädä käsittelyssä mahdollisesti syntyneitä virheitä. Heti käsittelyn alussa oli havaittu, että Webropol antoi numeraalisen arvion en osaa sanoa -vastauksille, mikä korjattiin Excelissä, jotta lukujen oikeellisuudesta saatettiin olla varmoja. On mahdollista, että korjaus olisi voitu tehdä myös Webropolissa, mutta koska toiminto ei ollut entuudestaan tuttu ja lopputuloksen oikeellisuutta pidettiin tärkeänä, ei tällaista vaihtoehtoa aineiston käsittelyssä käytetty.

9.3 Johtopäätökset ja kehittämisehdotukset

Tutkimuksen teoriaosuus on onnistunut kokonaisuus. Se antaa aiheesta perustiedot ja yhdistyy kyselytutkimukseen luontevasti. Kyselytutkimukseen voi kohdistaa kritiikkiä useista syistä. Ensinnäkin, kuten edellä mainittiin, kysymykset olivat osin liian väljiä ja niihin jäi tulkinnan varaa. Esimerkiksi vastuullisuutta voi tarkastella monesta näkökulmasta, joten näkökulmaa olisi voinut avata kysymysten kohdalla enemmän tai muodostaa täsmällisempiä kysymyksiä, mikä tosin luultavasti olisi lisännyt kysymysten määrää. Liian suuri kysymysmäärä taas saattaisi karkottaa vastaajia.

Vastauksia kyselyyn saatiin vähän, mikä tarkoittaa, että vastauksia ei voi juurikaan yleistää. Lisäksi kysely kohdennettiin henkilöille, jotka työskentelivät sellaisessa organisaatiossa, jossa oli nimetty neuvonantaja. Vain nämä vastaajat saivat vastattavakseen kaikki kysymykset. Vastaajat, joiden organisaatiossa ei ollut neuvonantajaa nimettynä, pääsivät vastaamaan suppeampaan kokonaisuuteen, mikä on todettavissa liitteestä 1. Näillä vastaajilla oli kuitenkin tutkimuksen tekijän näkökulmasta tarkastellen merkittävän tarkkanäköisiä ja konkreettisia ajatuksia ja ehdotuksia aiheeseen liittyen. Mahdollisissa jatkotutkimuksissa tämän ryhmän huomioiminen kannattaa ottaa paremmin huomioon.

Lopputuloksena voidaan todeta, että edellä mainitusta kritiikistä huolimatta tutkimus antaa yleiskuvan neuvonantajatilanteesta ja sen kehityskohteista, ja vastaa tutkimuskysymyksiin. Tarkkoja päätelmiä sen pohjalta ei voi tehdä, mutta sen pohjalta on mahdollista suunnitella esimerkiksi jatkoselvittämistä ja osittain myös käynnistää toimenpiteitä. Merkittävimpänä ongelmana on syytä nostaa esiin neuvonantajatehtävissä toimivien henkilöiden esiintuoma resurssipula, joka nousi kyselytutkimuksessa neuvonantajatyön haasteeksi samalla kun koettiin, ettei palkkaus ole linjassa vastuuseen nähden.

Kehityskohteissa on annettu useita ideoita toimenkuvan näkyväksi tekemiseen. Tämä ideointi kytkeytyy vahvasti myös työn muihin tavoitteisiin. Tutkimus on esitelty Traficomien vaarallisten aineiden asiantuntijoille ja Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:lle. Lisäksi raportti tullaan julkaisemaan Theseuksen lisäksi tutkimuksen tekijän LinkedIn-sivulla, missä julkaistaan myös kyselytutkimuksen tulokset omana liitteenään tiedostaen, että valtaosaa kiinnostaa tutkimuksesta juuri tämä osuus. Materiaali lähetetään myös kaikille tutkimuksessa haastatetuille ja muista syistä kontaktoiduille tahoille, sillä heillä potentiaalisesti on aiheeseen mielenkiintoa tai sellaisia verkostoja, joiden kautta parannustoimenpiteitä voisi käynnistyä. Tutkimuksen tekijä on käytettävissä, mikäli tutkimuksesta kaivataan lisäksi esimerkiksi erilaisia raportteja tai esittelyjä ja neuvonantaja-toiminnan näkyvyys on näin lisättävissä. Tekijä on myös käytettävissä, mikäli jokin taho kiinnostuu muista näkyvyyttä ja alaa kohtaan tunnettua mielenkiintoa lisäävistä ehdotuksista ja niiden toteuttamisesta. Näin ollen kuvion 37 mukaiset tehtävän tavoitteet tutkimuskysymyksiin vastaamisen lisäksi ovat saavutettavissa.

Vastaukset tutkimuskysymyksiin ✓	Muut tavoitteet ✓
<ul style="list-style-type: none"> – Kuinka VAK-turvallisuusneuvonantajien työ näkyy käytännössä? – Onko toiminnassa kehitettävää? – Jos, niin mitä? 	<ul style="list-style-type: none"> – Lisätä alalla toimivien mielenkiintoa vaarallisten aineiden kuljetusturvallisuutta ja turvallisuusneuvonantajatoimintaa kohtaan. – Tehdä turvallisuusneuvonantajavaatimus ja neuvonantajien toiminta näkyvämmäksi muillekin.

Kuvio 37. Tutkimuksen tavoitteiden toteutuminen.

Lähteet

Aho, M. 2021. Strateginen johtaminen apuna operatiivisessa johtamisessa. Opinnäytetyö, AMK. Lapin AMK, liiketalous. Viitattu 18.2.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2021052511169>.

Aina turvallisuus edellä. 2020. Suomen Huolinta- ja Logistiikkaliitto ry:n artikkeli. Julkaistu 15.6.2020. Viitattu 4.2.2024. <https://www.huolintaliitto.fi/ajankohtaista/artikkelit/2020/aina-turvallisuus-edella>.

Auveri, P. 2024. Työturvallisuuspäällikkö, VAK-turvallisuusneuvonantaja, Posti Oy. Sähköposti-haastattelu 21.2.2024.

Cavaillé, C., Chen, D., van der Straeten, K. 2019. A Decision-Theoretic Approach to Understanding Survey Response: Likert vs. Quadratic Voting for Attitudinal Research. University of Chicago Law Review, University of Chicago Press, 2019, 87, pp.22-23. Viitattu 9.2.2024. <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-03162149>.

Gesetz über die Beförderung gefährlicher Güter (Gefahrgutbeförderungsgesetz - GGBefG). Bundesministerium des Justiz:n verkkosivu. Päiv. 2.3.2023. Viitattu 9.4.2024. <https://www.gesetze-im-internet.de/gefahrgutg/BJNR021210975.html>.

Heilmann, P. 2022. Asiantuntijan käyttöohjeet. Itä-Suomen yliopiston artikkeli. Julkaistu 18.11.2022. Viitattu 18.2.2024. <https://blogs.uef.fi/puheenvuoroja/tag/johtaminen>.

Hermaala, V. 2021. Johtamistyylien vaikutus asiantuntijatyön tehokkuuteen ja työhyvinvointiin. Kandidaatintyö, LUT-yliopisto, tuotantotalous. Viitattu 18.2.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi-fe2022082356024>.

Hietakangas, T. 2022. Diaesitys Työturvallisuuskeskuksen sivustolla. Viitattu 18.2.2024. https://ttk.fi/wp-content/uploads/2022/08/Turvallisuusjohtaminen_Hietakangas.pdf.

Hörkkö, H. 2024. Turvallisuusneuvonantaja, Schenker Oy. Sähköpostihaastattelu 21.2.2024.

Jerkbrant, C. 2020. Hållbara transporter och farligt gods. Julkaistu 16.9.2020. Viitattu 20.2.2024. <https://www.gu.se/forskning/hallbara-transporter-och-farligt-gods>.

Juhila, K. N.d. Koodaaminen. Teoksessa Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Toim. Vuori, J. Viitattu 7.3.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-vleiset-analyysitavat/koodaaminen>.

Kansainvälinen VAK-tiesopimus. N.d. Artikkelit Traficom:n verkkosivulla. Viitattu 9.2.2024. <https://www.traficom.fi/fi/kansainvalinen-vak-tiesopimus>.

Kyselylomakkeen laatiminen. N.d. Teoksessa Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. Viitattu 9.2.2024. <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/kyselylomake/laatiminen>.

L 541/2023. Laki vaarallisten aineiden kuljetuksesta. Viitattu 4.2.2024. <https://fin-lex.fi/fi/laki/smur/2023/20230541>.

Labels (GHS). N.d. Kuva United Nations Economic Commission for Europe UNECE:n verkkosivulla. Viitattu 4.2.2024. <https://unece.org/labels-ghs>.

Laimio, E. 2024. Puheenjohtaja, Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry. Teams-palaveri 9.4.2024.

Laine, J. 2020. Toimitusketjun riskienhallinta: Koronapandemian vaikutukset kansainvälisiin toimitusketjuihin. Opinnäytetyö, AMK. LAB-Ammattikorkeakoulu, liiketalous. Viitattu 25.2.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:amk-2020121729396>.

Lehmann, S. 2023. Studie: Supply Chain Risk Management wird wichtiger. Logistik Heuten artikkeli. Julkaistu 13.6.2023. Viitattu 25.2.2024. <https://logistik-heute.de/news/studie-supply-chain-risk-management-wird-wichtiger-40271.html>.

Limnell, J. 2021. Turvallisuus, varautuminen ja johtajuus. MySpeakerin tallenne. Julkaistu 28.1.2021. Viitattu 26.2.2024. <https://www.youtube.com/watch?app=desktop&v=VQwTTqjF67M>.

Länsivuori, R. 2024. Liikenneturvallisuuden asiantuntija. Sähköpostihaastattelu 20.2.2024.

Länsivuori, R. 2024b. Liikenneturvallisuuden asiantuntija. Sähköpostihaastattelu 25.2.2024.

Länsivuori, R. & Rätty, E. 2015. VAK-onnettomuudet 2004–2013. Liikenneonnettomuuksien tutkijalautakuntien tutkimat vaarallisten aineiden tiekuljetusonnettomuudet. Liikennevakuutuskeskuksen julkaisu. Julkaistu 18.11.2015. Viitattu 25.2.2024. <https://www.lvk.fi/document/84580/F3C7878D8C1E6337DC9EEF5AEE3E66332116935F6044ACF83397812E7DDA781C>.

Mikä on NPS ja miten sitä mitataan? N.d. Trustmaryn artikkeli. Päiv. 12.1.2024. Viitattu 9.2.2024. <https://trustmary.com/fi/nps-net-promoter-score/mika-on-nps-ja-miten-sita-mitataan>.

Mitä on hyvä johtaminen? 2023. Vieraana Katri Viippola & Rajkumar Sabanadesan. Podcast-ohjelma, julkaistu 19.4.2023. Code of Conduct Company & Helsingin Seudun Kauppakamari. Viitattu 18.2.2024. <https://bonfire.fi/moraaliton-podcast-mita-on-hyva-johtaminen>.

Moilanen, P. 2024. Toimitusjohtaja, liikenneopettaja, ADR-kouluttaja, vaarallisten aineiden maantie- ja rautatiekuljetusten turvallisuusneuvonantaja, Pirkanmaan Liikenneopisto Oy. Sähköpostihaastattelu 21.2.2024.

Nokkanen, I. 2021. Toimintaohje turvallisuusneuvonantajille vaarallisten aineiden onnettomuuksiin. Opinnäytetyö, AMK. Poliisiammattikorkeakoulu. Viitattu 4.2.2024. <http://www.urn.fi/URN:NBN:fi:amk-202102112253>.

Ojasalo, K., Moilanen, T. & Ritalahti, J. 2021. Kehittämistyön menetelmät: Uudenlaista osaamista liiketoimintaan. 3.–7. painos. Helsinki: Sanoma Pro.

Raivo, P. & Lempinen, P. 2019. Ammattikorkeakoulujen opinnäytetöiden eettiset suositukset. Viitattu 31.3.2024. <https://www.arene.fi/wp-content/uploads/Raportit/2020/AMMATTIKORKEAKOULUJEN%20OPINN%C3%84YTET%C3%96IDEN%20EETTISET%20SUOSITUKSET%202020.pdf? t=1578480382>.

Rajamäki, M. 2024. Johtava asiantuntija, Elinkeinoelämän keskusliitto EK. Haastattelu 26.2.2024.

Rajamäki, R. 2019. Vaarallisten aineiden tiekuljetusonnettomuudet Suomessa vuosina 2013–2018. Traficom julkaisu 3/2019. Viitattu 24.2.2024. <https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/publication/Vaarallisten%20aineiden%20tiekuljetusonnettomuudet%20Suomessa%20vuosina%202013%20-%202018.pdf>.

Sagastume, M. 2022. Creating a Resilient Supply Chain for Dangerous Goods. Julkaistu elokuussa 2022. Viitattu 1.3.2024. <https://www.aiche.org/resources/publications/cep/2022/august/creating-resilient-supply-chain-dangerous-goods>.

Salonen, T. 2023. Asiantuntijan itsensä johtaminen etätyössä. Pro gradu -tutkielma. Tampereen yliopisto, johtamisen ja talouden tiedekunta. Viitattu 18.2.2024. <https://urn.fi/URN:NBN:fi:tuni-202303293332>.

Sarkkinen, M. 2023. Työn merkityksellisyys kannattelee, mutta työn ei tarvitse olla elämää suurempaa. Työterveyslaitoksen julkaiseman verkkolehti Työpisteen artikkeli. Julkaistu 15.8.2023. Viitattu 20.2.2024. <https://www.ttl.fi/tyopiste/tyon-merkityksellisyys-kannattelee-mutta-tyon-ei-tarvitse-olla-elamaa-suurempaa>.

Sumwalt, R. 2017. Fahrenheit 1,100: Lithium batteries in aviation. National Transportation Safety Board NTSB:n artikkeli. Julkaistu 23.1.2017. Viitattu 21.2.2024. <https://safetycompass.wordpress.com/2017/01/23/fahrenheit-1100-lithium-batteries-in-aviation>.

Suomen Huolinta- ja Logistiikkaliitto ry. 2023. Asiantuntijalausunto. Viitattu 4.2.2024. <https://www.eduskunta.fi/FI/vaski/JulkaisuMetatieto/Documents/EDK-2023-AK-3062.pdf>.

Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry. 2024. Palaute Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n kevätkokouksesta 2024. Sähköposti puheenjohtaja Erkki Laimiolta 11.4.2024.

The Investigative Process. N.d. National Transportation Safety Board NTSB:n artikkeli. Viitattu 24.2.2024. <https://www.nts.gov/investigations/process/Pages/default.aspx>.

Tilastojen lukutaito. N.d. Opas Tilastokeskuksen verkkosivulla. Viitattu 11.2.2024. <https://guides.stat.fi/tilastojenlukutaito>.

TRAFICOM/473662/03.04.03.00/2022. Liikenne- ja viestintäviraston määräys (VAK-tie 2023): Vaarallisten aineiden kuljetus tiellä. Viitattu 9.2.2024. <https://www.finlex.fi/fi/viranomaiset/normi/454001/49437>.

Traficom, liikenneasioiden rekisteri. 2024. Kysely turvallisuusneuvonantajatuokintojen määrästä. Sähköpostiviesti 11.3.2024.

Traficom VAK-asiantuntijat. 2024. Teams-palaveri 12.4.2024.

Tuomainen, J., Högmander, P., Pyy, O. 2021. Ympäristövahingot Suomessa vuosina 2013–2019. Suomen ympäristökeskuksen raportteja 8/2021. Viitattu 1.3.2024. <https://helda.helsinki.fi/server/api/core/bitstreams/db7e390a-bc99-4221-8ba0-2a20a1392ae1/content>.

Turvallisuustutkinta. 2019. Onnettomuustutkintakeskuksen artikkeli. Julkaistu 22.7.2019. Viitattu 24.2.2024. <https://www.turvallisuustutkinta.fi/fi/index/otkes/onnettomuus-jaturvallisuustutkinta.html>.

Tutkitut onnettomuudet. N.d. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin artikkeli. Viitattu 24.2.2024. <https://tukes.fi/onnettomuudet/tutkitut-onnettomuudet>.

Työturvallisuusjohtaminen. N.d. Tyosuojelu.fi:n artikkeli. Viitattu 18.2.2024. <https://tyosuojelu.fi/tyosuojelu-tyopaikalla/turvallisuusjohtaminen>.

Vaaralliset kemikaalit. N.d. Turvallisuus- ja kemikaalivirasto Tukesin artikkeli. Viitattu 24.2.2024. <https://tukes.fi/onnettomuudet/yhteenvedot-onnettomuuksista/vaaralliset-kemikaalit>.

Vaarallisten aineiden kuljetukset vuonna 2022. Traficom julkaisu 5/2024. Viitattu 18.2.2024. https://www.traficom.fi/sites/default/files/media/publication/VAK2022_raportti.pdf.

Vaarallisten aineiden kuljetus Suomessa, VAK-strategia 2012–2020. Liikenne- ja viestintäministeriön ohjelmia ja strategioita 5/2012. Viitattu 1.3.2024. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/78026/Vaarallisten_aineiden_kuljetus_Suomessa.pdf?sequence=1&isAllowed=y.

Vehkalahti, K. 2019. Kyselytutkimuksen mittarit ja menetelmät. Helsingin Yliopiston julkaisu. Viitattu 9.2.2024. DOI: 10.31885/9789515149817.

Verordnung über die Bestellung von Gefahrgutbeauftragten in Unternehmen (Gefahrgutbeauftragtenverordnung - GbV). Bundesministerium des Justiz:n verkkosivu. Päiv. 28.6.2023. Viitattu 31.3.2024. https://www.gesetze-im-internet.de/gbv_2011/BJNR034100011.html.

Voutilainen, J. 2024. VAK-valvonta, raideliikenne. VAK-päivän 6.2.2024 esitys Traficom sivulla. Viitattu 7.3.2024. <https://traficom.fi/sites/default/files/media/file/VAK-p%C3%A4iv%C3%A4%206.2.2024%20Raideliikenne.pdf>

Viitala, R. & Jylhä, E. 2021. Johtaminen: Keskeiset käsitteet, teoriat ja trendit. Helsinki: Edita.

When Things Go Wrong. N.d. Federal Aviation Administrationin artikkeli. Päivitetty 13.9.2021. Viitattu 24.2.2024. https://www.faa.gov/hazmat/what_is_hazmat/when_things_go_wrong.

Yleistä onnettomuustutkinnasta. N.d. Liikennevakuutuskeskuksen artikkeli. Viitattu 24.2.2024. <https://www.lvk.fi/onnettomuustietoinstituutti/onnettomuuksien-tutkinta>.

Yritysturvallisuus. N.d. Elinkeinoelämän keskusliitto EK:n artikkeli. Viitattu 24.2.2024.
<https://ek.fi/hyotytietoa-yrityksille/yritysturvallisuus>.

Liitteet

Liite 1. Kyselytutkimuksen kysymykset

Alla ovat kyselylomakkeen kysymykset. Kysymykset on numeroitu esittämisen selkeyttämiseksi. Pakolliset kysymykset on merkitty tähdellä. Vastauksista johtuva vastaajan ohjaaminen kysymyksestä toiseen, esimerkiksi kysymyksen ohittaminen, on kuvattu kysymysten yhteydessä.

1. Mistä sait kyselylinkin? *

- Se välitettiin minulle sähköpostitse
- Facebookin logistiikka-aiheisesta ryhmästä
- LinkedInistä
- Muualta tai en osaa sanoa

2. Organisaatiomme toimialaan kuuluu vaarallisten aineiden (voit valita useita vaihtoehtoja) *

- Kuljetus
- Pakkaaminen
- Lähettäminen
- Vastaanottaminen
- Muu, mikä?

3. Yrityksessämme on nimetty VAK-turvallisuusneuvonantaja *

- Kyllä -> jatkaa kysymyksestä 4
- Ei -> jatkaa kysymyksestä 14
- En tiedä -> jatkaa kysymyksestä 15

4. Vastaa kyselyyn VAK-turvallisuusneuvonantajan ominaisuudessa *

- Kyllä -> poistaa kysymyksen 11
- Ei -> poistaa kysymykset 5 ja 10

5. Kauanko olet toiminut VAK-turvallisuusneuvonantajana?

- Enintään 5 vuotta
- 6–10 vuotta
- 11–15 vuotta
- 16–20 vuotta
- Yli 20 vuotta

6. Turvallisuusneuvonantajan vaikutus ja hyödyntäminen *

1= täysin eri mieltä, 3 = neutraali, 5 = täysin samaa mieltä, lisäksi vaihtoehto ”en osaa sanoa”

Väitteet:

- Turvallisuusneuvonantaja on merkittävä osa yrityksen turvallisuutta
- Turvallisuusneuvonantaja vaikuttaa positiivisesti yrityksen kuljetusturvallisuuteen
- Turvallisuusneuvonantaja vaikuttaa positiivisesti yrityksen työturvallisuuteen
- Turvallisuusneuvonantaja vaikuttaa positiivisesti yrityksen ympäristöturvallisuuteen
- Turvallisuusneuvonantaja vaikuttaa positiivisesti yrityksen tietoturvallisuuteen
- Turvallisuusneuvonantaja vaikuttaa positiivisesti yrityksen toiminnan vastuullisuuteen
- Turvallisuusneuvonantaja vaikuttaa positiivisesti asiakastytytyvyyteen
- Turvallisuusneuvonantajan osaamista hyödynnetään ongelmatilanteissa
- Turvallisuusneuvonantajan osaamista hyödynnetään ennaltaehkäisevästi

7. Kerro lyhyesti, kuinka arvioimasi asiat näkyvät käytännössä.

8. Turvallisuusneuvonantajan osaaminen, toiminta ja tuki *

1= täysin eri mieltä, 3 = neutraali, 5 = täysin samaa mieltä, lisäksi vaihtoehto ”en osaa sanoa”

Väitteet:

- Turvallisuusneuvonantajan tiedot vaarallisten aineiden kuljetuksesta ovat ajan tasalla
- Turvallisuusneuvonantaja on motivoitunut tehtäväänsä
- Turvallisuusneuvonantajalla on riittävästi resursseja - myös aikaa - tehtävänsä huolelliseen hoitamiseen
- Turvallisuusneuvonantajan työtä arvostetaan
- Turvallisuusneuvonantajan tietämukseen ja osaamiseen luotetaan
- Turvallisuusneuvonantajan osaamisen ylläpidosta huolehditaan työnantajan toimesta
- Turvallisuusneuvonantaja saa tarvittaessa tukea muulta organisaatiolta
- Turvallisuusneuvonantaja saa viranomaiselta tukea tehtäviinsä
- Turvallisuusneuvonantajan tehtävästään saama rahallinen korvaus on vastuuseen nähden sopiva

9. Kerro lyhyesti, kuinka arvioimasi asiat näkyvät käytännössä.

10. Suosittelisin ystäviäni ja kollegoitani ryhtymään turvallisuusneuvonantajaksi, mikäli heillä olisi siihen osaaminen ja tilaisuus *

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

En lainkaan todennäköisesti

Erittäin todennäköisesti

Kysymys näkyy vain neuvonantajan ominaisuudessa vastaavalle.

11. Suosittelisin kollegoitani hyödyntämään turvallisuusneuvonantajan palveluita

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10

En lainkaan todennäköisesti

Erittäin todennäköisesti

Kysymys näkyy vain vastaajalle, joka ei vastaa neuvonantajan ominaisuudessa.

12. Jos annoit arvion 0–6: miksi et suosittelisi?

13. Jos annoit arvion 9–10: miksi suosittelisit?

14. Vastasit, että yrityksessänne ei ole turvallisuusneuvonantajaa. Halutessasi voit kertoa lyhyesti, miksi ei.

Kysymys näkyy vain vastaajalle, joka on valinnut kysymyksessä 3 vaihtoehdon ”ei”.

15. Kehittämistarpeet ja -ideat *

1= täysin eri mieltä, 3 = neutraali, 5 = täysin samaa mieltä, lisäksi vaihtoehto ”en osaa sanoa”

Väitteet

- Turvallisuusneuvonantajan osaamista pitäisi kehittää
- Turvallisuusneuvonantaja toimenkuvaa pitäisi kehittää
- Turvallisuusneuvonantajan osaamista pitäisi hyödyntää enemmän

16. Kuinka neuvonantajan osaamista, toimenkuvaa tai hyödyntämistä tulisi mielestäsi kehittää?

17. Halutessasi voit vielä jättää avoimen kommentin aiheeseen tai kyselyyn liittyen.

Liite 2. Diaesitys kyselytutkimuksen tuloksista

Lisääkö tieto tuskaa vai turvallisuutta? Tutkimus vaarallisten aineiden kuljetuksen turvallisuusneuvonantajatoiminnasta käytännössä

Tanja Väyrynen
Huhtikuu 2024

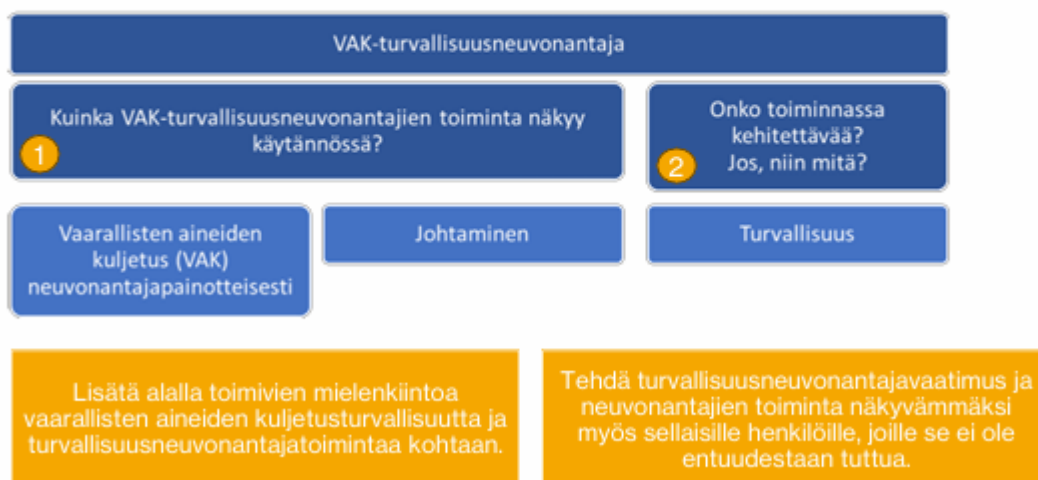
Tutkimuksen tausta ja tavoitteet

- Ei toimeksiantajaa
 - Taustalla tutkimuksen tekijän oma tausta, mielenkiinto ja kehityshalu
 - ADR-ajolupa 1994 alkaen
 - Turvallisuusneuvoantajatutkinto (maantie) 2000 alkaen
 - Turvallisuusneuvonantajutkinto (rautatie) 2020 alkaen
 - Postin/Itellan turvallisuusneuvonantaja 2000-2009
-

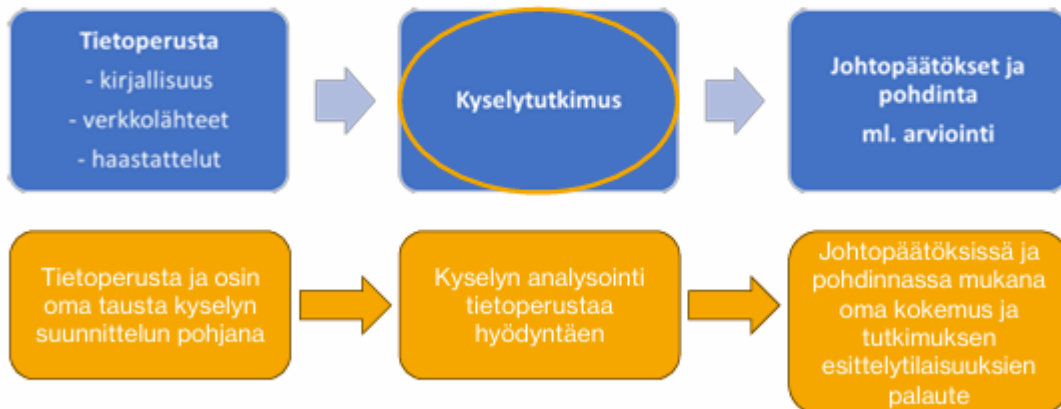
Esityksen kulku

- Tutkimuksen esittely
- **Jos kaikille osallisille sopii, varsinainen keskustelu tallennetaan ja litteroidaan.**
- Toiveena kuulla
 - Toiko tutkimus uutta tietoa?
 - Voiko tutkimuksessa ilmenneitä tietoja hyödyntää? Kuinka?
 - Tapahtuuko saatujen tietojen pohjalta käytännössä jotain?
- Esitelty aineisto toimitetaan sähköpostitse osallistujille

Tutkimuskysymykset ja muut tavoitteet

Tutkimuksen eteneminen

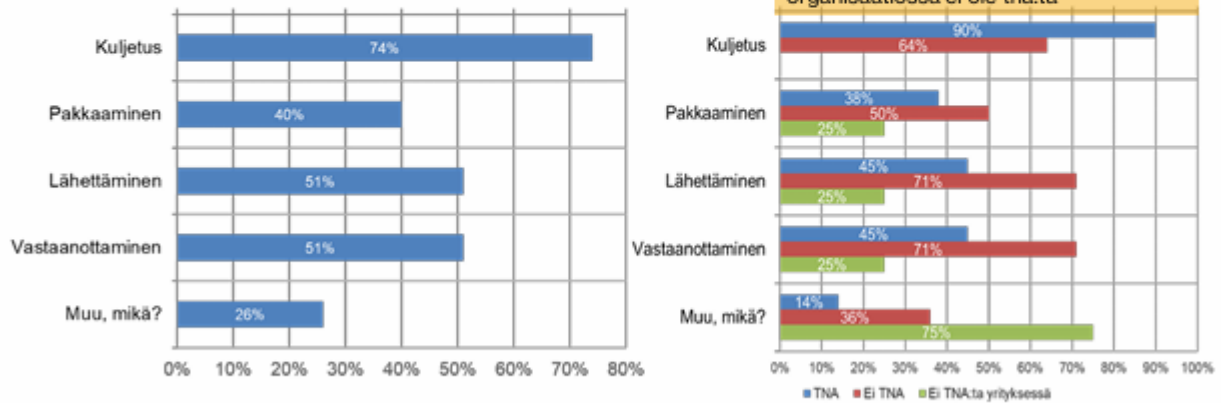

Kyselytutkimus

- Webropol-kysely 9.3.-27.3.
- Kyselystä informaatio
 - LinkedInissä
 - Facebookissa
 - Sähköpostitse Suomen turvallisuusneuvonantajayhdistyksen jäsenille ja omille alan kontakteille
- Lähinnä mielipideväittämiä
 - Vastausasteikko 1-5, jossa 5=täysin samaa mieltä. Mahdollisuus vastata, ettei osaa sanoa.
 - Lisäksi kaksi suosittelukysymystä ja avointen vastausten mahdollisuus kysymysryhmittäin ja kyselyn lopussa.
 - Tässä esityksessä kuvataan vastausten jakautuminen ja keskiarvo.
- **Vastaajia yhteensä 47**
 - Neuvonantajaroolissa = 29
 - Muussa roolissa, mutta organisaatiossa on neuvonantaja = 14
 - Organisaatiossa ei neuvonantajaa = 4

Vastaajien organisaation toimiala

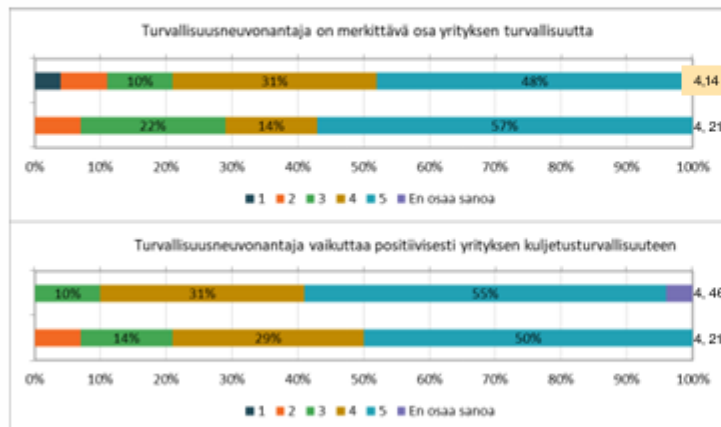
(Mahdollisuus valita useita: 47 vastaajaa, 114 vastausta)

Muu: tuotanto, lajittelu, jätteiden käsittely, varastointi, koulutus, tna-palvelut, erilaiset lisäpalvelut

Turvallisuusneuvonantajan vaikutus ja hyödyntäminen

Neuvonantajan rooli turvallisuudessa näkyy

! Palkin perässä keskiarvo

Avoimet vastaukset:

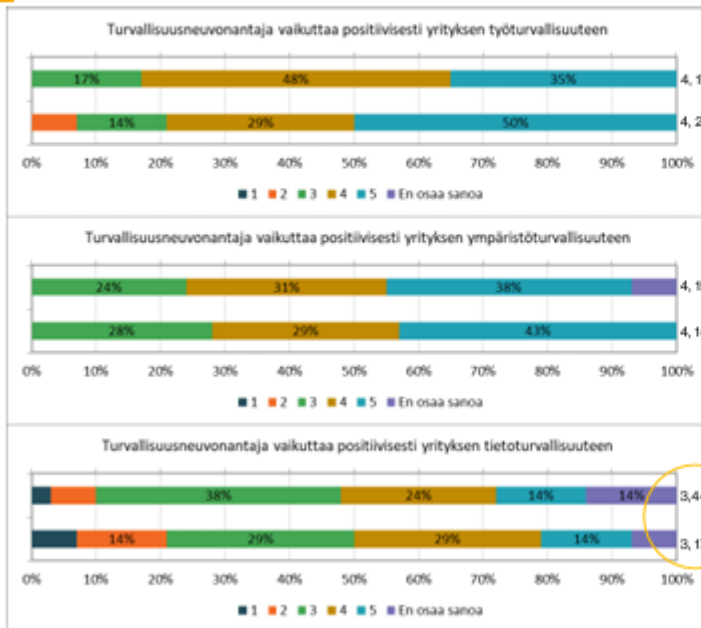
- Asioita valvotaan ja niistä puhutaan, ongelmakohtiin puututaan tehden parannuksia.
- Kappaletavarakuljetuksessa ei oteta yhtä vakavasti kuin säiliökuljetuksessa.
- Neuvonantajan merkitys vaihtelee yrityksittäin: turvallisuuskulttuurin parantaja vs. haitta.

Kun useampi palkki päällekkäin:

- **ylin: vastaaja tna-roolissa**
- sen alla: vastaaja muu kuin tna
- jos kolme palkkia, alimman organisaatiossa ei ole tna:ta

Turvallisuusneuvonantajan vaikutus ja hyödyntäminen

Suppea osaamisala – laaja vaikutusala

Avoimet vastaukset

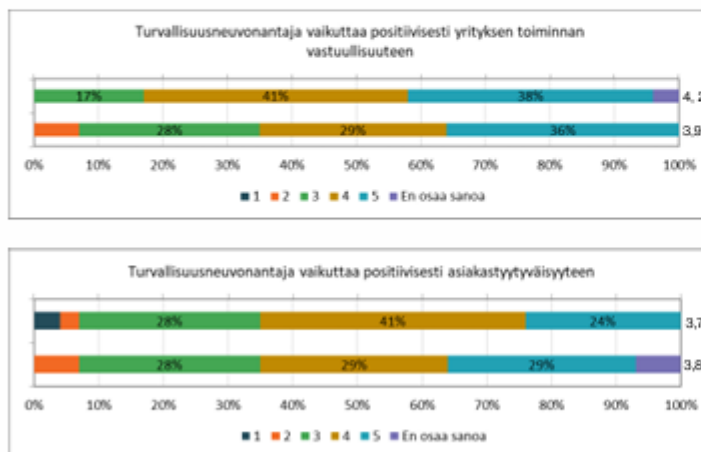
- Neuvonantaja voi osallistua työturvallisuustoimintaan, liiketoimintojen ja tuotannon toiminnan kehittämiseen.

- Työ- ja ympäristöturvallisuus tunnistettu arvioinnissa, mutta vain vähän konkretiaa avovastauksissa.

- VAK-tiedon arkaluontoisuus? Tunnistetaanko?

Turvallisuusneuvonantajan vaikutus ja hyödyntäminen

Vaikutus vastuullisuuteen ja asiakastyytyvyyteen

Avoimet vastaukset

- Tehtävänä myös oikeiden suojautumisvälineiden varmistaminen vahinkojen ja onnettomuuksien varalta.

- Esillä piilo-VAK:n lähettäjät ja yritysten erilainen suhtautuminen väärään toimintaan.
- Tehtävänä mainitaan myös asiakkaiden henkilökunnan koulutus. Onko asiakkaalla neuvonantajaa?

Turvallisuusneuvonantajan osaaminen, toiminta ja tuki

Tiedot kunnossa, resurssit eivät

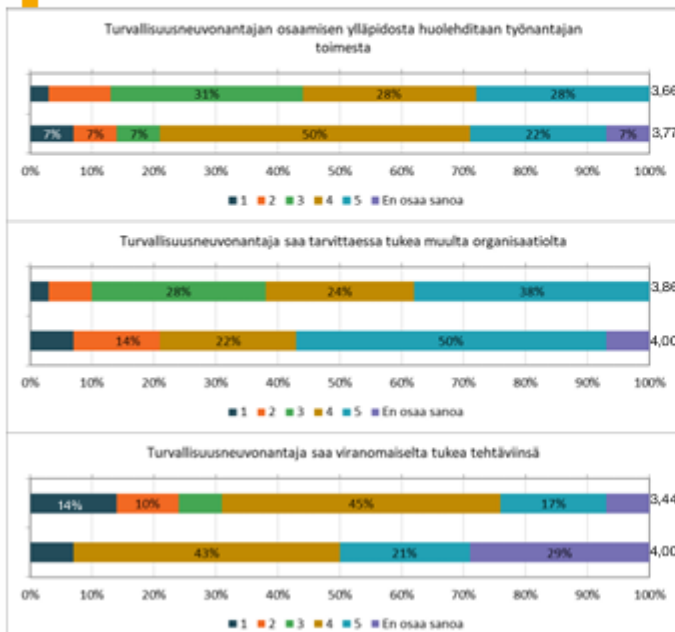

Avoimet vastaukset:

- Neuvonantaja hankkii koko ajan lisää tietoa.
- Neuvonantaja on oma-aloitteinen ja hoitaa tarvittaessa asiat viranomaisen kanssa.
- Perusosaaminen ei aina riitä.
- Neuvonantajan odotetaan keksivän keinoja, joilla määräyksistä voi oikaista.
- Ajankäyttö on ongelma. Tehtävä usein oman toimen ohella hoidettava.
- Selvitystyö on usein hidasta.

Turvallisuusneuvonantajan osaaminen, toiminta ja tuki

Neuvonantajan osaamisen ylläpito ja tuki

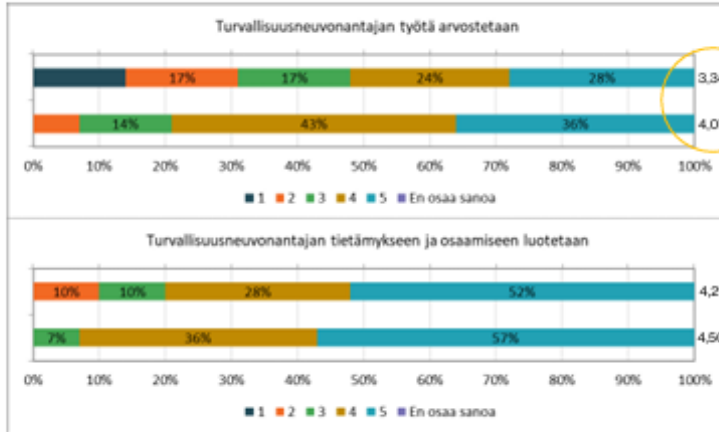

Avoimet vastaukset:

- Koulutuksista huolehtimisessa hajontaa.
- Organisaatio ei panosta millään tavalla.
- Tiedonsaanti lakimuutoksista: vastauksissa voimakas vaihtelu. Kaivataan reaaliaikaisuutta ja suomenkielisyyttä.
- Vuosi- ja onnettomuusraportoinnissa ylimalkaista tietoa, ei saa yrityksiä ottamaan tosissaan.

Turvallisuusneuvonantajan osaaminen, toiminta ja tuki

Neuvonantajan työtä arvostetaan – näkykö se käytännössä?

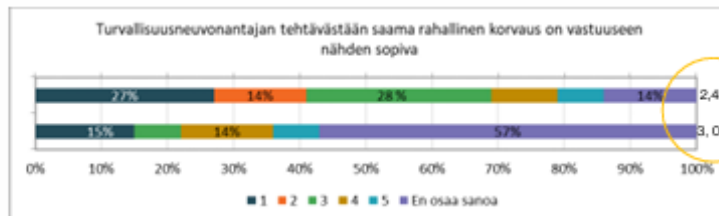

Avoimet vastaukset:

- Tna:n panosta pitäisi arvostaa enemmän ajallisesti ja rahallisesti
- Kokemus, että työnantaja luottaa, mutta toiveena olisi erilaisiin hankkeisiin osallistuminen tai laajempi työnkuva.
- Esihenkilöt eivät välitä lainsäädännöstä, näkevät rasitteena ja kulueränä.

Turvallisuusneuvonantajan osaaminen, toiminta ja tuki

Rahallinen korvaus – kyselyn alimmat arviot

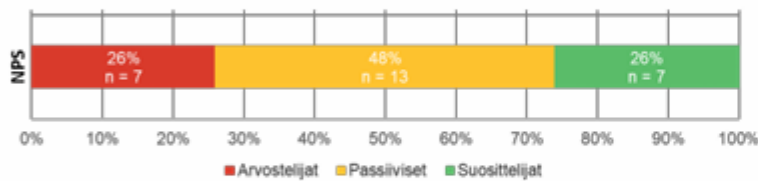
Avoimet vastaukset:

- Ei erillistä korvausta.
- Parempaa rahallista arvostusta kaivataan.

NPS 0 vs. 77

Suosittelukysymys jakaa mielipiteet – ja antaa neuvonantajalle kiitosta!

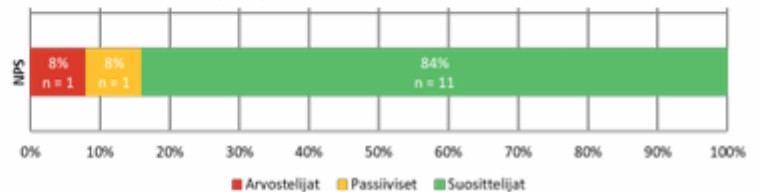
"Suosittelisin ystäviäni ja kollegoitan **ryhtymään turvallisuusneuvonantajaksi**, mikäli heillä olisi siihen osaaminen ja tilaisuus"

- Ei sovellu kaikille, vaatii käytännön osaamista.
- Mielenkiintoista, monipuolista, vastuullista, tuottaa hyvää mieltä.
- Tehtävän hoitoon vaadittava tiedonjako Traficomilta puuttuu.
- Arvostus, vastuu ja resurssit eivät kohtaa.

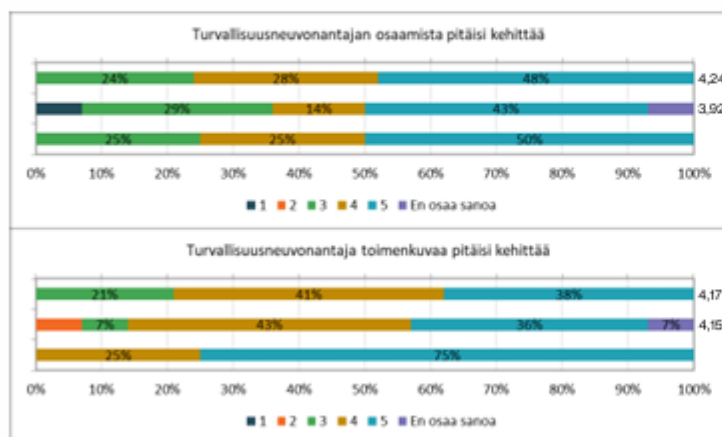
- Neuvonantaja on pätevä ja tietävä, hänellä on viimekädessä paras tieto, ja voidaan olla varmoja, että toimintaan oikein.
- Neuvonantajalta saa aina apua.
- Tärkeää myös, jos VAK marginaalisessa osassa: Silloin ei välttämättä tunneta vastuita.

"Suosittelisin kollegoitan **hyödyntämään turvallisuusneuvonantajan palveluita.**"

Kehittämistarpeet ja -ideat

Osaamisen ja toimenkuvan kehittäminen – tutut haasteet toistuvat

Kun useampi palkki päällekkäin:

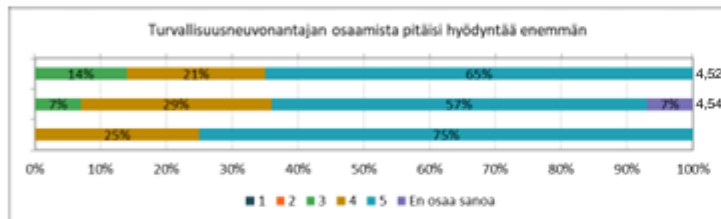
- ylin: vastaaja tna-roolissa
- sen alla: vastaaja muu kuin tna
- jos kolme palkkia, alimman organisaatiossa ei ole tna:ta

Avoimet vastaukset:

- kemikaaliosaaminen
- käyttöturvallisuustiedotteiden lukutaito
- taito ohjeistaa ja kouluttaa
- oman yrityksen VAK-tuotteiden tuntemus
- valmennus käytännön työhön
- täydentävät kurssit, teemapäivät
- työnantajan järjestämä koulutus
- enemmän aikaa pätevyyden kehittämiseen
- isompi positio, isompi korvaus
- enemmän aikaa, kunnollinen korvaus
- tiedonsaanti ja aloittavan neuvonantajan tuki Traficomilta
- raportoinnin järjeistämisen, kun yritys raportoi samat asiat eri lainsäädäntöjen pohjalta ja raporttien kehittäminen toimintaa ohjaavaan suuntaan
- neuvonantajan tavoittaminen helpommaksi

Kehittämistarpeet ja -ideat

Turvallisuusneuvonantajan hyödyntämisen lisääminen

Avoimet vastaukset:

- Turvallisuusneuvoantajalla olisi enemmän annettavaa muissakin turvallisuusasioissa.
- Neuvonantajien olemassaoloa pitäisi mainostaa enemmän.

- Toimenkuvaan liittyen esitettiin jo nyt yrityskohtaisesti mahdollisia asioita, kuten tiedostavan koulutuksen lisäämistä ym.
- Ensin ratkaistava resurssikysymykset.

1

Kuinka VAK-turvallisuusneuvoantajien toiminta näkyy käytännössä?

- Neuvonantajan vaikutus näkyy eri turvallisuuden osa-alueilla positiivisena
 - Vahvimpana selvitetystä yritys-, kuljetus-, työ- ja ympäristöturvallisuus
 - Tietoturvallisuus vähäisimpänä
 - Vaikutus positiivinen myös vastuulliseen toimintaan ja asiakastyytyvyyteen
- Hyödynnetään hyvin, ongelmatilanteet hieman yleisempiä kuin ennaltaehkäisevä työ.
- Neuvonantajan osaaminen on pääsääntöisesti kiitettävällä tasolla ja motivaatio hyvä.
- Resurssit eivät ole tehtävän vaatimalla tasolla.
- Epäselväksi jää, näkyykö kyselyssä ilmi tullut luottamus ja erityisesti arvostus neuvonantajalle itselleen arjessa.

2

Onko toiminnassa kehitettävää? Jos, niin mitä? **Miten voisi kehittää?**

- Yritykset
 - Selvitettävä, pitääkö neuvonantaja nimetä ja mitä neuvonantajan rooli tarkoittaa.
 - Jos pitää nimetä, asia hoidetaan ja annetaan asianmukaiset resurssit koulutuksesta alkaen.
 - Valittava, kehitetäänkö turvallisuutta johtamisen vai kriisin kautta!
- Viranomainen
 - Selkeä ja ajantasainen viestintä tukena neuvonantajille
 - Päällekkäisten raporttien purku
 - Raporttien toimivuus toiminnan kehittäjinä
 - Neuvonantajarekisteri tai muu keino tavoittaa yritysten neuvonantaja helpommin
- Neuvonantaja
 - Seurattava oma-aloitteisesti luotettavia, hyviä lähteitä.
 - Oltava aloitteellinen myös oman osaamisen ja resurssien suhteen. Vain tekijä itse tietää tilanteensa – tehtävä ongelma näkyväksi siellä, missä siihen voi vaikuttaa.
 - Verkostoituminen.
- **Kaikki: neuvonantajatoiminnan tunnetuksi tekeminen.**
 - Lisäksi uudet opinnäytetyöt, artikkelit, some-julkaisut ym.

Tutkimuksen muut tavoitteet

Tunnetuksi tekeminen

- Tutkimuksen esittely
 - 9.4. Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry
 - 10.4. Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry kevätkokous (pj. Erkki Laimion esittelemänä)
 - 12.4. Traficom VAK-asiantuntijat
- Julkaisu Theseuksessa huhtikuussa 2024
- Julkaisu LinkedInissä huhti-toukokuussa 2024
 - Erillisenä julkaisuna tämä diaesitys
- Tutkimuksen tekijä käytettävissä
 - Lisäraportit, esittelyt, muu näkyvyyttä ja mielenkiintoa lisäävä toiminta

Keskustelu

- Toiveena kuulla
 - Toiko tutkimus uutta tietoa?
 - Voiko tutkimuksessa ilmenneitä tietoja hyödyntää? Kuinka?
 - Tapahtuuko saatujen tietojen pohjalta käytännössä jotain?

Kiitos mielenkiinnosta!

Liite 3. Palaute Suomen Turvallisuusneuvonantajat ry:n kevätkokouksesta 2024

- Keräämäsi havainnot vastasivat nykytilaa. Kyselyn tuloksista oltiin samaa mieltä.
- Ensimmäinen työ aiheesta on aina merkityksellinen.
- Tietosuoja-asiat ovat tärkeitä 7 luokan kuljetuksille.
- Tna tehtävien tärkein asia on verkostoitua oman sidosryhmän kanssa. Myös varahenkilö tna:lle.
- Käytönvalvojien yhteistyö tna kanssa - lisättävä
- Ruotsin julkinen raportointimalli on parempi kuin nykyinen. Ei nähty järkeä tehdä raportteja arkistoon.
- Raportoinnista ei nähty lisäarvoa kuljetusturvallisuudelle. Usein asiat ovat jo yhtiön järjestelmässä ja sieltä ne pitää pyytää ja siirtää raporttipohjalle joka ei kiinnosta ketään